

ORGANIZAČNÍ VÝVOJ SNB V 70. LETECH SE ZAMĚŘENÍM NA JEHO VEŘEJNOBEZPEČNOSTNÍ SLOŽKU

Iva Kvapilová

Veškeré reformní úsilí o demokratizaci bezpečnostních složek Ministerstva vnitra v předešlém období bylo postupně oslabováno tak, jak získávali své pozice a vliv skalní zastánci marxisticko-leninského proudu a stoupenci intervence vojsk Varšavské smlouvy. Z myšlenek „obrodného procesu“ tzv. Pražského jara se podařilo zachránit jen některé ekonomické reformy a splněn byl pouze jeden požadavek reformátorů – vyhlášení federalizace československého státu 28. října 1968. Přijetím ústavního zákona č. 143/1968 Sb. o československé federaci začaly dnem 1. ledna 1969 fungovat tři vlády a u resortu vnitra, vlastně u jediného resortu, i tři ministerstva: federální, české a slovenské.

Z federativního uspořádání státu vplynuly tedy i hluboké strukturální změny československého bezpečnostního aparátu, které urychlily proces tzv. konsolidace resortu. Vytvořením tří ministerstev vnitra tak mohlo dojít k rozsáhlým personálním přesunům, které značně oslabily moc tzv. pravcového centra, soustředěného na Ministerstvu vnitra.¹ Přesto některé myšlenky a návrhy reforem obsažené v *Akčním programu MV*,² z něhož vycházel také *Akční program Veřejné bezpečnos-*

¹⁾ Viz *Přehled dějin SNB*, zpracovaný kol. autorů pod vedením Zdeňka Snítily. Pracovní materiál pro ideologickou konferenci k 35. výročí SNB (dále jen *Přehled dějin SNB*), Praha 1980, s. 120.

²⁾ Více viz KVAPILOVÁ, Iva: *Organizační vývoj SNB v 60. letech se zaměřením na jeho veřejněbezpečnostní složku (dále jen *Organizační vývoj SNB v 60. letech*)*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra*, č. 3/2005, s. 92–93.

ti,³ ještě nějaký čas přetrvávaly v dalších plánech na reorganizaci bezpečnostního aparátu.⁴

K prosazení „normalizace“ rozhodujícím způsobem přispělo plenární zasedání ÚV KSČ konané 17. dubna 1969, kdy Alexandra Dubčeka vystřídal v čele strany Gustáv Husák. Ze závěrů dubnového pléna sice vyplynul požadavek na pokračování reformní politiky, avšak na leninských principech jednotné centralizované strany, tedy bez nepohodlných reformistů a revizionistů, kteří poté byli postupně odstraňováni z důležitých státních a stranických pozic. Koncem září 1969 byli odvoláni z předsednictva ÚV KSČ poslední představitelé reformních snah Alexander Dubček a Josef Smrkovský. Lednové plenární zasedání ÚV KSČ roku 1970 pak přijalo usnesení o všeobecné výměně stranických průkazů formou tzv. pohovorů, jejichž součástí se na ministerstvech vnitra stalo mimořádné služební hodnocení všech příslušníků SNB. Průběh „krizového období“ přinesl v dalších letech také novou vlnu emigrace, a to i příslušníků SNB, kterou vedení resortu muselo řešit.⁵ Cesta k „normalizaci“ pak byla zakončena dokumentem *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti po XIII. sjezdu KSČ*, který odsoudil československou reformu socialismu jako kontrarevoluci a který se stal závaznou stranickou instrukcí na téměř dvě desetiletí.

Po dubnovém plenárním zasedání ÚV KSČ začal proces tzv. konsolidace také v bezpečnostním aparátu, kde došlo k poměrně rychlé obnově a posílení „vedoucí úlohy strany“. V květnu 1969 byla svolána mimořádná konference Hlavního výboru KSČ na Federálním ministerstvu vnitra, která podpořila nové vedení strany a kde byli zvoleni noví funkcionáři do stranických orgánů ministerstva. Postupná „očista“ resortu pak začala rozpracováním a konsekventním uplatňováním *Realizační směrnice* květnového pléna ÚV KSČ, ze které vyplynuly pro resort úkoly pro nejbližší období, zapracované do plánů ministerstev vnitra na 2. pololetí r. 1969. Byly zřízeny stranické a služební komise k vyhodnocení vývoje a rozboru příčin situace v bezpečnostních sborech.⁶ Pro upevňování leninských principů v bezpečnostní politice strany vydal Jan Pelnář, fungující od 1. ledna 1969 jako federální ministr vnitra, 26. června 1969 rozkaz

³ Ke zpracování *Akcího programu VB* bylo rozhodnutím náčelníka HS VB ze dne 26. 3. 1968 ustaveno celkem pět komisí a ty vypracovaly několik studií, např. „*O společenském poslání a právním postavení Veřejné bezpečnosti*“, „*Úprava vztahů VB k národním výborům*“, „*Zpracování námětů na vytvoření samostatné složky VB*“, „*Stanovisko k dosavadnímu systému vedení správních agend ve VB*“, „*Návrhy na vytvoření racionálního systému odhalování kriminálně trestné činnosti*“ a další. Sprnové události však jejich další rozpracování a realizaci přibrzdily. – ABS Kanice, f. H 1 – 4, i. č. 910.

⁴ Ještě začátkem října 1968 zpracovala Hlavní správa VB „*Plán opatření k realizaci zásad akcího programu KSČ a MV ve Veřejné bezpečnosti*“, z něhož vycházel v listopadu 1968 projednávaný a již konkrétnější „*Návrh opatření k realizaci akcího plánu MV ve Veřejné bezpečnosti v první etapě*“, schválený štábem náčelníka HS VB 21. 11. 1968 a předložený vedení Ministerstva vnitra. Při jeho zpracování se vycházelo z výše uvedených akcího programů a z programového prohlášení vlády ČSSR. Tento návrh pořád ještě předpokládal postavení a působnost Veřejné bezpečnosti jako samostatné, oborově uzavřené složky, oddělené od Státní bezpečnosti, disponující vlastními štábními a pomocnými útvary a odborně řízené výhradně po vertikální linii. – Tamtéž.

⁵ Např. RMV MV ČSSR č. 29 z 9. června 1970 uvádí, že v letech 1968–1969 emigrovalo 33 příslušníků a příslušnic SNB a 21 bývalých příslušníků a občanských pracovníků propuštěných ze služebního poměru. – ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1288, kart. 20.

⁶ Společný rozkaz ministrů vnitra ČSSR, ČSR a SSR č. 7 z 11. listopadu 1969. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 230, kart. 8.

č. 37, kterým zřídil na FMV komisi pro objasnění služební činnosti některých pracovišť a příslušníků MV z let 1968–1969.⁷ Naproti tomu v roce 1969 stále ještě pracovala např. na republikovém ministerstvu vnitra komise MV pro zjišťování a posuzování případů nezákonného postupu příslušníků SNB a SNV, zřízená Rozkazem ministra vnitra č. 19⁸ ze dne 26. 4. 1968. Od roku 1968 řešilo Ministerstvo vnitra také vysoký počet žádostí o tzv. mimosoudní rehabilitace bývalých příslušníků SNB propuštěných v jednotlivých etapách historického vývoje SNB z bezpečnostních služeb. K tomu byla 1. dubna 1968 Rozkazem ministra vnitra č. 16 zřízena při kádrové a organizační správě zvláštní komise ministra vnitra.⁹

Kromě personálních změn řešili funkcionáři všech ministerstev vnitra i organizační uspořádání a fungování jak dlouhodobé, tak zcela aktuální. Ke zvládnutí nepokojů po hokejovém utkání mezi ČSSR a SSSR,¹⁰ při letákových akcích, při příležitosti výročí vstupu okupačních vojsk na naše území¹¹ a především při následujících pravidelných oslavách komunistických svátků vydávali ministři pokyny a směrnice k zásahům jednotlivých útvarů i různá prohlášení k plné podpoře příslušníků při opatřeních uskutečňovaných k zajištění „klidu a pořádku“.¹² Trauma tzv. strahovských událostí neustále přetrvávalo a odpovědní náčelníci výkonných útvarů volali po účinnějších, právně pod-

⁷⁾ *Přehled dějin SNB*, s. 124.

⁸⁾ Komise měla několik oddělení: oddělení pro předávání archivních materiálů zvláštním senátům soudů (podle zákona č. 82/1968 Sb. o soudní rehabilitaci, oddělení pro zpracování a prošetření podnětů soudů, zvláštních senátů a prokuratur, oddělení pro zpracování stížností občanů a institucí na nezákonný postup příslušníků SNB, oddělení pro studium archivovaných materiálů MV a oddělení pro zpracování nezákonných postupů příslušníků SNV v útvech nápravných zařízení. Komisi byla přímo podřízena i oddělení zřízená též v sídlech jednotlivých KS SNB. Celkem tedy v komisi pracovalo 118 příslušníků, samozřejmě „*odborně a politicky plně kvalifikovaných a v minulosti nekompromitovaných*“. Z toho 48 příslušníků pracovalo na centrále, 48 na KS SNB v Čechách, na Moravě a ve Slezsku a 22 na slovenských KS SNB. Vlastní činnost komise byla upravena statutem, vydaným RMV č. 71/1968 dne 24. 10. 1968. Statut komise upravoval postup při vyřizování jednotlivých případů, práva a povinnosti komise a působnost komise, která byla omezena časovým úsekem od 1. 1. 1948 do 31. 7. 1968. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

Později byla komise převedena jako zvláštní oddělení pod inspekci ministra vnitra ČSSR. RMV ČSSR č. 18 z 14. dubna 1971 byla tato komise zrušena, neboť stejným rozkazem ministr zřizoval analyticko-dokumentační oddělení inspekce MV ČSSR, které mělo objasnit a postupně uzavřít případy porušování zákonů, předpisů, nařízení a rozkazů příslušníky SNB v letech 1968–1969. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 18, kart. 1.

⁹⁾ Tuto agendu pak od 1. listopadu 1968 dále řešila RMV č. 73/1968 ustavená samostatná rehabilitační komise MV, přímo podřízená ministru vnitra. Jako samostatná složka existovala tato komise do konce února 1969. S účinností od 1. března 1969 byla začleněna do inspekce ministra vnitra ČSR, ovšem v důsledku federativního uspořádání proběhla delimitace rehabilitační agendy podle příslušnosti na FMV, inspekci ministra vnitra ČSR a inspekci ministra vnitra SSR, takže českému ministerstvu vnitra připadlo k řešení 2576 žádostí. Vyřízení agendy tzv. mimosoudních rehabilitací bývalých příslušníků SNB bylo na MV ČSR ukončeno v roce 1971. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

¹⁰⁾ Např. společný RMV ČSSR, ČSR a SSR č. 4 z 2. dubna 1969. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 227, kart. 8. Nebo usnesení vlády ČSSR č. 66 ze dne 2. dubna 1969. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(I), i. č. 71, kart. 5.

¹¹⁾ V důsledku zachycených signálů o snahách opozice využít výročí srpnových událostí k aktivizaci odporu proti politice KSČ byl zřízen společným RMV ČSSR, ČSR a SSR č. 5 z 8. srpna 1969 společný operační štáb ministerstev vnitra k zabezpečení potřebné koordinace bezpečnostních opatření a vyhodnocování získaných poznatků o nepřátelské činnosti na celém území ČSSR. Štáb byl složen z náměstků všech tří ministrů a za jeho činnost odpovídal státní tajemník na MV ČSSR Ján Majer. Jednáni štábu se zúčastňovali také zástupci Ministerstva národní obrany a štábu Lidových milicí. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 288, kart. 8.

¹²⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I), i. č. 1, kart. 1.

ložených prostředcích k zajišťování veřejného pořádku. Vedení resortu připravovalo opatření k odstranění těchto „nedostatků“. V první řadě bylo Nařízením federálního ministra vnitra č. 18¹³ ze dne 15. srpna 1969, tedy před očekávaným 1. výročím srpnové okupace, rozšířeno použití tzv. mírnějších prostředků při hromadných zákrocích k rychlému obnovení veřejného pořádku¹⁴ a uvažovalo se i o novele trestního zákona a trestního řádu. K posílení zásahů při rozsáhlejších demonstracích nebo občanských nepokojích byly na krajských správách SNB Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 51¹⁵ dne 11. července 1969 zřízeny pořádkové jednotky VB v síle 20–50 příslušníků. Na základě usnesení vlády č. 180 z 23. července 1969 pak vydal ministr vnitra ČSSR svým nařízením č. 10¹⁶ z 10. března 1970 jednotné pokyny pro zřizování pohotovostních útvarů Veřejné bezpečnosti.

Nové státní uspořádání ČSSR přineslo nemálo problémů s fungováním bezpečnostního aparátu. Zákonem o československé federaci byla z unitárního ministerstva vnitra vytvořena tři ministerstva, aniž by byl bezprostředně a v dostatečné míře vymezen obsah jejich působnosti a odpovědnosti a tím zajištěn bezporuchový chod celé soustavy. Byly narušeny pracovní vazby mezi jednotlivými částmi řídicího mechanismu, ztížena komunikace a organizace při plnění povinností celého bezpečnostního aparátu.¹⁷ Po prvních zkušenostech s novým uspořádáním resortu se ministři dohodli na zásadách spolupráce a koordinace činnosti svých ministerstev. Zatím ještě vycházeli z předpokladu, že kompetence národních a federálního MV vytvářejí ve svém souhrnu jeden celek a že je potřeba zejména projednat a stanovit zásady tvorby bezpečnostní politiky, dále vytvořit zásady „spolupráce“ se stranickými orgány a společenskými institucemi, s orgány činnými v trestním řízení, stanovit pravidla „kádrové“ politiky resortů a také vytvořit podmínky pro jednotnou tvorbu právních norem i informovat se navzájem o státobezpečnostní situaci, stavu kriminality a veřejného pořádku.¹⁸ V souvislosti s federativním uspořádáním ČSSR byl 22. dubna 1969 Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 1/1969 nově upraven i způsob vyhlášení právních předpisů v oboru působnosti všech tří ministrů. Na základě jejich dohody začalo Ministerstvo vnitra ČSSR vydávat *Věstník ministerstva vnitra ČSSR*, v němž měly být publikovány všechny resortní

¹³) ABS Praha, f. A 6/5, i. č. 749, kart. 11.

¹⁴) Dalším mírnějším prostředkem ke zvýšení účinnosti zákroků příslušníků SNB při narušení veřejného pořádku ve větším rozsahu nebo větším počtem osob, při zajišťování ochrany osob, majetku, objektů zvláštní důležitosti, bezpečnosti a plynulosti veřejné dopravy ve smyslu § 22 zákona č. 70/1965 Sb. o SNB bylo stanoveno použití motorových vozidel k rozptýlení většího počtu osob a vedle případů uvedených RMV č. 30/1965 i služebního psa. Použití všech mírnějších prostředků však musela předcházet slyšitelná výzva k obnovení pořádku. Pod velením příslušníků SNB byli pověřeni plněním těchto úkolů podle § 30 odst. 3 zákona č. 70/1965 Sb. i příslušníci Lidových milic (tento bod byl zrušen NMV ČSSR č. 20/1971) a příslušníci požárních jednotek. Celé nařízení pak bylo zrušeno NMV ČSSR č. 24 v roce 1974. – ABS Kanice, A 6/2, i. č. 1089.

¹⁵) ABS Praha, fond nezpracovaných RMV ČSR.

¹⁶) ABS Praha, f. A 6/5, i. č. 767, kart. 12.

¹⁷) K tomuto závěru došlo předsednictvo ÚV KSČ na svém zasedání 24. 7. 1969 a tímto problémem se zabývala také vláda ČSR 27. 8. 1969. Obě usnesení uložila ministrům, aby nedostatky ve formální úpravě organizace překonali neformálními pravidelnými schůzkami, zaměřenými na řešení zásadních, činnost resortů brzdících problémů. Bylo jim doporučeno, aby se scházeli alespoň jednou měsíčně, ve vedení schůzek se střídali, byli na nich nezastupitelní a přijaté závěry byly pro ně závazné. Stejně měli zajistit i spolupráci svých I. náměstků. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 60, kart. 4.

¹⁸) Tamtéž.

právní předpisy závazné pro všechny příslušníky SNB a součástí MV ČSSR, MV ČSR a MV SSR.¹⁹

Při projednávání zásad bezpečnostní politiky se stále ještě vycházelo z *Akčního programu KSČ* a z *Akčního programu MV* schválených jak dubnovým zasedáním ÚV KSČ (1969), tak programovými prohlášeními vlád. V akčním plánu ministerstva byl mimo jiné obsažen také požadavek na přehodnocení dosavadní činnosti a zaměření Státní bezpečnosti. Náplň práce jednotné Správy zpravodajské služby měla být zaměřena především na činnost zahraničních rozvědek a trestnou činnost československých občanů páchanou proti zájmům státu a spolu s cizími státními příslušníky, pokud by naplňovala skutkovou podstatu trestných činů uvedených v trestním zákoně. Ostatní tzv. protistátní trestné činy se měly přehodnotit z hlediska jejich společenské nebezpečnosti a jejich odhalování a vyšetřování se mělo přenést do působnosti Veřejné bezpečnosti.²⁰ Pracovní skupina pověřená zpracováním projektu delimitace úkolů pro Veřejnou bezpečnost sice zatím vycházela z trestního zákona, společného příkazu generálního prokurátora a ministra vnitra o věcné působnosti vyšetřovatelů, dosud platných vnitřních předpisů, směrnic a rozkazů o činnosti Státní bezpečnosti, avšak předpokládala i další úpravy, zejména individuální novelizaci trestního řádu, popř. zrušení některých norem MV či společného příkazu generálního prokurátora a ministra vnitra.²¹ Podle mého soudu se ještě v roce 1969 pracovalo na návrhu *Akčního programu československé kontrarozvědky*, který vycházel ze zásad akčního programu strany pro práci Státní bezpečnosti. Tento dokument kriticky zhodnotil dosavadní práci Státní bezpečnosti v letech 1964–1968 a formuloval hlavní úkoly, zaměření, metody a prostředky k práci československé kontrarozvědky, její organizaci, systém řízení, dělbu práce a kooperaci mezi československými zpravodajskými službami, vztahy k Veřejné bezpečnosti a k orgánům trestněprávního řízení i zásady spolupráce se zpravodajskými službami ostatních socialistických států.²²

Na základě akčních programů se pracovalo také na zásadním přehodnocení činnosti a působnosti dalších složek bezpečnostního aparátu. Správa nápravných zařízení přešla od 1. ledna 1969 pod přímé řízení Ministerstva spravedlnosti²³ a těžištěm práce

¹⁹⁾ Každý věstník byl rozdělen na dvě části. Část I obsahovala závazné resortní právní předpisy a část II zase různá oznámení nemající nařizovací povahu. Většinou šlo o oznámení jiného orgánu státní správy, která měli znát všichni příslušníci SNB. Součástí I. částí byly i přílohy, které obsahovaly služební předpisy, směrnice a instrukce, jež mohly být distribuovány jen některým útvarům. K realizaci opatření uvedených v I. části *Věstníku* vydávali jednotliví ministři vnitra rozkazy ve vlastní kompetenci. – ABS Praha, f. A 6/5, i. č. 735, kart. 11.

²⁰⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I), i. č. 87, kart. 6.

²¹⁾ Po provedené úpravě měly kontrarozvědné správě věcně příslušet např. paragrafy o vlastizradě, podvracení republiky, poškození socialistického státu, vyzvědačství, ohrožení státního tajemství, porušování předpisů o mezinárodních letech, poškozování zájmů republiky v cizině, o spolupráci s nepřitelem, válečné zradě, službě v „cizím“ vojsku. Při případné delimitaci však nešly vyloučit oblasti a zájmy, které se mohly u obou složek střetávat a jejichž řešení se nedalo jednoznačně specifikovat. Úkoly VB měly být delimitovány jednotlivým službám podle prostředků, forem a metod práce a podle charakteru, místa a způsobu páchaní jednotlivých trestných skutků. Perspektivně se však počítalo i s vytvořením jednotné kriminální služby. – Tamtéž.

²²⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

²³⁾ RMV č. 87 z 28. prosince 1968. – *Historie MV a SNB v základních datech* (dále jen *Historie MV a SNB*), Praha 1978, s. 59.

Veřejné bezpečnosti se měla stát především ochrana práv a svobod občanů. Tato služba se měla oprostít od úkolů, které přímo nesouvisejí se zabezpečováním veřejného pořádku, silničního provozu a bojem proti kriminalitě, a převést některé správní agendy do působnosti příslušných ministerstev. Přehodnotit se měla i oprávněnost ochrany státních hranic. Veřejná bezpečnost měla být především „správně“ začleněna do bezpečnostního aparátu a orientována na „*prohlubování dobrých vztahů mezi občany a příslušníky VB a na rozvíjení preventivně-výchovné činnosti s cílem předcházet porušování zákonnosti*“,²⁴ a tím se stát celospolečenskou službou. Dosavadní jednotný Sbor národní bezpečnosti měl být rozdělen na dvě na sobě nezávislé složky, Veřejnou bezpečnost a Státní bezpečnost. Aby byly tyto představy uvedeny do souladu se zákonem, začalo se pracovat na nových právních úpravách, jež by nahradily dosavadní zákon o SNB z roku 1965 s tím, že by byla podstatně posílena Veřejná bezpečnost jak funkčními místy, tak materiálními a finančními prostředky.²⁵ Dořešena měla být také jedna z nejcitlivějších otázek, vztah Veřejné bezpečnosti k národním výborům a naopak.

Federální ministerstvo vnitra (1969–1970)

V návaznosti na zákon o československé federaci vešel v platnost 1. ledna 1969 také zákon č. 166/1968 Sb. ze dne 19. prosince 1968 o vymezení působnosti Československé socialistické republiky ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti. Zatím podle tohoto zákona federální instituce koordinovaly činnosti orgánů obou republik při řízení ozbrojených bezpečnostních sborů, řídily ozbrojené bezpečnostní sbory vyčleněné k plnění zvláštních úkolů při ochraně Československé socialistické republiky, federálních orgánů a institucí a regulovaly výkon státní správy ve věcech spolčování (po souhlasu obou republik) u organizací působících na celém území republiky. Do jejich kompetence spadaly také úpravy a ochrana státního a hospodářského tajemství, právní úprava hranic a státních symbolů ČSSR i pravidel silničního provozu. Tato rámcová a nepropracovaná úprava kompetencí však neměla dlouhého trvání.

Dne 19. prosince 1968 Národní shromáždění ČSSR schválilo také ústavní zákon č. 171/1968 Sb. o zřízení federálních ministerstev a federálních výborů. Na jednotlivých federálních ministerstvech byla zřízena funkce státního tajemníka, který byl členem vlády ČSSR a který se podílel na řízení ministerstva. Tímto aktem začalo od 1. ledna 1969 existovat Federální ministerstvo vnitra. Na jeho základě pak ministr vnitra ČSSR stanovil svým rozkazem č. 9²⁶ dne 3. března 1969 organizaci, spisové značky a krycí označení útvarů federálního MV, jeho výkonných útvarů a útvarů služeb. **Federální ministerstvo vnitra** tak bylo rozděleno na:

- *Útvary Ministerstva vnitra*, které zabezpečovaly pouze vykonávání pravomocí ministra vnitra a státního tajemníka na MV ČSSR v jejich řídicí, normotvorné, kontrol-

²⁴) ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 1, kart. 1.

²⁵) Tamtéž.

²⁶) ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1194, kart. 18.

ní a analytické činnosti a nebyly nadřizenými orgány ve vztahu k výkonným útvarům a útvarům služeb:

- sekretariát ministerstva
- sekretariát státního tajemníka na MV ČSSR
- inspekce ministra
- bezpečnostní odbor
- právní odbor
- personální a organizační odbor
- odbor pro hospodářské řízení
- odbor pro řízení spojení
- oddělení obrany

Od 28. května 1969 sem byl začleněn sekretariát náměstka ministra vnitra ČSSR, nově zřízený Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 35.²⁷ Řízení útvarů FMV bylo dvou-
stupňové (odbor – oddělení) a tyto útvary nebyly oprávněny vydávat útvarům výkon-
ného aparátu a útvarům služeb nařízení, rozkazy nebo pokyny.

- *Útvary výkonného aparátu*, které byly vyčleněny k plnění zvláštních úkolů sou-
visejících s ochranou Československé socialistické republiky, s ochranou federálních
orgánů a institucí i s ochranou státního a hospodářského tajemství ve federálních orgá-
nech a institucích. Byly přísně odděleny od útvarů koncepčního řízení ministerstva:

- Federální správa zpravodajské služby:
 - Hlavní správa rozvědky s oblastními odbory (dosavadní 1. odbory KS SNB)
 - Hlavní správa kontrarozvědky
 - Správa vojenské kontrarozvědky (podle RMV ČSSR č. 12 z 30. 3. 1969 pře-
jmenována na Hlavní správu vojenské kontrarozvědky)
 - Správa zpravodajské techniky
 - Správa sledování
- Správa ochrany stranických a ústavních činitelů
- Federální kriminální ústředna
- štáb Civilní obrany
- odbor ústřední evidence
- šifrový odbor
- cizinecký odbor
- sekretariát stálé komise pro ochranu utajovaných skutečností

V útvarech výkonného aparátu FMV bylo v zásadě třístupňové řízení (hlavní sprá-
va – odbor – oddělení) a tyto útvary nebyly nadřizeny útvarům FMV ani útvarům
služeb.

- *Útvary služeb*, které zajišťovaly činnost útvarů MV ČSSR a útvarů výkonného
aparátu. Také byly organizačně odděleny od koncepčních orgánů FMV:

- odbor hospodářského zabezpečení
- letecký oddíl
- výzkumně-vývojové středisko automatizace
- tělovýchovný odbor

²⁷⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1220, kart. 19.

Útvary služeb byly v zásadě řízeny dvoustupňově (odbor – oddělení) a také nemohly ostatním úsekům nařizovat.

Rozdělení odpovědnosti za správu jednotlivých útvarů FMV vyhlásil ministr ČSSR svým rozkazem č. 41²⁸ dne 16. července 1969. V kompetenci ministra a státního tajemníka bylo řízení náměstků. Ministr přímo řídil náčelníka inspekce ministra vnitra ČSSR, náčelníka personálního a organizačního odboru a náčelníka sekretariátu ministra vnitra. Státnímu tajemníkovi připadlo vedení náčelníka právního odboru, bezpečnostního odboru, odboru pro hospodářské řízení, odboru pro řízení spojení, oddělení obrany a náčelníka svého sekretariátu. Náměstek pro řízení Federální zpravodajské služby a ochrany státního tajemství řídil přímo všechny náčelníky jednotlivých součástí zpravodajské služby, náčelníky Správy ochrany stranických a ústavních činitelů, cizineckého odboru, šifrovacího odboru a náčelníka sekretariátu stálé komise pro ochranu utajovaných skutečností. K funkci náměstka pro řízení výkonných útvarů a útvarů služeb (zatím nebyla obsazena) patřilo řízení náčelníka Federální kriminální ústředny, štábu Civilní obrany ČSSR, leteckého oddílu, odboru ústřední evidence, výzkumně-vývojového střediska automatizace, odboru pro hospodářské zabezpečení, tělovýchovného odboru a svého sekretariátu.

K překonání počátečních potíží v řízení bezpečnostního aparátu a nejasností vyplývajících z federativního uspořádání resortu byl Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 44²⁹ dne 6. srpna 1969 vydán *Prozatímní statut federálního ministerstva vnitra*, který měl upřesnit jeho postavení a působnost. Posláním FMV tak bylo zajištění výkonu správy státních záležitostí a podíl na tvorbě státní politiky ČSSR ve vymezeném úseku národní obrany, vnitřního pořádku a bezpečnosti státu i právního postavení ozbrojených bezpečnostních sborů. Hlavním úkolem FMV bylo zpracovávání rozborů a příprava podkladových materiálů či návrhů pro federální vládu jak v působnosti ČSSR, tak ve společných kompetencích ČSSR a obou republik. Při plnění svých úkolů se FMV řídilo kompetenčním vymezením zákona č. 166/1968 Sb. Základní metodou a činností FMV měla být „*spolupráce s ministerstvy vnitra ČSR a SSR, s širokým aktivem kvalifikovaných odborníků a pracovníků vědy a techniky, a zapojení vědeckých a technických institucí, zkušených odborníků z praxe do přípravy a rozpracování základních norem upravujících činnost federálního ministerstva vnitra*“.³⁰ Federální ministerstvo vnitra řídil a za jeho činnost odpovídal ministr vnitra ČSSR. Na chodu FMV se podílel také státní tajemník, který měl ve vztahu k vládě ČSSR, k prezidentu republiky, k Radě obrany státu i k Federálnímu shromáždění stejné postavení jako ministr. Oba řídili činnost útvarů MV ČSSR prostřednictvím náčelníků a velitelů podle rozdělených úseků, u výkonných útvarů a útvarů služeb pak prostřednictvím náměstků. Ministr vnitra ČSSR mohl k projednávání různých resortních problémů zřídit své poradní orgány: Kolegium ministra vnitra ČSSR, vědecké, příp. technické rady a stálé komise. Stálými členy Kolegia ministra vnitra ČSSR byli náměstci ministra vnitra a státní tajemník.

²⁸⁾ ŽÁČEK, Pavel: *Nástroj triedneho štátu. Organizácia ministerstiev vnútra a bezpečnostných zborov 1953–1990* (dále jen ŽÁČEK, Pavel: *Nástroj triedneho štátu*), edícia Dokumenty, Bratislava 2005, s. 95.

²⁹⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1229, kart. 19.

³⁰⁾ Příloha k RMV ČSSR č. 44/1969, s. 6.

Ostatní členy Kolegia mohl jmenovat ministr, stejně jako mohl přizvat k jednání další vedoucí pracovníky FMV nebo mimoresortní odborníky. V kompetenci ministra vnitra ČSSR (po dohodě se státním tajemníkem) byla také dělba práce mezi náměstkou, která byla vždy stanovena zvláštním RMV ČSSR. Náměstci ministra vnitra ČSSR odpovídali za řízení jim svěřených úseků, koordinovali práci mezi jednotlivými útvary výkonného aparátu a útvary služeb, aktivně se podíleli na tvorbě zásadních rozhodnutí a odpovídali za personální situaci na svých úsecích.

Nové rozdělení odpovědnosti ministra vnitra ČSSR, státního tajemníka na Federálním ministerstvu vnitra a náměstků ministra vnitra ČSSR za řízení útvarů FMV, útvarů výkonného aparátu a útvarů služeb pak bylo stanoveno Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 65³¹ dne 3. listopadu 1969. Odpovědnost za řízení součástí Federální zpravodajské služby byla rozdělena tak, že ministr přímo řídil Hlavní správu rozvědky. Ostatní kompetence zůstaly nezměněny. Rozkazem č. 3³² z 5. ledna 1970 zřídil federální ministr vnitra ke kontrole dovozu a rozšiřování zahraničního tisku a působení zahraničních médií („*prostředků hromadného působení*“) odbor zahraničního tisku MV ČSSR, který byl organizačně začleněn mezi útvary výkonného aparátu ministerstva a dostal krycí název IV. odbor. Náčelník tohoto odboru byl přímo podřízen náměstkovi MV ČSSR pro řízení Federální zpravodajské služby a ochrany státního tajemství.

S postupným prosazováním centralismu a obnovováním marxisticko-leninských zásad ve vedení stranických i vládních institucí došlo brzy k dalším personálním změnám i ke změnám v působnosti federálních orgánů. 28. ledna 1970 převzal vedení Federálního ministerstva vnitra Radko Kaska,³³ který pokračoval v tomto pojetí dalšími úpravami organizační struktury ministerstva. Pro zajištění jednotné pasové politiky zřídil svým rozkazem č. 9³⁴ dne 6. února 1970 pasové oddělení začleněné do cizineckého odboru MV ČSSR. Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 5³⁵ ze dne 9. února 1970 pak stanovil působnost pasového oddělení, které mělo připravovat podklady k řešení problémů v této oblasti, zpracovávat návrhy interních předpisů, účastnit se příprav mezistátních dohod a také připravovat náměty pro vládní komisi zřízenou usnesením vlády ČSSR č. 266 ze dne 8. října 1969 o bezdevizovém styku s kapitalistickými státy (toto nařízení bylo zrušeno NMV ČSSR č. 24 v roce 1974). Poté následovaly dílčí organizační úpravy, např. zřízení sekretariátu náměstka MV ČSSR pro řízení federální zpravodajské služby, začleněného mezi útvary MV,³⁶ organizační přestavba oddělení obrany MV ČSSR změnou na odbor obrany, zřízením oddělení ochrany utajovaných skutečností a jeho začleněním do odboru obrany,³⁷ zřízení Hradní stráže ČSSR³⁸ a zároveň zrušení 7. zvláštního

³¹⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1250, kart. 19.

³²⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1262, kart. 19.

³³⁾ Ing. Radko Kaska se narodil 23. 2. 1928, ve funkci ministra vnitra ČSSR byl do 28. 2. 1973, kdy tragicky zahynul při letecké nehodě. – *Historie MV a SNB*, s. 60.

³⁴⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1268, kart. 19.

³⁵⁾ ABS Praha, f. A 6/5, i. č. 763, kart. 12.

³⁶⁾ RMV ČSSR č. 10 z 10. února 1970. – ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1269, kart. 19.

³⁷⁾ RMV ČSSR č. 14 z 10. března 1970 s účinností od 1. března 1970. – ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1273, kart. 19.

³⁸⁾ RMV ČSSR č. 15 z 10. března 1970 s účinností 1. od března 1970. – ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1274, kart. 19.

praporu MV – Hradní stráž a ustavení zvláštního oddělení inspekce ministra vnitra ČSSR,³⁹ které se stalo ústředním pracovištěm FMV i MV obou republik k objasnění činnosti „*pravicově oportunistických a kontrarevolučních sil*“ v aparátu MV a jeho útvarech a k provedení analýzy období let 1968–1969. Současně byla zrušena komise, která byla ke stejnému tématu zřízena RMV ČSSR č. 37/1969.⁴⁰

Podstatnějším zásahem do organizační struktury Federálního ministerstva vnitra byly úpravy vyhlášené RMV ČSSR č. 25⁴¹ dne 15. května 1970. Tímto rozkazem byla zřízena organizační a vnitřní správa, do níž byl začleněn odbor organizace a řízení, právní odbor, odbor obrany, tiskový odbor, oddělení pro správu státních hranic a vnitřní oddělení a kterou řídil přímo ministr. Do kompetence náměstka pro řízení výkonných útvarů a útvarů služeb spadal nově zřízený odbor Veřejné bezpečnosti, který tvořilo všeobecné oddělení, oddělení kriminální služby, oddělení pořádkové, dopravní a hraniční služby, oddělení přípravného řízení a vnitřní oddělení. Upravena byla také organizace sekretariátu ministerstva a vzhledem k tomu, že v dubnu byla zrušena funkce státního tajemníka na FMV,⁴² přestal fungovat i jeho sekretariát. Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 31⁴³ byla 11. června 1970 zřízena Kádrová a školská správa, podřízená přímo ministru, do které byl zařazen dosavadní personální a organizační odbor, a Ekonomická a technická správa, podřízená náměstkovi MV ČSSR pro výkonné útvary a útvary služeb, do které byl začleněn odbor pro hospodářské řízení, odbor pro řízení spojení a odbor pro hospodářské zabezpečení. Rozhodnutím prezidenta republiky č. 31/1969 Sb. bylo na federálního ministra vnitra přeneseno sjednávání a schvalování mezinárodních smluv týkajících se výlučně vnitřního pořádku a bezpečnosti státu. K zavedení systému v organizování spolupráce se zahraničními bezpečnostními orgány států Varšavské smlouvy byl Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 35⁴⁴ ze dne 4. srpna 1970 zřízen odbor pro mezinárodní styky FMV. Organizační řád odboru pak vyšel Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 58⁴⁵ dne 16. prosince 1970.

Dosavadní tendence k posilování vlivu Federálního ministerstva vnitra na řízení bezpečnostního aparátu, na kterém se usneslo předsednictvo ÚV KSČ na svém zasedání 5. června 1970, byly naplněny společným rozkazem všech tří ministrů vnitra č. 2⁴⁶ z 13. července 1970, kde se ministři dohodli na změnách v řízení útvarů Státní bezpečnosti. Dnem 15. 7. 1970 přešlo do kompetence MV ČSSR vedení všech útvarů StB s výjimkou útvarů vyšetřování StB a útvarů vydávajících doklady k cestám do zahraničí. Územní útvary kontrarozvědky byly podřízeny náměstkovi ministra vnitra ČSSR pověřeného vedením útvarů Státní bezpečnosti, avšak jejich řízení se uskutečňovalo prostřednictvím hlavních správ StB v ČSR a SSR. Taktéž řízení činnosti Veřejné bez-

³⁹⁾ RMV ČSSR č. 22 z 6. května 1970 s účinností od 1. května 1970. – ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1281, kart. 20.

⁴⁰⁾ Na českém MV byla obdobná komise zřízena RMV ČSR č. 49 dne 11. července 1969. – ABS Praha, fond nezpracovaných RMV ČSR.

⁴¹⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1284, kart. 20.

⁴²⁾ ŽÁČEK, Pavel: *Nástroj triedneho štátu*, s. VII.

⁴³⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1290, kart. 20.

⁴⁴⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1294, kart. 20.

⁴⁵⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1317, kart. 20.

⁴⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 232, kart. 8.

pečnosti přešlo dnem 15. 7. 1970 na FMV, a to při odhalování trestné činnosti padělání a rozšiřování padělaných platidel, veřejných listin a cenin, při řešení drogové problematiky, při odhalování závažných kriminálních a hospodářských trestných činů přesahujících rámec republik, ve vedení kriminalistických evidencí, při zajišťování celostátního pátrání, při ochraně státních hranic a ve výzkumu kriminalistické techniky. Náčelníci Federální kriminální ústředny a odboru Veřejné bezpečnosti MV ČSSR pak měli zajistit podklady pro přijetí směrnic ke způsobu řízení Veřejné bezpečnosti na území ČSR a SSR ve vyčleněných činnostech. V návaznosti na tento společný rozkaz zrušil ministr vnitra ČSSR svým rozkazem č. 49⁴⁷ dne 27. října 1970 Hlavní správu Státní bezpečnosti v ČSR. Její dosavadní kompetence a povinnosti převzala podle jednotlivých druhů činnosti Hlavní správa kontrarozvědky, Správa sledování a Správa zpravodajské techniky Federální správy zpravodajské služby.

Centralizační tendence ve federálních orgánech vyvrcholily přijetím nového ústavního zákona č. 125/1970 Sb. z 20. prosince 1970, který měnil a doplňoval ústavní zákon č. 143/1968 Sb. o československé federaci.⁴⁸ Na jeho základě byl Federálním shromážděním ČSSR ve stejný den přijat zákon č. 128/1970 Sb. o vymezení působnosti Československé socialistické republiky ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti, který nabyl účinnosti 1. ledna 1971 a který dost výrazně měnil dosavadní uspořádání kompetencí federálního a republikových ministerstev vnitra. Do působnosti Československé socialistické republiky ve věcech vnitřního pořádku a bezpečnosti tak již ze zákona spadlo bezvýhradní řízení útvarů Státní bezpečnosti a v době mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku i všech ostatních útvarů Sboru národní bezpečnosti. Zákon také potvrdil řízení Veřejné bezpečnosti Federálním ministerstvem vnitra při odhalování trestné činnosti související s paděláním peněz a známek, s nedovolenou výrobou a držením omamných prostředků, při odhalování trestných činů páchaných jednotlivci nebo skupinou pachatelů na území obou republik nebo československými občany v cizině, vedení kriminalistických evidencí či jiných evidencí a statistik pro potřeby Veřejné bezpečnosti, zajišťování celostátního pátrání, expertizní činnosti a vědeckého výzkumu v oblasti VB. Nadále měly federální orgány koordinovat činnost obou republik při řízení ozbrojených bezpečnostních sborů závaznými pokyny, ve vymezeném rozsahu se starat o ochranu státních hranic, o úpravu ochrany státního, hospodářského a tentokrát i služebního tajemství a kontrolovat její dodržování a zabezpečovat právní úpravu bezpečnosti a plynulosti silničního provozu. Ve výkonu státní správy měla federace zajišťovat vydávání cestovních dokladů, povolování vstupu na území ČSSR a povolování pobytu cizinců, vyměřování, vyznačování, udržování a vedení dokumentace státních hranic, měla řešit otázky spolčování u organizací působících na celém území ČSSR (po projednání s příslušnými orgány obou republik) a problematiku státních symbolů.

⁴⁷⁾ ABS Praha, f. A 6/4, i. č. 1308, kart. 20.

⁴⁸⁾ Nový ústavní zákon přikl vládě ČSSR nové kompetence i v těch oblastech, které zatím patřily do působnosti republik. K jednotnému zabezpečování státní politiky federace mohla vláda ČSSR po dohodě s vládami obou republik zřizovat potřebné koordinační orgány. Federální vláda byla také oprávněna pozastavit nebo zrušit opatření vlády některé z republik, pokud odporovalo opatření vlády ČSSR.

Federální shromáždění ČSSR přijalo 20. prosince 1970 ještě další zákon, zákon č. 133/1970 Sb. o působnosti federálních ministerstev, který upravoval kompetence jednotlivých federálních ministerstev a některých dalších federálních ústředních orgánů státní správy. Na základě tohoto zákona se tedy stalo Federální ministerstvo vnitra federálním orgánem státní správy pro oblast vnitřního pořádku a bezpečnosti. Připravovalo koncepci, zaměření a hlavní úkoly Sboru národní bezpečnosti, vojsk ministerstva vnitra a Civilní obrany, zásady organizace a jednotného výkonu služby a soustavy politické a odborné přípravy příslušníků SNB a vojsk MV. Federální ministerstvo vnitra tak řídilo Státní bezpečnost a ve vymezeném rozsahu Veřejnou bezpečnost, bylo orgánem pro řízení a velení vojsk MV a pro řízení přípravy Civilní obrany. FMV mělo zajišťovat podklady k uzavírání mezinárodních smluv ve svěřené oblasti a zamezit přepravu, dovoz a šíření věcí zahraničního původu, jejichž obsah byl v rozporu s chráněnými zájmy nebo porušoval mezinárodní smlouvy. Na základě zmocnění příslušných zákonů mělo FMV vydávat obecné právní předpisy, které upravovaly práva a povinnosti příslušníků a útvarů SNB a vojsk MV vůči jiným orgánům státní správy, organizacím a občanům, služební poměr, finanční, materiální, sociální a zdravotnické zabezpečení příslušníků SNB a vojsk MV a zabezpečovalo rozvoj a pravidla provozu telekomunikačních zařízení SNB a vojsk MV mimo jednotnou telekomunikační síť. Ministr vnitra ČSSR mohl po projednání s ministry vnitra obou republik povolat vybrané příslušníky Sboru národní bezpečnosti k plnění úkolů FMV. Do pravomoci federálního ministra vnitra přešla také instalace náčelníků krajských správ SNB (na návrhy republikových ministrů vnitra).

17. listopadu 1970 přijalo Federální shromáždění Československé socialistické republiky zákon č. 100 o služebním poměru příslušníků SNB, který upravoval služební poměr, zejména z něho vyplývající práva a povinnosti příslušníků, a řešil také základní otázky jejich hmotného zabezpečení. Zajímavé je, že příslušníci byli ve služebním poměru ke Sboru národní bezpečnosti, tedy k instituci, která de facto neexistovala a jejímž jménem v těchto věcech rozhodovali ministři vnitra, popřípadě další pověřené služební orgány. K tomuto zákonu vydal federální ministr vnitra 5. ledna 1971 prováděcí nařízení č. 1.⁴⁹

Ministerstvo vnitra ČSR (1969–1970)

Ministerstvo vnitra České socialistické republiky začalo fungovat na základě zákona České národní rady č. 2/1969 Sb. o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČSR 8. ledna 1969. Do funkce ministra vnitra ČSR byl stejný den uveden Josef Grösser, který stanovil svým rozkazem č. 6⁵⁰ dne 5. března 1969 organizaci bezpečnostního úseku **Ministerstva vnitra ČSR**.⁵¹ Jeho výchozí organizační struktura vypadala takto:

⁴⁹ *Historie MV a SNB*, s. 62.

⁵⁰ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 7, kart. 6 a ABS Praha, f. nezpracovaných RMV ČSR.

⁵¹ Organizační struktura MV ČSR je také uvedena v článku: KVAPILOVÁ, Iva: *Organizační vývoj SNB v 60. letech*, s. 95–96.

- *Útvary ministerstva vnitra*, které zabezpečovaly výkon vedení ministerstva v jeho řídicí, normotvorné, kontrolní a analytické činnosti:

- sekretariát ministerstva
- sekretariát náměstka
- sekretariát generálního inspektora MV (pro Veřejnou bezpečnost, civilní obranu a požární ochranu)
- inspekce ministra
- Personální a organizační správa
- právní odbor
- odbor řízení a organizace
- oddělení obrany
- bezpečnostní odbor pro Státní bezpečnost
- bezpečnostní odbor pro Veřejnou bezpečnost

- *Útvary výkonného aparátu*, které plnily v oboru své působnosti úkoly stanovené jim zákonem:

- Hlavní správa Státní bezpečnosti
- Správa vyšetřování Státní bezpečnosti
- Hlavní velitelství Veřejné bezpečnosti
- Správa vyšetřování Veřejné bezpečnosti
- Správa pasů a víz
- Hlavní správa požární ochrany
- oddělení ochrany utajovaných skutečností
- štáb Civilní obrany

- *Útvary služeb*, které zajišťovaly činnost útvarů MV ČSR a útvarů výkonného aparátu:

- Správa spojení
- Hospodářská správa

Uvedeným rozkazem přešly 1. března 1969 do podřízenosti MV ČSR také krajské správy SNB, územní orgány civilní obrany a územní orgány požární ochrany. Organizace KS SNB a okresních oddělení VB upravená RMV č. 12 z roku 1966 zůstala v platnosti, s výjimkou odborů rozvědky, které přešly pod MV ČSSR. Zásady řízení KS SNB pak vyšly v Rozkazu ministra vnitra ČSR č. 45⁵² ze dne 26. června 1969 a měly platit až do vyřešení nové územní organizace a oborové samostatnosti bezpečnostních složek. V rámci jednotné bezpečnostní politiky na území krajů měl náčelník KS SNB i nadále usměrňovat a koordinovat činnosti Státní a Veřejné bezpečnosti, řešit otázky materiálně-technického zásobování, spojení, personální a výchovné práce a zajišťovat vymezené úkoly pro brannou bezpečnost státu. Náčelník zastupoval vůči veřejnosti všechny organizační útvary SNB dislokované na území kraje, s výjimkou útvarů vyšetřování StB a VB a útvarů podřízených ministru vnitra ČSSR. Za výsledky své práce a práce podřízených útvarů odpovídal bezprostředně náměstkovi ministra vnitra ČSR. Náčelník KS SNB měl sjednocovat, usměrňovat, koordinovat a kontrolovat práci bezpečnostního aparátu na území kraje, kontrolovat realizaci platných zákonů,

⁵²⁾ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

rozkazů ministra vnitra, jeho náměstka, generálního inspektora MV, hlavního velitele Veřejné bezpečnosti a náčelníka Hlavní správy Státní bezpečnosti, náčelník odpovídal také např. za zpracovávání zpráv o činnosti bezpečnostního aparátu a o bezpečnostní situaci v kraji, zaujímal stanovisko k plánům práce, organizoval zpracování plánů mimořádných bezpečnostních opatření, rozborů trestné činnosti a provádění rozborů personální práce. Poradním orgánem náčelníka byl jeho štáb, do kterého jmenoval stále členy (náčelníka správy StB, náčelníka správy VB) a popř. další vedoucí služební funkcionáře. Zatím se tedy se změnami organizace SNB v krajích nepočítalo, avšak vztahy územních útvarů Státní bezpečnosti (kontrarozvědky) k náčelníkům KS SNB v oblasti informací, vlivu na obsah práce a v personální oblasti měly být upraveny obdobně jako vztahy MV ČSSR k republikovým ministerstvům vnitra.⁵³

V souvislosti se stanovením organizace bezpečnostního úseku MV ČSR, jmenováním náměstka ministra vnitra a generálního inspektora MV určil ministr svým rozkazem č. 28⁵⁴ ze 4. května 1969 rozdělení odpovědnosti za řízení jednotlivých útvarů ministerstva. Sobě podřídil sekretariát ministerstva, inspekci ministra, personální a organizační správu, právní odbor, odbor řízení a organizace a oddělení obrany. Náměstka ministra vnitra pověřil řízením bezpečnostního odboru pro StB, Hlavní správy StB, Správy vyšetřování StB, Správy pasů a víz, oddělení ochrany utajovaných skutečností, Správy spojení a Hospodářské správy. Generální inspektor MV řídil bezpečnostní odbor pro VB, Hlavní velitelství VB, Správu vyšetřování VB, Hlavní správu Požární ochrany a štáb CO.

Zpočátku se i české ministerstvo vnitra potýkalo s řadou problémů souvisejících s nevyjasněnými kompetencemi a s činností ministerstva. Budování ministerstva navíc zapadlo ještě do období různých politických tlaků, a tak organizačně naprosto nepřipravené, muselo řešit nejen koncepční otázky, ale i různá operativní opatření vyplývající z celospolečenské situace. Zásadním problémem chodu ministerstva byl narušený informační systém, který byl tradičně nasměrován do jediné centrály, tedy bývalého Ministerstva vnitra a který zatím převzalo federální ministerstvo. Aparát, jenž by přijímal dílčí i komplexní informace od výkonných součástí SNB a zpětně na ně reagoval, nebyl ještě na českém ministerstvu vnitra vytvořen.⁵⁵ Prozatímní organizační struktura respektovala již uvedené *Akční programy* v tom směru, že došlo k oddělení řízení funkčních útvarů od výkonné bezpečnostní služby a civilněsprávního úseku od správy bezpečnosti. Ministerstvo vnitra ČSR jako ústřední orgán státní správy tedy působilo na úseku správy veřejného pořádku a bezpečnosti státu, na úseku civilní obrany a na civilněsprávním úseku. Pracovalo se také na vytváření podmínek k úplnému oddělení složky veřejněbezpečnostní od složky státněbezpečnostní, jež zaujímaly ve výkonném aparátu ministerstva nejnvýznamnější roli. Od začátku existence českého ministerstva vnitra byla Státní bezpečnost konstituována samostatně a s těsnými vazbami na fede-

⁵³) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 44, kart. 13.

⁵⁴) ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

⁵⁵) Z referátu českého ministra vnitra J. Grössera, který přednesl 19. března 1969 na schůzi výboru pro právní ochranu občanů České národní rady. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

rální řídicí orgány. Obsahem práce Státní bezpečnosti měla být ochrana státu před činností zahraničních rozvědek a odhalování trestných činů zaměřených proti republice. Rozvědčné a kontrarozvědčné útvary měly mít své úkoly taxativně vymezeny a determinovány na podkladě „objektivně“ zhodnocené státobezpečnostní situace. Hlavním úkolem Veřejné bezpečnosti zůstalo odhalování trestné činnosti, zajišťování veřejného pořádku, ochrana osob a majetku, bezpečnost a plynulost silničního provozu a vymezené správní agendy. Veřejná bezpečnost se však měla stát pouze institucí oznamovací, tedy měla vyhledávat, dokazovat a předkládat případy trestné činnosti vyšetřujícímu soudci, který by pak vznášel obvinění. Tím by se stala jen bezpečnostní službou a oprostila by se od ostatních činností. Mezi nejdůležitější úkoly civilněsprávního úseku patřilo řešení nového postavení, kompetencí a organizační výstavby národních výborů a zejména vymezení vztahů s Veřejnou bezpečností. Byla připravována nová úprava sdružovacího a shromažďovacího práva, neboť vyřizování žádostí o založení dobrovolných organizací a schvalování jejich stanov bylo jednou z nejobsáhlejších činností vnitřní státní správy.⁵⁶ Tento úsek se zabýval také ochranou práv občanů a vypracoval návrh zásad pro mimosoudní rehabilitace. V oblasti místního a bytového hospodářství připravoval návrhy na rozvoj „drobného socialistického podnikání“ a služeb pro obyvatelstvo. A v neposlední řadě pečoval o síť státních archivů. Z často citovaných *Akčních programů* vyplývala pro bezpečnostní aparát také zásada přísného dodržování platných právních norem a řešení politických problémů jen politickými prostředky. Takový požadavek však vedl pouze k tomu, že se právní normy, směrnice a pokyny začaly přizpůsobovat základní potřebě normalizačních politiků a funkcionářů – udržet a upevňovat oprášené marxisticko-leninské ideje.

Také na Ministerstvu vnitra ČSR tak proběhla řada dílčích organizačních úprav. Svým rozkazem č. 39⁵⁷ z 30. května 1969 zřídil ministr k 1. červnu 1969 Kolegium ministra vnitra ČSR pro bezpečnostní úsek, které sloužilo jako poradní orgán k řešení zásadních otázek řízení, organizace a součinnosti bezpečnostních a ozbrojených složek republikového ministerstva. Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 56⁵⁸ ze dne 14. července 1969 byl doplněn přehled a spisové značky útvarů ministerstva uvedené v RMV č. 6/1969 o další součásti tohoto úseku – školy MV, Hlavní výbor KSČ na MV ČSR a Český odborový svaz pracovníků bezpečnostních a ozbrojených složek.

Ke zlepšení zdravotní péče byla řešena také organizace resortní zdravotnické služby, která se Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 60⁵⁹ dne 1. srpna 1969 přesunula z Hospodářské správy do nově zřízené Zdravotnické správy MV ČSR. Ta se stala samostatným útvarem služeb řízeným náměstkem ministra. *Prozatímní organizační řád zdravotnické služby MV ČSR* byl pak vydán rozkazem ministra č. 80 dne 1. října 1969. Zdravotnická služba měla zajišťovat léčebně-preventivní péči včetně posudkové činnosti a lázeňské péče, hygienicko-protiepidemiologickou péči, zdravotní výchovu a zásobování zdravot-

⁵⁶ Ze záznamu rozhovoru českého ministra J. Grössera v časopise *Svět v obrazech*, č. 11 z 4. 3. 1969. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

⁵⁷ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ Tamtéž.

nickým materiálem v míru i za branné pohotovosti státu. V resortu MV ČSR tvořila zdravotnická služba organizačně uzavřenou soustavu sloužící všem útvarům MV ČSR a MV ČSSR dislokovaným na území české republiky. Řídicím orgánem zdravotnické služby se stala Zdravotnická správa MV ČSR, která se organizačně členila na vedení, odborné útvary (sem spadal i útvar hlavního hygienika ČSR) a výkonná zdravotnická zařízení (Zdravotnický ústav MV ČSR, zdravotnické ústavy KS SNB, lázeňské léčebné ústavy MV ČSR, samostatné interní oddělení MV ČSR a Ústřední zdravotnický sklad MV ČSR).

V zájmu sjednocení systému hospodářského zabezpečení součástí MV ČSR dislokovaných v Praze a Středočeském kraji zřídil ministr svým rozkazem č. 68⁶⁰ z 28. srpna 1969 k 1. září 1969 další samostatný útvar služeb – odbor hospodářského zabezpečení MV ČSR, jehož řízením byl pověřen náčelník Hospodářské správy MV ČSR. Do péče odboru hospodářského zabezpečení přešly útvary MV, útvary výkonného aparátu, útvary služeb a KS SNB Praha. Ve snaze o zjednodušení organizační struktury útvarů MV ČSR a odstranění duplicitních činností byly RMV ČSR č. 93⁶¹ dne 30. prosince 1969 zrušeny dosavadní odbor řízení a organizace, bezpečnostní odbor pro StB a bezpečnostní odbor pro VB a dnem 1. ledna 1970 byl zřízen odbor řízení a organizace MV ČSR s pozměněnou náplní, který si ministr osobně podřídil. Tento odbor plnil koncepční zadání v oblasti bezpečnostní politiky MV ČSR, zkoumal postavení MV ČSR v soustavě státní správy, sledoval úroveň řídicí práce v resortu a připravoval podklady pro vedení ministerstva. RMV ČSR č. 93/1969 byl 15. prosince 1970 zrušen a nahrazen rozkazem č. 65,⁶² který rušil sekretariát ministerstva vnitra, odbor řízení a organizace a odbor právní a dnem 16. prosince 1970 zřídil sekretariát ministra vnitra ČSR, který tvořila kancelář ministra, informační skupina a tiskové oddělení a který spadal přímo do kompetence ministra. Tento rozkaz také zřizoval Organizační a vnitřní správu MV ČSR, která byla tvořena vnitřním odborem, odborem řízení a organizace a odborem právním a spadala do působnosti I. náměstka. V souladu s již uvedeným Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 10 z 10. 3. 1970 začal na základě RMV ČSR č. 37⁶³ z 28. května 1970 od 1. června fungovat na českém ministerstvu vnitra Pohotovostní útvar VB pro ČSR podřízený hlavnímu veliteli VB, který měl zajišťovat stálou pohotovost příslušníků a technických prostředků ke zvládnutí mimořádných událostí, demonstrací a porušování veřejného pořádku velkými skupinami osob, posílit pořádkovou službu VB ve velkých městech a při velkých soustředěních obyvatel (slavnosti, manifestace apod.) a také měl plnit funkci odborné nástupní školy MV ČSR pro příslušníky SNB. Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 24⁶⁴ z 18. srpna 1972 byl změněn jeho název na Pohotovostní pluk VB ČSR⁶⁵ a zároveň byla upravena kázeňská pravomoc jeho některých funkcionářů.

⁶⁰⁾ Tamtéž.

⁶¹⁾ Tamtéž.

⁶²⁾ Tamtéž.

⁶³⁾ Tamtéž.

⁶⁴⁾ Tamtéž.

⁶⁵⁾ Více viz MUZIKANTOVÁ, Marie: *Pohotovostní pluk VB MV ČSR (1969) 1970–1990 (Nástin organizačního vývoje)*. In: *Sborník Archivu Ministerstva vnitra č. 2/2004*, s. 75–94.

Veřejná bezpečnost (1969–1970)

V návaznosti na RMV ČSR č. 6/1969, kterým se zřizovaly na českém ministerstvu vnitra útvary výkonného aparátu, k nimž patřilo také Hlavní velitelství VB a Správa vyšetřování VB, byla vyhlášena Rozkazem hlavního velitele VB č. 7⁶⁶ z 14. března 1969 organizace pracovišť HV VB a jejich spisové značky. **Hlavní velitelství Veřejné bezpečnosti**⁶⁷ fungovalo od 1. března 1969 v této podobě:

- *Štábní útvary a útvary služeb*

- sekretariát:
 1. oddělení (rozbory, legislativa, statistika)
 2. oddělení (tisk a propagace)
 3. oddělení (pomocné služby)
- inspekce hlavního velitele VB
- personální odbor HV VB
- samostatné oddělení technicko-ekonomické (zřízeno dodatečně k 1. 7. 1969 na

základě RMV ČSR č. 277 ze dne 7. 7. 1969⁶⁸)

- redakce časopisu *Bezpečnost*

- *Výkonné útvary*

- Správa kriminální služby HV VB
 1. odbor obecné kriminality
 2. odbor hospodářské kriminality
 3. zvláštní odbor (ustanovka a sledování)
- odbor pořádkové služby HV VB
- odbor dopravní služby HV VB
- správní skupina

Původní spisové značky stanovené RMV č. 12/1966 zůstaly pro jednotlivá pracoviště HV VB dočasně v platnosti, stejně jako se neměnily organizace Veřejné bezpečnosti v krajích a okresech. Jejich konečná úprava měla být provedena až po schválení nové organizace Veřejné bezpečnosti.

Správa vyšetřování Veřejné bezpečnosti, která byla zřízena stejně jako Hlavní velitelství VB, patřila i nadále mezi útvary výkonného aparátu MV ČSR s úkolem zabezpečit oblast vyšetřování ve Veřejné bezpečnosti. Zůstala jí tedy organizačně-řídící a kontrolní funkce a směrem k podřízeným útvarům i funkce metodická a výkonná. **Správa vyšetřování VB**⁶⁹ se dělila na:

- vedení
- sekretariát
- 1. oddělení (kriminální trestná činnost)
- 2. oddělení (hospodářská trestná činnost)

⁶⁶) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 7.

⁶⁷) Organizační struktura HV VB je uvedena také v článku: KVAPILOVÁ, Iva: *Organizační vývoj SNB v 60. letech*, s. 96–97.

⁶⁸) ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 90, kart. 7.

⁶⁹) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 7.

Náčelník Správy vyšetřování VB podléhal I. náměstkovi ministra vnitra ČSR. Podle tzv. liniového systému řízení mu zase byli podřízeni náčelníci odborů vyšetřování na krajských správách SNB, které byly řídícím a výkonným článkem vyšetřování ve VB na území příslušných krajů a dělily se také na dvě oddělení (vyšetřování obecné kriminality a hospodářských trestných činů). Náčelníci odborů vyšetřování koordinovali a metodicky řídili oddělení vyšetřování VB dislokovaná v sídlech okresních oddělení VB.

K zajištění plnění všech úkolů vyplývajících pro Veřejnou bezpečnost z RMV ČSR č. 53/1969 zřídil hlavní velitel VB svým rozkazem č. 17⁷⁰ ze srpna 1969 dnem 14. 8. 1969 operační štáb HV VB. Jeho úkolem bylo soustavné sledování a vyhodnocování vývoje bezpečnostní situace VB na základě hlášení ze správ VB. Denně měl předkládat cestou hlavního velitele operačnímu štábu MV ČSR souhrnnou zprávu o mimořádných událostech, k nimž došlo na území České republiky a v případě mimořádných událostí měl také navrhnout hlavnímu veliteli opatření k jejich řešení. Hlavní velitelství VB zaměstnávalo v roce 1969 také provedení delimitace písemností mezi bývalou Hlavní správou VB a HV VB, Federální kriminální ústřednou a odborem ústřední evidence obyvatel ČSSR podle stávajícího rozdělení kompetencí.⁷¹

Vzhledem k tomu, že organizace Veřejné bezpečnosti nebyla ještě definitivně určena, odehrávala se v této době řada jednání různých komisí, které předkládaly poměrně velké množství návrhů na její řešení. Současně bylo nutné propracovat řídicí a kontrolní systém všech článků řízení Veřejné bezpečnosti a dořešit náplň činnosti hlavních služeb VB, jejich pracovní vztahy a personální pravomoc náčelníků. Řešena byla například také myšlenka předání správních agend mimo resort vnitra, která se nakonec neuskutečnila. Komise, jež tento problém řešila, dospěla na základě stanovisek různých bezpečnostních útvarů, oddělení pro národní výbory na civilněsprávním úseku a po svém vlastním rozboru správních agend k závěru i nadále ponechat tyto agendy u ministerstva vnitra. Toto rozhodnutí komise opírala o svá zjištění, že výkon správních

⁷⁰⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 77, kart. 6.

⁷¹⁾ 17. března 1969 stanovil hlavní velitel VB zásady delimitace písemností: 1. odbor HS VB (obecné kriminality) měl k 31. 3. 1969 uzavřít spisový protokol z tohoto roku a předat ho i s písemnostmi a rejstříkem FKÚ MV ČSSR. Nevyřízené spisy spadající do působnosti HV VB měl protokolárně předat dnem 1. 4. 1969 1. odboru (obecné kriminality) Správy kriminální služby HV VB. Nearchivované protokoly a písemnosti z předcházejících let se měly převést na FKÚ. 4. odbor HS VB (správní) měl dnem 1. 4. 1969 protokolárně předat nevyřízené písemnosti spadající do působnosti HV VB. Materiály z předcházejících let se měly ponechat (a po skartačním řízení zřejmě předat do archivu – I. K.). Statisticko-evidenční odbor HS VB (7. odbor) měl uzavřít spisový protokol k 31. 3. 1969 a do tohoto termínu rozdělit a protokolárně předat FKÚ MV ČSSR a sekretariátu HV VB ČSR písemnosti spadající do jejich kompetence. Nearchivované protokoly a písemnosti z dřívějších let pak přešly do FKÚ. Některá nová pracoviště HV VB měla bezprostředně navázat na dřívější spisový pořádek a pouze podle dohodnutých kompetencí vyčlenit některé písemnosti a předat je příslušným útvarům (sekretariát, inspekce HV VB, personální odbor, 2. a 3. odbor Správy kriminální služby, odbor pořádkové služby a odbor dopravní služby). Nově zorganizované útvary si měly samozřejmě zavést spisový protokol nový (samostatné odd. technicko-ekonomické, redakce časopisu *Bezpečnost*, 1. odbor Správy kriminální služby). Správní skupina měla k 1. 4. 1969 převzít od 4. odboru HS VB písemnosti spadající do působnosti HV VB, avšak vlastní protokol vést neměla a její písemnosti se zaznamenávaly do spisového protokolu odboru pořádkové služby. Delimitace archivovaných písemností HS VB mezi jednotlivé součásti MV ČSSR a MV ČSR měla být provedena až dodatečně. Uvedené zásady však měly být pouze dočasné do konečného stanovení organizace a dislokace útvarů a součástí celé Veřejné bezpečnosti. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 2, kart. 4.

agend (agenda občanských průkazů⁷² a jejich evidence, hlášení a evidence pobytu občanů,⁷³ povolování zbraní a střeliva,⁷⁴ vydávání propustek do hraničního pásma⁷⁵ a agendy dopravní) je z 90% plněn pro potřebu bezpečnostního aparátu (VB a StB) a ve zbylých procentech pro ostatní mimoresortní instituce.⁷⁶ V tomto období již existoval také návrh na opětovné zřízení politického aparátu ve Veřejné bezpečnosti,⁷⁷ který vznikl na Federálním ministerstvu vnitra při úvahách o posílení vlivu Ministerstva vnitra ČSSR na řízení kontrarozvědky a Veřejné bezpečnosti začátkem roku 1970. Argumentovalo se rozbořením „kádrové“ struktury bezpečnostního sboru v otázce věkové, kvalifikační a sociální. Z těchto aspektů se uvažovalo o obměně asi 50% celého bezpečnostního sboru. Zejména se však změnila politická organizovanost příslušníků. V době zrušení politického aparátu ve Veřejné bezpečnosti v roce 1963 bylo členy KSČ více jak 90% příslušníků VB. V roce 1968 po propuštění 1 126 příslušníků VB, z toho 882 členů KSČ, politická organizovanost podstatně klesla. I když bylo v témže roce přijato 1 460 nových příslušníků VB, členy KSČ bylo jen 469.⁷⁸ Obdobný vývoj byl zaznamenán i v roce 1969. Současná „kádrová“ struktura a politická (ne)organizovanost nově přijatých příslušníků VB a „narušené“ vztahy veřejnosti k VB z nedávné doby vedly vedení resortu k tlaku na zintenzivnění politickovýchovné práce uvnitř i vně Veřejné bezpečnosti. To všechno mělo zachránit zřízení politického oddělení na připravované Federální správě VB, na Hlavním velitelství VB, na správách VB a ustavení funkce zástupce náčelníka pro věci politické na okresních odděleních VB a v resortních školách pro VB. Činnost politického aparátu měla být zaměřena na „výchovu pří-

⁷² Občanské průkazy patřily k základním dokladům totožnosti. Při každém vydání OP prováděla VB ztotožnění žadatele. Ročně se v ČSSR vydalo průměrně asi 650 tisíc nových OP. Občanské průkazy se vydávaly na okresních odděleních VB, avšak občané měli možnost podat svou žádost o OP i na obvodních odděleních VB, která vyřízení jejich žádosti zprostředkovala. Bezpečnostní orgány si tak chtěly zachovat vlastní přehled o vydaných OP a o totožnosti občanů. Agendy OP bylo využíváno také při řešení trestné činnosti, v případech pátrání po osobách, při ztrátách, odcizení, popř. falšování OP, takže agenda OP byla bezprostředně napojena na úkony, které náležely přímo bezpečnostnímu aparátu. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 55, kart. č. 4.

⁷³ Na systém vydávání OP úzce navazoval systém hlášení a evidence pobytu občanů, který pomáhal Bezpečnosti při administrativním pátrání po pobytu osob. Pobyt československých občanů byl evidován jednak na ohlašoveně národního výboru (místní evidence), dále u okresních oddělení VB a celostátně na ústřední evidenci obyvatel při MV ČSSR. Okresní a ústřední evidence obyvatel byly využívány také civilními složkami a v malé části i pro soukromou potřebu občanů (vydávání adres). Evidenci obyvatel se však využívalo i k typování a „ustanovování“ občanů pro operativní složky, zejména pro Státní bezpečnost při zpracovávání určitých případů. Podle požadavků II. správy MV byly zachycovány všechny úřední a soukromé žádosti z kapitalistických států o pátrání po pobytu čl. občanů a zaslání jejich adres do ciziny. V evidencích obyvatel u okresních oddělení VB a v ÚEO byly také označeny kategorie „závadových osob“ a upraveno předávání signálů na takto sledované osoby (navrátilci, uprchlíci, nepřátelské osoby, recidivisté, recidivisté-fluktuanti a kočující osoby). Kromě toho byli v evidencích označeni i řidiči motorových vozidel a držitelé zbraní. Evidence obyvatel měly mít pro bezpečnostní aparát význam i při uplatňování připravovaného zákonného opatření o zákazu pobytu. – Tamtéž.

⁷⁴ Držení krátkých i dlouhých kulových zbraní a střeliva povolovala okresní oddělení VB, správy VB a HV VB (bývalá HS VB). Držení těchto zbraní bylo povolováno jen omezenému okruhu osob, stanovených nomenklaturou. – Tamtéž.

⁷⁵ Tato povolovací agenda se dotýkala výhradně úzkého pruhu území sousedícího s Rakouskem a tehdejší NSR, které bylo střeženo Pohraniční stráží. Propustky do HP vydávala okresní oddělení VB. Všechny osoby, které žádaly o tuto propustku, byly lustrvány v evidencích VB. – Tamtéž.

⁷⁶ Tamtéž.

⁷⁷ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 44, kart. 13.

⁷⁸ Tamtéž.

služníků VB v marxisticko-leninském světovém názoru, výchovu k lásce a oddanosti Komunistické straně Československa, socialistické vlasti a pracujícímu lidu, k proletářskému internacionalismu, k lásce k Sovětskému svazu a ostatním spojeneckým socialistickým zemím a nesmiřitelnosti s buržoazní ideologií; vysvětlování vnitřní a zahraniční politiky Sovětského svazu a tábora socialismu; seznamování příslušníků VB s vnitřní politikou i ekonomickými otázkami v našem státě; výchovu k hrdosti na pokrokové tradice bezpečnostních složek vzniklých od roku 1945...“ a zejména také na „upevňování autority a prestiže příslušníků Veřejné bezpečnosti; propagaci práce Veřejné bezpečnosti ve sdělovacích prostředcích a pořádání výstav; navazování a upevňování styků se společenskými organizacemi, s kolektivy pracujících a tím také aktivně napomáhat k získávání občanů pro spolupráci s VB.“⁷⁹ Důraz na zvýraznění „političnosti“ v práci Veřejné bezpečnosti se pak objevoval i v dalších materiálech řešících hlavní úkoly a zaměření této složky. O postupném oklešťování zásad „demokratizace“ bezpečnostního aparátu vycházejících z *Akčních programů* svědčí také závěry komise sestavené hlavním velitelem VB, která začala koncem roku 1969 pracovat na posouzení dokumentu *Náměty k vymezení společenského poslání a právního postavení Veřejné bezpečnosti*. Tento dokument byl zpracován na jaře roku 1968 jako úkol vyplývající z *Akčního plánu MV*. Vzhledem k tomu, že autoři *Námětů* vycházeli „z politické platformy tzv. demokratického socialismu“, což byla vlastně „buržoazní ideologie, která pod pseudosocialistickými hesly má úlohu destrukce socialistických principů a erose socialistické ideologie“, byly nosné myšlenky tohoto dokumentu o potlačení vlivu stranických orgánů na řízení a výkon bezpečnostní služby, o poznání deformací minulého mocenskopolitického režimu, obavy z přílišné koncentrace pravomocí a potencionální hrozby nezákonností či kritika používání agentury a operativnětechnických prostředků v boji s kriminalitou odsouzeny jako „zřetelná“ snaha o omezování kompetencí Veřejné bezpečnosti a jejích práv.⁸⁰

V tomto období probíhalo také připomínkové řízení k zásadám spolupráce a součinnosti Veřejné a Státní bezpečnosti.⁸¹ Vzájemné vztahy obou složek upravovala celá řada interních norem (rozkazů a směrnic), avšak některé z platných norem již byly zastaralé, překonané a v mnoha případech i z poloviny vyrušené, takže nutně potřebovaly novelizaci. I když ani ta nemohla být samospasitelná, neboť nerovnoměrnost v kompetencích a v postavení obou složek se federativním uspořádáním resortu spíše prohloubila. Hlavní velitelství VB řešilo na základě námětů předkládaných převážně Federálním ministerstvem vnitřní také řízení a organizaci vyšetřování na úseku Státní i Veřejné bezpečnosti.⁸² Nutnost upravit nově organizaci vyšetřovacího aparátu SNB i postavení vyšetřovatelů vyplývala ze společného RMV č. 2/1970, podle kterého se měla jednak Státní bezpečnost integrovat do FMV a jednak mělo FMV posílit svůj vliv na řízení Veřejné bezpečnosti. Pro organizaci vyšetřování byly navrženy dvě varianty. V první měly vyšetřovací součásti působit u útvarů oborově samostatných složek StB a VB. Ve druhé, která byla zatím preferována, měly sice vyšetřovací útvary také

⁷⁹⁾ Tamtéž.

⁸⁰⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 32, kart. 12.

⁸¹⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 62, kart. 15.

⁸²⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 129, kart. 9.

pracovat u obou složek samostatně, avšak zastřešovat je měla Federální správa vyšetřování na MV ČSSR. Toto řešení sledovalo v zájmu „koordinovaného a jednotného řízení“ propojení vyšetřování StB a VB. Útvary vyšetřování tak měly zůstat relativně samostatnými součástmi StB a VB, i když centrálně řízenými ministry vnitra ČSSR, ČSR a SSR, popř. jejich náměstký. Návrh *Zásad řízení a organizace vyšetřování na úseku StB a VB*⁸³ upravoval postavení vyšetřovatelů a náčelníků vyšetřovacích součástí a opět šalamounsky vysvětloval nejasné pojmy jako procesní samostatnost nebo služební podřízenost. Procesní samostatnost byla proti dosavadní úpravě konstruována nejen ve vztahu k prokurátorovi jako orgánu dozoru nad přípravným řízením, ale i ke služebnímu nadřízenému. Vyšetřovatel tedy přes svou procesní samostatnost musel provést rozkaz služebně nadřízeného náčelníka, avšak svým jménem a na svoji odpovědnost.⁸⁴

Nepochybně největší zájem soustřeďovalo vedení resortu na dokončení organizační přestavby Veřejné bezpečnosti (schéma řízení bezpečnostního aparátu po linii VB je uvedeno v příloze č. 1⁸⁵). Koncem roku 1969 proběhla na Ministerstvu vnitra ČSR, na Hlavním velitelství VB a na některých správách VB prověrka plnění částí zákona ČNR č. 2/1969 Sb. týkajících se složky VB.⁸⁶ Nejvyšší kontrolní úřad, který prověrku prováděl, konstatoval, že se jen velmi těžce prosazovaly zásady nutné pro zajišťování veřejného pořádku. I po zavedení nové organizace v řídicí centrále složky VB, kdy se HV VB stalo integrovaným útvarem výkonného aparátu MV ČSR a metodickým a řídicím centrem pro nižší organizační stupně, zůstalo podřízeným útvarům (správám VB na krajích a okresním oddělením VB) zachováno původní organizační členění, což komplikovalo řízení a narušovalo tzv. zpětnou vazbu mezi centrálou a výkonnými útvary. Z hlediska vertikálního řízení jednotlivých služeb měla organizace podřízených útvarů v podstatě opisovat organizační strukturu HV VB.⁸⁷ V nové organizaci Hlavního velitelství VB existovaly také některé útvary, kterým chyběla propracovaná náplň práce.⁸⁸ Například technicko-hospodářský odbor, který zajišťoval hlavnímu velitelství materiálové vybavení, neměl dořešeny vztahy a kompetence jak v rámci složky VB, tak ke správám na ministerstvu vnitra, především k Hospodářské správě. Všechny úkoly materiálového charakteru byly zatím uloženy hospodářské správě, takže na odpovědnosti hlavního velitele za materiálové zabezpečení složky se mnoho nezměnilo. Neujasněná zůstala také pravomoc hlavního velitele na úseku personalistiky. Na HV VB byl sice zřízen personální odbor, avšak směrem k nižším organizačním článkům neměl žádné kompetence, a to ani při náboru nových příslušníků VB.

⁸³⁾ Tamtéž.

⁸⁴⁾ Tamtéž.

⁸⁵⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 48, kart. 14.

⁸⁶⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 92, kart. 7.

⁸⁷⁾ Podle některých návrhů se měly zřídit na krajích (a MS Praha), okresech a ve městech Brno, Ostrava a Plzeň krajská, okresní a městská velitelství VB. V rámci této organizace pak měla být konstituována kriminální, pořádková a dopravní služba s vertikálním řízením od HV VB po okresní velitelství VB a u pořádkové služby až po obvodní oddělení VB, pohraniční oddělení VB a železniční oddělení VB, příp. pojiční oddělení VB. Kromě toho měl na krajských velitelstvích VB vzniknout místo vnitřního oddělení sekretariát, do kterého se mělo včlenit samostatně statisticko-evidenční oddělení. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 90, kart. 7.

⁸⁸⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 92, kart. 7.

Problémy byly také s organizováním pořádkových jednotek na krajích a v okresech. Jako nedostatečný se jevil i početní stav výkonných (hlídkových) příslušníků VB, způsobený jednak faktickým snižováním počtu příslušníků „v terénu“, jednak převzetím řady agend z jiných státních orgánů (institut vyhledávání,⁸⁹ vyžádaná předvádění osob, poskytování asistencí a doručování předvolání národních výborů, soudů a dalších). Postižena byla též dopravní služba, jejíž zastaralé vybavení ani počty příslušníků neodpovídaly potřebám bezpečnostního aparátu.

Bez připomínek ze strany HV VB se neobešly také snahy o posílení vlivu MV ČSSR na řízení Veřejné bezpečnosti. Kritizovány byly především důvody zatím jen zamýšlených opatření.⁹⁰ Podle zastánců posilování vlivu FMV se jevily nedostatky v koordinaci obou národních VB jako důsledek neexistence takového organizačního útvaru v rámci MV ČSSR, který by tento úkol mohl zajišťovat a zamezil by tak tendencím k vytváření dvou na sobě nezávislých sborů VB v čele s republikovými ministry vnitra a hlavními veliteli a k následnému oslabování účinnosti boje s některými druhy trestné činnosti. Takže podle této logiky bylo jedinou příčinou problémů boje s kriminalitou jen nedostatečné centrální řízení práce VB Federálním ministerstvem vnitra. A to přesto, že dosavadní právní úpravy umožňovaly ministru vnitra ČSSR upravovat výkon služby Veřejné bezpečnosti jednotnými a zcela závaznými normami pro obě republiky. Pokud by MV ČSSR vstupovalo do přímého řízení služby VB v konkrétních případech trestné činnosti – obdobné opatření by platilo i pro Federální kriminální ústřednu – a zůstala by současně zachována kompetence národních ministrů vnitra, znamenalo by to v podstatě pro Veřejnou bezpečnost trojí podřízenost, a to ještě bez podřízenosti VB národním výborům v otázkách tzv. místního pořádku. Vícenásobná podřízenost ve vojensky organizovaném sboru by tedy celý systém řízení komplikovala. Jednotný výkon služby VB, koordinovanost a součinnost jednotlivých akcí šlo podle autorů připomínek zajistit normativními akty MV ČSSR, a ne zřízením dalšího řídicího článku. Posílení vlivu MV ČSSR na řízení Veřejné bezpečnosti se nakonec podařilo prosadit, když bylo vyhlášeno v první řadě společným rozkazem tří ministrů vnitra č. 2 dne 13. července 1970 a koncem roku pak i dalšími zákonnými normami (viz výše). Hrozba nového centrálního článku řízení tak byla již zcela reálná a vyústila v návrzích na směrnice k realizaci působnosti MV ČSSR v oboru Veřejné bezpečnosti, kde mělo být zakotveno zřízení Federálního velitelství VB, které by nahradilo dosavadní odbor VB, Federální kriminální ústřednu a odbor ústřední evidence obyvatel. S výjimkou vyčleněných kompetencí MV ČSSR zůstalo přímé řízení VB v působnosti národních orgánů. Zatímni návrh na zřízení Federálního velitelství VB šel tedy nad rámec zákona, neboť předpokládal posílení federálního vlivu i v činnostech, které dosud vykonávala a i nadále měla vykonávat hlavní velitelství VB obou republik, zejména v oblastech veřejného pořádku a dopravní bezpečnosti.⁹¹

⁸⁹⁾ Do účinnosti zákona č. 57/1965 Sb. vykonávaly tuto činnost prokuratury, soudy a příslušné orgány národních výborů. – Tamtéž.

⁹⁰⁾ Připomínky k materiálu sledujícímu posílení vlivu MV ČSSR na řízení VB jsou datovány dnem 23. února 1970. – ABS Kanice, H 2 – 1(II.), i. č. 44, kart. 13.

⁹¹⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1 (II.), i. č. 65, kart. 15.

Kromě řešení aktuálních problémů s organizací Veřejné bezpečnosti se zabývalo Hlavní velitelství VB také koncepcí nového zákona o Veřejné bezpečnosti, který by spolu s novými zákony ostatních bezpečnostních složek nahradil zastaralý zákon o SNB z roku 1965. První předložené návrhy na tento zákon vycházely z toho, že za zajišťování veřejného pořádku jsou zodpovědné národní výbory. Sbor Veřejné bezpečnosti by tak byl pouze exekutivním orgánem národních výborů. Předložené zásady zákona o Sboru VB obsahovaly proti původnímu zákonu o SNB nejvíce změn v právech a povinnostech příslušníků (zásada odmítnutí nezákonného rozkazu, o zákroku proti veřejnému shromáždění, o prokazování totožnosti příslušníka Sboru VB, oprávnění požadovat potřebná vysvětlení aj.). Přehodnoceny byly i některé pojmy, úkony a postupy jak ve vlastní činnosti veřejněbezpečnostního aparátu, tak i v souvislosti s připravovanou „malou novelou“ trestního řádu. Do připravovaného zákona byla zahrnuta také ustanovení o společenské kontrole činnosti Veřejné bezpečnosti. Zásadou organizace Sboru VB měl být národní princip, tedy existence samostatných Sborů VB v obou republikách, přesto, že nový zákon měl být federální normou a platit na území celé federace. V zásadách „kompetenčního zákona“ tak mělo Federální ministerstvo vnitra vydávat pouze předpisy a zásady pro činnost jednotlivých služeb. Za činnost Sboru VB měl hlavní velitel odpovídat republikovému ministru vnitra a ten pak dále vládě.⁹² V dalších návrzích připravovaného zákona o Sboru VB se již začaly postupně odrážet centralizační tendence, které nakonec vedly k zásadním změnám v pojetí nového zákona. Kromě toho, že se Sbor VB měl řídit ústavou, zákony a ostatními právními předpisy, musel také při své činnosti vycházet z cílů a směrnic stanovených Komunistickou stranou Československa.⁹³ Jeho jednotlivé útvary měly být podřízeny MV ČSSR, ČSR a SSR tak, aby jejich organizace vycházela z již prosazených změn v působnosti federálních orgánů a institucí. Představy o účinnosti nového zákona k 1. lednu 1970 se ukázaly jako nereálné a „boj“ o jeho podobu pokračoval v mocenských strukturách bezpečnostního aparátu i v následujících letech.

Federální ministerstvo vnitra (1971–1973)

Další období vývoje bezpečnostního aparátu se vyznačovalo plným prosazením centralizace a systému několikanásobného liniového řízení většiny oborů bezpečnostních složek. V souvislosti s vydáním nového ústavního zákona a dalších zákonných norem (uvedených výše) o československé federaci, kterými byly realizovány úpravy státoprávního uspořádání ČSSR i v oblasti vnitřního pořádku a bezpečnosti státu, následovala smršť organizačních změn a vydaných organizačních řádů. Hned 28. ledna 1971 vešel v platnost Rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 5⁹⁴, který stanovil na základě získa-

⁹² Návrhy HV VB z roku 1969. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 75, kart. 6.

⁹³ ABS Kanice, f. 6/2, i. č. 1089.

⁹⁴ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 5, kart. 1.

ných kompetencí novou organizaci útvarů FMV (čerstvě nazvaných štábními útvary), útvarů služeb a útvarů výkonného aparátu **Federálního ministerstva vnitra**:

- *Štábní útvary a útvary služeb*

- sekretariát ministerstva vnitra
 - kancelář ministra
 - odbor pro mezinárodní styky
 - odbor svodných informací⁹⁵
 - tiskový odbor
- sekretariát náměstka MV (plk. RSDr. Miloslav Košnar)
- sekretariát náměstka MV (plk. JUDr. Jaroslav Vosecký)
- sekretariát náměstka MV (prof. JUDr. Ján Pješčak, CSc.)
- sekretariát náměstka MV (plk. RSDr. Jaroslav Šilhavý)
- inspekce ministra vnitra⁹⁶
 - vedení inspekce
 - vnitřní skupina
 - 1. oddělení – inspekční
 - 2. oddělení – vyšetřovací
 - 3. oddělení – stížnostní
 - 4. oddělení – soudní rehabilitace
 - 5. oddělení – analyticko-dokumentační
- Kádrová a školská správa – zrušena RMV ČSSR č. 23/1972 a místo ní zřízena Kádrová správa a Správa vědy a školství, Kádrová správa se pak členila takto:
 - vedení správy
 - sekretariát
 - odbor pro koncepci, metodiku a tvorbu předpisů v oblasti personální práce
 - odbor výkonné kádrové a personální práce
 - odbor systemizace a personální evidence
 - samostatná skupina výběru škol
- Organizační a vnitřní správa⁹⁷
 - vnitřní oddělení
 - odbor organizace a řízení
 - právní odbor
 - odbor obrany⁹⁸ (zřejmě vyčleněn z OVS v květnu 1971)
 - oddělení pro správu státních hranic
 - oddělení spisové a archivní služby (přičleněno k OVS rozkazem MV ČSSR č. 27/1971)

⁹⁵⁾ Zrušen RMV ČSSR č. 43/1972.

⁹⁶⁾ RMV ČSSR č. 65 z 21. prosince 1971 vyšel organizační řád IN MV ČSSR s účinností od 1. ledna 1972. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 65, kart. 2.

⁹⁷⁾ RMV ČSSR č. 27 z 6. května 1971 vyšel organizační řád OVS FMV s účinností ode dne vydání. V organizaci OVS se již nevyskytuje odbor obrany. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 27, kart. 1.

⁹⁸⁾ RMV ČSSR č. 62 z 22. prosince 1973 byl vydán organizační řád odboru obrany FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 187, kart. 6.

- Ekonomická a technická správa⁹⁹ (u níž byl nově zřízen odbor rekreace a zájmové péče)
- odbor spojení – RMV ČSSR č. 42/1971 změněn na Správu spojení¹⁰⁰ (VII. správa), ta se dělila na:
 - vedení správy
 - kádrovou a školskou skupinu
 - vnitřní oddělení
 - odbor organizace a řízení spojení
 - odbor technického rozvoje a projekce
 - odbor vládního utajeného spojení
 - odbor utajeného spojení MV
- letecký oddíl (VIII. správa)
- výzkumně-vývojové středisko automatizace
- tělovýchovný odbor
- Útvary výkonného aparátu
- Hlavní správa rozvědky (I. správa)
- Hlavní správa kontrarozvědky (II. správa)
- Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (III. správa)
- Správa sledování (IV. správa)¹⁰¹
 - vedení správy
 - vnitřní oddělení
 - kádrové a školské oddělení
 - oddělení svodné a koncepční činnosti
 - operační oddělení
 - 1. odbor – sledování kádrových rozvědčků, vizových cizinců, obchodních zástupců a jiných osob z kapitalistických států
 - 2. odbor – registrace pohybu zaměstnanců zastupitelských úřadů nepřátelských států
 - 3. odbor – operativní sledování určených zastupitelských úřadů kapitalistických států
 - 4. odbor – plnění požadavků na sledování pro HS rozvědky a zpravodajskou správu GŠ ČSLA, odborná příprava kádrů
 - 5. odbor – technické a ekonomické zajišťování činnosti správy
 - 6. odbor – sledování nepřátelských osob po linii vnitřního zpravodajství a ochrany čs. ekonomiky
- Správa zpravodajské techniky (VI. správa)¹⁰²

⁹⁹⁾ RMV ČSSR č. 16 z 13. dubna 1973 vyšel organizační řád ETS FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 141, kart. 5.

¹⁰⁰⁾ RMV ČSSR č. 54 z 12. října 1971 vyšel organizační řád Správy spojení s účinností od 1. listopadu 1971. – ABS Praha, f. 2/6, i. č. 54, kart. 2.

¹⁰¹⁾ RMV ČSSR č. 60 ze 7. prosince 1971 vyšel organizační řád Správy sledování FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 60, kart. 2.

¹⁰²⁾ RMV ČSSR č. 7 ze 7. února 1972 vyšel organizační řád Správy zpravodajské techniky s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 74, kart. 3.

- vedení správy
 - funkční útvary – plnily metodické, analytické, svodné, kontrolní, evidenční, personální a administrativní úkoly
 - výkonné útvary – zpravodajskotechnické úkony a opatření pro útvary SNB na celém území ČSSR i v zahraničí, předávání získaných poznatků operativním útvarům SNB
 - technicko-ekonomická základna – výzkum, vývoj, výroba, materiální a finanční zabezpečení, odborný servis
 - Správa ochrany stranických a ústavních činitelů (V. správa) – její součástí byla Správa ochrany ústavních a stranických činitelů v SSR
 - statisticko-evidenční odbor¹⁰³
 - vedení
 - vnitřní oddělení
 - 1. oddělení – registrace, evidence, archiv kontrarozvědky a HS vyšetřování StB
 - 2. oddělení – koncepční úkoly, statistika, metodické řízení a kontrola SEO pracovišť na HS StB v SSR, HS VKR, na správách StB v krajích
 - 3. oddělení – využívání archivních bezpečnostních poznatků k preventivně-výchovné a propagační činnosti StB
 - 4. oddělení – vyhodnocování archivních materiálů k činnosti nepřátelských rozvědek, osob a skutečností
 - 5. oddělení – archiv okupačních nacistických písemností a nsvazkových písemností StB
 - Federální správa pasů a víz – její součástí byla správa pasů a víz v SSR
 - Hlavní správa vyšetřování Státní bezpečnosti pro ČSSR¹⁰⁴
 - vedení správy
 - Správa vyšetřování Státní bezpečnosti pro ČSR
 - Správa vyšetřování Státní bezpečnosti pro SSR
 - odbor řízení správy
- HS vyšetřování StB byly podřízeny odbory vyšetřování StB v krajích.
- odbor vyšetřování Státní bezpečnosti ve VKR
 - Federální správa Veřejné bezpečnosti
 - štáb Civilní obrany
 - šifrový odbor (zvláštní odbor) – RMV ČSSR č. 37/1971 změněn na Zvláštní správu
 - odbor zahraničního tisku (IV. odbor)¹⁰⁵
 - vedení odboru
 - sekretariát

¹⁰³⁾ RMV ČSSR č. 25 z 12. května 1972 vyšel organizační řád SEO s účinností od 1. června 1972. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 92, kart. 3.

¹⁰⁴⁾ RMV ČSSR č. 14 z 25. března 1971 byl vydán organizační řád HS vyšetřování StB FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 14, kart. 1.

¹⁰⁵⁾ RMV ČSSR č. 30 z 12. května 1971 vyšel organizační řád OZT FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 30, kart. 1.

- 1. oddělení – úsek neobjednaných periodických a neperiodických publikací
- 2. oddělení – úsek objednaných periodických publikací
- sekretariát stálé komise pro ochranu utajovaných skutečností

Uvedeným RMV č. 5/1971 tedy byly zrušeny tyto útvary:

- Federální správa zpravodajské služby
- zpravodajský odbor Federální správy zpravodajské služby
- cizinecký odbor MV ČSSR
- Federální kriminální ústředna (začleněna do FS VB)
- odbor ústřední evidence
- odbor Veřejné bezpečnosti na MV ČSSR
- sekretariát náměstka MV ČSSR pro řízení FSZS a ochrany státního tajemství
- sekretariát náměstka MV ČSSR pro řízení výkonných útvarů a útvarů služeb

Organizace Federální správy VB, územních útvarů kontrarozvědky, útvarů pasů a víz a útvarů vyšetřování StB měla být upravena samostatným rozkazem.

Ministr vnitra ČSSR zde stanovil také rozdělení kompetencí, ze kterého jasně vyplývá alespoň základní snaha po roztržštění odpovědnosti za státněbezpečnostní útvary. Osobně si podřídil Hlavní správu rozvědky, Kádrovou a školskou správu, inspekci ministra vnitra a svůj sekretariát. Náměstek MV Košnar řídil Hlavní správu vyšetřování StB ČSSR, odbor vyšetřování ve VKR, šifrový odbor, odbor zahraničního tisku, sekretariát stálé komise pro OUS a sekretariát náměstka MV. Dočasně řídil náměstek Košnar ještě Hlavní správu kontrarozvědky, Hlavní správu VKR, Federální správu pasů a víz a statisticko-evidenční odbor. Náměstek Vosecký měl odpovědnost za Správu sledování, Správu zpravodajské techniky, Správu ochrany stranických a ústavních činitelů, letecký oddíl a svůj sekretariát. Náměstek Pješčak měl ve své kompetenci Federální správu VB, štáb Civilní obrany ČSSR, výzkumně-vývojové středisko automatizace a sekretariát náměstka. Náměstek MV Šilhavý řídil Organizační a vnitřní správu, Ekonomickou a technickou správu, odbor spojení, tělovýchovný odbor a svůj sekretariát.

V souvislosti s úpravami Federálního ministerstva vnitra vydal ministr svým rozkazem č. 13¹⁰⁶ z 8. března 1971 jednacím řád Kolemia MV ČSSR, které patřilo mezi poradní orgány ministra pro posouzení zásadních otázek řízení FMV. Jeho stálými členy byli náměstci MV, náčelník Hlavní správy rozvědky, náčelník Hlavní správy kontrarozvědky, náčelník sekretariátu FMV (tajemník) a náčelník Federální správy VB, který byl na základě rozkazu MV ČSSR č. 11/1973 nahrazen náčelníkem Kádrové správy FMV (zřízena v r. 1972 – viz dále). V Kolegiu zasedali také dva náčelníci KS SNB, které jmenoval ministr po předchozí domluvě s republikovými ministry vnitra. K alespoň částečné ochraně příslušníků před rozhodnutími jejich nadřízených zřídil ministr vnitra ČSSR u některých útvarů Sboru národní bezpečnosti poradní komise, které měly projednávat analýzy k rozhodnutí služebních orgánů, popř. k jejich služebnímu hodnocení či služebnímu posudku. Rozkazem č. 34¹⁰⁷ z 20. května 1971 federálního ministra vnitra vznikla komise ministra vnitra řešící stížnosti proti rozhodnutí ministra, jeho náměst-

¹⁰⁶) ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 13, kart. 1.

¹⁰⁷) ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 34, kart. 1.

ků a náčelníků samostatných odborů. Podobné komise pracovaly na I., II., IV., V., a VI. správě FMV, Hlavní správě StB v SSR, Federální správě VB, Federální správě pasů a víz, Ekonomické a technické správě FMV a Hlavní správě vyšetřování StB FMV. Pro ostatní útvary v působnosti MV ČSSR projednávala stížnosti komise ministra vnitra. Pro útvary KS SNB byly zřízeny poradní komise Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 50¹⁰⁸ z 27. srpna 1971 společně pro správu StB, odbor vyšetřování StB a krajský odbor pasů a víz.

K posílení kompetencí FMV na úseku organizace a zabezpečení šifrové služby byla rozkazem MV ČSSR č. 37¹⁰⁹ z 31. května dnem 1. června zřízena Zvláštní správa, zařazená mezi útvary výkonného aparátu FMV, současně s tím byl zrušen šifrový odbor. Stejně tak byl zrušen odbor spojení a na základě RMV ČSSR č. 42¹¹⁰ z 23. června 1971 byla zřízena dnem 1. června Správa spojení, organizačně začleněná mezi útvary FMV a podřízená náměstkovi Šilhavému. Pro zajištění zdravotnické péče ve Sboru národní bezpečnosti a pro vojska MV byl RMV ČSSR č. 28 dne 1. května 1971 ustaven zdravotnický odbor FMV, který se členil na organizační a vnitřní oddělení, samostatné interní lůžkové oddělení, na lékařské obvody FMV a I. správy a na zubní středisko FMV.¹¹¹ Tento odbor měl působit jako normotvorný, odborněmetodický, koordinační a kontrolní orgán na úseku léčebně-preventivní, posudkové, lázeňské a léčebně-rehabilitační péče. V zájmu jednotného zabezpečování státní politiky na území ČSSR v oblasti požární ochrany zřídil ministr svým rozkazem č. 62¹¹² ze 14. prosince 1971 odbor požární ochrany, který začal fungovat od 1. ledna 1972. Organizační změny Federálního ministerstva vnitra pokračovaly dále zrušením Kádrové a školské správy FMV a zřízením Kádrové správy FMV, kterou si podřídil ministr, a Správy vědy a školství FMV, která byla zařazena do působnosti náměstkovi MV Pješčaka, a to Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 23¹¹³ z 10. května 1972. Zřízení analyticko-informačního odboru FMV Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 43¹¹⁴ z 1. září 1972 s účinností od 31. srpna, zařazeného do soustavy funkčních útvarů, mělo zajistit zpracování a využití informací při řízení a rozhodování.

Nové právní předpisy o československé federaci a o působnosti federálních ministerstev vedly k rozšíření kompetencí FMV i na úseku Veřejné bezpečnosti. Na jejich základě byly RMV ČSSR č. 5/1971 zrušeny všechny útvary ministerstva, které se zabývaly problematikou VB, a místo nich vznikla Federální správa VB. *Zásady působnosti Federálního ministerstva vnitra při řízení a koordinaci útvarů Veřejné bezpečnosti* pak vydal ministr svým nařízením č. 11¹¹⁵ dne 26. března 1971. Po dohodě s republikovými ministry vnitra ale stanovil kompetence k řešení některých, zákonem přesně vymezených, věcí územním orgánů VB. Jejich řízení bylo plně v působnosti ministra vnitra

¹⁰⁸⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 50, kart. 2.

¹⁰⁹⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 37, kart. 1.

¹¹⁰⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 42, kart. 1.

¹¹¹⁾ RMV ČSSR č. 48 z 3. srpna 1971 byl vydán organizační řád zdravotnického odboru FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 48, kart. 2.

¹¹²⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 62, kart. 2.

¹¹³⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 90, kart. 3.

¹¹⁴⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 110, kart. 4.

¹¹⁵⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 312, kart. 9.

ČSSR a bylo uskutečňováno zásadně prostřednictvím existujících stupňů řízení, zpravidla cestou hlavních velitelů VB obou republik. Podle stupně závažnosti plnila FS VB v těchto případech pouze úlohu konzultanta, ovšem náčelník FS VB mohl rozhodnout v ojedinělých případech o jejich převzetí. Závazné akty řízení útvarů VB vydával jen ministr vnitra ČSSR nebo jím zmocněný náčelník FS VB. Podřízenost územních orgánů VB se ve vyčleněných problematikách ve vztahu k republikovým ministrům vnitra těmito předpisy neměnila. Federální správa VB měla tedy řešit pro Veřejnou bezpečnost převážně koncepci, zaměření, hlavní úkoly a metodiku její organizace, jednotný výkon služby a soustavu politické a odborné přípravy. **Federální správa VB** byla podle těchto *Zásad* členěna na:

- odbor koordinace a koncepce VB (příprava návrhů koncepce, zaměření a hlavních úkolů VB, zásad organizace, jednotného výkonu služby, politické a odborné přípravy, předpisů upravujících práva a povinnosti příslušníků VB vůči jiným orgánům státní správy, organizacím a občanům, bezpečnost a plynulost silničního provozu a jeho unifikace)
 - všeobecné oddělení
 - vnitřní oddělení
 - oddělení kriminální služby
 - oddělení přípravného řízení
 - oddělení pořádkové a dopravní služby
 - oddělení technického rozvoje
 - sekretariát hlavního hraničního zmocněnce
 - dokumentační středisko
- odbor ústřední evidence (řízení činnosti útvarů VB při vedení ostatních evidencí)
- Federální kriminální ústřednu (řízení útvarů VB při odhalování trestné činnosti související s paděláním a pozměňováním peněz a známek, trestné činnosti související s nedovolenou výrobou a držením omamných látek a při odhalování trestných činů páchaných jedním pachatelem nebo skupinou pachatelů na území obou republik nebo trestných činů páchaných československými občany v cizině)
- Kriminalistický ústav VB (řízení útvarů VB při výkonu expertizní činnosti a při vědeckovýzkumných pracích)

Výše uvedeným Nařízením ministra vnitra ČSSR byla zřízena také Koordinační rada VB jako poradní orgán náčelníka FS VB,¹¹⁶ do které byli kooptováni hlavní velitelé VB, náčelníci správ vyšetřování VB, náčelník Federální kriminální ústředny a jako předseda náčelník FS VB. Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 43¹¹⁷ z 10. listopadu 1972 sem byl doplněn ještě náčelník Správy pro politickovýchovnou práci na FS VB.

K upřesnění toku informací mezi jednotlivými ministerstvy vnitra vydal ministr vnitra ČSSR svým nařízením č. 23¹¹⁸ ze 14. července 1971 *Směrnice k zajištění informa-*

¹¹⁶⁾ NMV ČSSR č. 41 z 22. září 1972 byl vydán jednacím řádem Koordinační rady VB s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 340, kart. 10.

¹¹⁷⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 391, kart. 12.

¹¹⁸⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 324, kart. 10.

ci z útvarů Veřejné bezpečnosti ministerstev vnitra ČSR a SSR pro realizaci působnosti federální správy VB. Hlavní velitelství VB tak musela automaticky zasílat Federální správě VB rozkazy a sbírku pokynů HV VB a správ vyšetřování VB, denní zprávy HV VB, pololetní statistická hlášení jednotlivých správních agend, mimořádná hlášení o trestné činnosti v kompetenci FS VB a všechny podněty, návrhy nebo připomínky dotýkající se činnosti FS VB. Správy VB pak měly zasílat hlášení současně FS VB i HV VB. Útvary VB zasílaly přímo FS VB také své požadavky na provádění některých úkonů. Vzhledem k tomu, že do kompetence FMV byl v rámci posílení vlivu MV ČSSR při řízení StB a VB převeden také úsek statistiky, předalo HV VB ve dnech 14. a 15. června 1971 Federální správě VB příslušné písemné materiály.¹¹⁹ Nově byly vydány v roce 1972 *Směrnice o spolupráci mezi orgány Veřejné bezpečnosti a celní správy*¹²⁰ a *Směrnice o organizování a řízení Pomocné stráže Veřejné bezpečnosti*¹²¹ (služební předpis VB-poř-III-1). Personální odpovědnost služebních funkcionářů a náčelníků a jejich „kádrovou“ pravomoc ve věcech služebního poměru příslušníků SNB pak stanovil RMV ČSSR č. 39 z 28. července 1972 s účinností od 1. října téhož roku. V roce 1973 následovalo vydání nových *Směrnic pro práci s tajnými spolupracovníky československé kontrarozvědky*¹²² (služební předpis A-oper-I-3), které znovu upravovaly zásady práce TS. Pro Veřejnou bezpečnost začalo od 1. února 1973 platit Nařízení ministra vnitra ČSSR *O jednotném postupu útvarů Veřejné bezpečnosti v případech emigrace tajných spolupracovníků kriminální služby*¹²³ a s účinností od 1. září 1973 byly vydány *Zásady součinnosti Státní a Veřejné bezpečnosti při šetření mimořádných událostí v československém národním hospodářství*.¹²⁴

Důležitou změnou v působení Federálního ministerstva vnitra bylo převedení Pohraniční stráže z podřízenosti ministra národní obrany k ministru vnitra ČSSR. K provedení zákonného opatření č. 145/1971 Sb., přijatého předsednictvem Federálního shromáždění, vydal federální ministr vnitra rozkaz č. 66¹²⁵ dne 23. prosince 1971, kterým začlenil Pohraniční stráž dnem 1. ledna 1972 do vojsk MV a velitele PS podřídil náměstkovi MV Pješčakovi. Těmito akty se však základní úkoly Pohraniční stráže nijak neměnily. Opatření spojená s převodem PS do podřízenosti FMV a prozatímní zásady její činnosti vydal ministr vnitra ČSSR rozkazem č. 10¹²⁶ dne 28. února 1972. Na základě dohody s Ministerstvem národní obrany přebralo FMV kromě odpovědnosti za Pohraniční stráž také její školské zařízení v Holešově. K 1. dubnu 1973 zde byla RMV

¹¹⁹⁾ Ze zápisu o předání písemností vyplývá, že se jednalo o krajské statistické výkazy tajných spolupracovníků za léta 1954–1970, blíže neurčené výkazy Generální prokuratury (zřejmě také písemnosti k TS), statistické výkazy o trestné činnosti, o stavu vyšetřování a vyhledávání apod. z krajů, přehledy o kriminální statistice, kterou vedla Kriminální ústředna v letech 1945–1951 a statistické výkazy operativních spisů. – ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 110, kart. 24.

¹²⁰⁾ N MV ČSSR č. 11 z 29. března 1972. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 362, kart. 11.

¹²¹⁾ N MV ČSSR č. 15 z 25. dubna 1972. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 366, kart. 11.

¹²²⁾ RMV ČSSR č. 8 z 16. února 1972 s účinností od 1. března 1973. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 75, kart. 3.

¹²³⁾ NMV ČSSR č. 3 z 16. ledna 1973. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 401, kart. 12a.

¹²⁴⁾ NMV ČSSR č. 25 z 13. srpna 1973. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 422, kart. 13.

¹²⁵⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 66, kart. 2.

¹²⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 77, kart. 3.

ČSSR č. 14¹²⁷ z 27. března 1973 zřízena vojenská škola s názvem Důstojnická škola Pohraniční stráž, která byla určena ke vzdělávání důstojníků a praporčíků PS a která byla podřízena veliteli Pohraniční stráž. Posluchači zařazení ve školních jednotkách však zůstali příslušníky ČSLA a pokračovali ve výcviku a přípravě podle zvláštních pokynů FMV dohodnutých s Ministerstvem národní obrany. Ochrana státních hranic se sice dostala plně do kompetence FMV, avšak byla zajišťována nejen Pohraniční stráž, ale také pohraničními odděleními Veřejné bezpečnosti a odděleními pasové kontroly Státní bezpečnosti. To samozřejmě neodpovídalo potřebě jednotného řízení a centralizační koncepci, vyhlášené Ústředním výborem KSC, takže od 15. června 1973 byla Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 22¹²⁸ z 24. května 1973 zřízena Hlavní správa ochrany státních hranic a zařazena mezi útvary výkonného aparátu FMV. Do Hlavní správy OSH ministr začlenil velitelství PS, 15. odbor II. správy (s výjimkou 1. oddělení tohoto odboru), oddělení pro správu hranic Organizační a vnitřní správy FMV a sekretariát hlavního hraničního zmocněnce, který tak byl vyčleněn z Federální správy VB. Hlavní správě OSH byla tímto rozkazem plně podřízena Pohraniční stráž, oddělení pasové kontroly (a letištní kontroly v Popradu) a pohraniční oddělení VB. RMV ČSSR č. 27¹²⁹ z 13. června 1973 změnil od 15. června 1973 název Hlavní správy OSH na Hlavní správu Pohraniční stráž a ochrany státních hranic s krycím názvem PS útvar 9600, takže Správa začala fungovat 15. června již s tímto označením. Pokyny pro zařazení sil a prostředků do podřízenosti Hlavní správy PS a ochrany státních hranic, změna názvu pohraničních oddělení VB na oddělení ochrany státních hranic (OOSH), zřízení krajských oddělení ochrany státních hranic při KS SNB s vyjmenovanými podřízenými OOSH a stanovení zásad pro jejich činnost vyšly v Rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 35¹³⁰ dne 10. července 1973 s účinností od 15. června 1973.¹³¹ Do funkcí hraničních zmocněnců¹³² pak byli jmenováni příslušní náčelníci KS SNB a pro úseky státních hranic zabezpečované Pohraniční stráží velitelé brigád PS. Hlavním hraničním zmocněncem se stal náčelník Hlavní správy PSOSH.

Další zásadní změnou v organizaci FMV bylo znovuzřízení aparátu KSC ve Veřejné bezpečnosti od 1. června 1972. Tento zásah byl zdůvodněn potřebou mít v této složce bezpečnostního aparátu „pevné, straně a socialismu oddané, ideově a odborně připravené příslušníky Sboru národní bezpečnosti.“¹³³ Splnění tohoto požadavku měl

¹²⁷⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 139, kart. 5.

¹²⁸⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 147, kart. 5.

¹²⁹⁾ ABS Praha, f. A 2/6? i. č. 152, kart. 6.

¹³⁰⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 160, kart. 6.

¹³¹⁾ Pokyny k převedení sil a prostředků pohraničních oddělení VB k FMV vydal také ministr vnitra ČSR svým rozkazem č. 18 z 14. června 1973 s účinností od 15. června, kde jsou jednotlivá PO VB i počty příslušníků přesně vymezeny včetně vyjmenovaných nově zřízených obvodních oddělení VB. – ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

HV VB zpracovalo zprávu o rozložení sil na pohraničních odděleních VB na území ČSR, ze které vyplývá, že PO VB zabezpečovala ochranu státních hranic (s NDR a PLR) v celkové délce 1230,350 km, na hranicích bylo dislokováno celkem 93 PO VB s 1012 příslušníky. Pohraniční oddělení VB však řešila nejen ochranu státních hranic, ale také běžnou bezpečnostní problematiku ve svých služebních obvodech. – ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 288, kart. 47.

¹³²⁾ Statut hraničních zmocněnců byl vydán nařízením MV ČSSR č. 6 dne 18. února 1971. – *Historie MV a SNB*, s. 63.

¹³³⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 369, kart. 11.

zajišťovat politickovýchovný aparát, který však neměl nahrazovat velitele ani stranické organizace ve VB, ale pod jejich vedením pomáhat rozvíjet „*stranickopolitickou práci, uplatňovat vedoucí úlohu strany a zabezpečovat politickovýchovnou práci ve Veřejné bezpečnosti*.“¹³⁴ Směrnice pro činnost politickovýchovného aparátu ve VB vyšly v Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 18¹³⁵ dne 17. května 1972 a pokyny pro jeho personální vybudování pak v Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 22¹³⁶ dne 26. května téhož roku. Organizační uspořádání aparátu kopírovalo útvary VB na jednotlivých stupních řízení. Na Federální správě VB FMV vznikla Správa pro politickovýchovnou práci, na hlavních velitelstvích obou republik odbor pro politickovýchovnou práci, na správách VB, městských správách VB v Praze a Bratislavě a na pohotovostních útvarech VB bylo budováno oddělení pro politickovýchovnou práci. Na ostatních městských správách VB, okresních odděleních VB, na vybraných obvodních odděleních VB I. typu a na školách VB byl ustaven pouze zástupce náčelníka pro politickovýchovnou práci.

Do kompetencí FMV patřilo také vytvoření koncepce resortního vzdělávání a celého školského systému, který se až dosud neustále reorganizoval. Ve Sboru národní bezpečnosti byl kontinuální nedostatek příslušníků se středním a vysokoškolským vzděláním, proto přijalo předsednictvo Federálního shromáždění 25. září 1973 zákonné opatření č. 107/1973 Sb., kterým byla zřízena Vysoká škola SNB. Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 49¹³⁷ ze dne 29. září 1973 byla VŠ SNB k 1. říjnu 1973 stanovena samostatným útvarem FMV podřízeným přímo ministrovi.

Nové reformy v organizační struktuře FMV přinesl i rok 1973. Hned 4. ledna vydal ministr vnitra ČSSR rozkazem č. 3¹³⁸ po předchozích úpravách změněnou organizaci, spisové značky, krycí označení a rozdělení odpovědnosti za řízení funkčních útvarů¹³⁹ a útvarů výkonného aparátu. Od 1. ledna 1973 tak byl mezi funkční útvary zařazen již samostatný odbor obrany a ze zdravotnického odboru nově zřízená Zdravotnická správa.¹⁴⁰ K útvarům výkonného aparátu zase patřilo velitelství Pohraniční stráže. Větší změny nastaly v rozdělení odpovědnosti za řízení jednotlivých útvarů. Ministr vnitra si přidal k přímému řízení Správu ochrany stranických a ústavních činitelů, Kádrovou správu a analyticko-informační odbor. Náměstek ministra genmjr. Ing. Ján Hanuliak, který nahradil Jaroslava Voseckého, dostal do své „péče“ ještě útvary, které dočasně řídil náměstek Košnar, ale bez leteckého oddílu a Správy ochrany stranických a ústavních činitelů. Náměstek Pješčak řídil navíc velitelství Pohraniční stráže, Správu vývoje automatizace, Správu vědy a školství, odbor obrany a odbor požární ochrany. Náměstkovi Košnarovi zůstaly kompetence k řízení útvarů stejné a náměstkovi Šilhavému přibyla Zdravotnická správa a letecký oddíl. Od 1. března 1973 však již zase platila nová

¹³⁴⁾ Tamtéž.

¹³⁵⁾ Tamtéž.

¹³⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 373, kart. 11.

¹³⁷⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 174, kart. 6.

¹³⁸⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 128, kart. 5.

¹³⁹⁾ Předchozí označování těchto útvarů (útvary ministerstva, štábní útvary, útvary služeb) již nevyhovovalo, proto se začal používat termín *funkční útvary*.

¹⁴⁰⁾ RMV ČSSR č. 38 z 17. července 1973 byl vydán organizační řád Zdravotnické správy FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 163, kart. 6.

organizace FMV, vydaná Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 11¹⁴¹ z 21. února 1973. Došlo zde však pouze k částečným úpravám spisových značek a ke zřízení útvaru Stavební výroba, zařazeného do nové formace hospodářských organizací podřízených FMV. Větší změna ale nastala v personálním obsazení funkcí náměstků, ve zvýšení jejich počtu a v přerozdělení jejich odpovědnosti za řízení útvarů. Nově byla stanovena pozice I. náměstek ministra (J. Hanuliak). Dalším náměstkem ministra se stal genmjr. prof. JUDr. Karel Kropáček. Jemu připadlo řízení velitelství Pohraniční stráže, štábu Civilní obrany ČSSR, Federální správy pasů a víz, leteckého oddílu a vlastního sekretariátu. Ministrovi zůstalo řízení Hlavní správy rozvědky, Správy ochrany stranických a ústavních činitelů, Kádrové správy, inspekce ministra vnitra ČSSR a sekretariátu FMV. Vedení analyticko-informačního odboru přešlo na I. náměstka ministra, který dále řídil Hlavní správu kontrarozvědky, Hlavní správu vojenské kontrarozvědky, Správu sledování, statisticko-evidenční odbor, sekretariát Komise pro ochranu státního tajemství a svůj sekretariát. Z titulu funkce I. náměstka zastupoval ministra vnitra ČSSR v době jeho nepřítomnosti v plném rozsahu jeho práv a povinností (s výjimkou funkce ministra jako člena vlády a věcí, které si ministr vyhradil), v rozsahu působnosti federace koordinoval činnost náčelníků KS SNB a prostřednictvím náměstků ministra vnitra ČSSR činnosti oborových složek SNB a vojsk MV. Náměstkovi Pješčakovi připadlo řízení Federální správy VB, Správy vědy a školství, Správy vývoje automatizace, odboru obrany a sekretariátu náměstka s operační skupinou MBO. Náměstkovi Košnara nahradil plk. JUDr. Miroslav Vaníček, který měl odpovědnost za Hlavní správu vyšetřování StB, odbor vyšetřování StB ve VKR, Správu zpravodajské techniky, Zvláštní správu, Správu spojení, Organizační a vnitřní správu, odbor zahraničního tisku a za svůj sekretariát. Náměstkovi Šilhavému zůstalo řízení Ekonomické a technické správy, Zdravotnické správy, tělovýchovného odboru, odboru požární ochrany, Stavební výroby a sekretariátu. 19. března 1973 následovalo vydání *Statutu federálního ministerstva vnitra* v Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 12 s účinností od 1. března 1973, který tak právně zakotvil všechny změny, které se odehrály od vzniku federace v působnosti Ministerstva vnitra ČSSR. FMV se tak stalo orgánem řízení a velení Sboru národní bezpečnosti s vymezenými úkoly, koordinovalo činnost obou republik při řízení ozbrojených bezpečnostních sborů závaznými pokyny, velelo všem útvarům složky Státní bezpečnosti včetně jejich útvarů vyšetřování, řídilo federální útvary Veřejné bezpečnosti a ostatní útvary VB ve vymezených oblastech, stalo se orgánem pro řízení a velení Státní bezpečnosti při ochraně státních hranic, řídilo s určenými kompetencemi odborné školy SNB a vojska MV a provozovalo leteckou dopravu příslušníků SNB a vojsk MV. Federální ministerstvo vnitra vedlo přípravu civilní obrany v ČSSR a velelo vojskům MV. Kromě bezpečnostních otázek spravovalo FMV i úsek státní správy zabezpečovaný federálními útvary SNB, popřípadě se na některých úsecích státní správy spolupodílelo. Základním organizačním stupněm řízení na FMV byly správy, které se tvořily podle hlavních druhů činností. Na úrovni správy stály také samostatné odbory. Správy nebo samostatné odbory s rozsáhlým okruhem činností se zpravidla členily na odbory nebo oddělení. Organizační strukturu FMV, pracovní náplň útvarů

¹⁴¹⁾ ABS Praha f. A 2/6, i. č. 136, kart. 5.

a jejich vzájemné vztahy pak měl stanovit organizační řád. V této konstelaci převzal Federální ministerstvo vnitra 30. března 1973 po tragické smrti Radko Kasky nový ministr Jaromír Obzina.¹⁴²

Ministerstvo vnitra ČSR (1971–1973)

Také na českém ministerstvu vnitra nastal bouřlivý vývoj organizační struktury, který vyvolalo přijetí novely ústavního zákona o československé federaci a navazujících zákonů o působnosti federálních ministerstev. Díky tomu došlo k přesunu některých dosavadních kompetencí MV ČSR na Federální ministerstvo vnitra. Zákonem ČNR č. 146/1970 Sb. pak byl nově formulován rozsah působnosti MV ČSR, včetně jeho bezpečnostního úseku. Tyto zákonné úpravy tak vyvolaly řadu změn v organizaci i v řídicích vztazích resortu. Vzhledem k tomu, že organizační úpravy bezpečnostního úseku MV ČSR v posledních dvou letech byly zakotveny v několika resortních předpisech, došlo Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 9¹⁴³ z 1. března 1971 k jejich sjednocení. Organizační struktura **Ministerstva vnitra ČSR** tak měla zatím tuto podobu:

- *Štábní útvary*

- sekretariát
 - kancelář ministra
 - informační skupina
 - tiskové oddělení
- inspekce ministra
- Personální a organizační správa (řídila i školy MV)
- oddělení obrany
- Organizační a vnitřní správa
 - vnitřní odbor
 - odbor řízení a organizace
 - právní odbor
 - zvláštní oddělení
- sekretariát náměstka

- *Útvary služeb*

- Správa spojení
- Hospodářská správa
- odbor hospodářského zabezpečení
- Zdravotnická správa

- *Útvary výkonného aparátu*

- Hlavní velitelství Veřejné bezpečnosti
- Správa vyšetřování Veřejné bezpečnosti
- štáb Civilní obrany

¹⁴²⁾ doc. PhDr. Jaromír Obzina, CSc., se narodil 28. 5. 1929 a ministrem vnitra ČSSR byl do 20. 6. 1983. – *Historie MV a SNB*, s. 68.

¹⁴³⁾ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

- Hlavní správa požární ochrany
 - oddělení ochrany utajovaných skutečností
- *Hlavní výbor KSČ na MV ČSR*

Ministerstvo vnitra ČSR řídil od 23. října 1970 nový ministr, Ing. Josef Jung,¹⁴⁴ který si osobně podřídil sekretariát ministra, inspekci ministra, personální a organizační správu a oddělení obrany, tedy většinu štábních útvarů. Náměstek MV pak řídil všechny útvary služeb a výkonného aparátu, organizační a vnitřní správu a svůj sekretariát. Civilněsprávní úsek řídil další náměstek.

Ministr vnitra ČSR vydával vždy koncem roku rozkaz, který obsahoval hlavní zaměření, tedy hlavní úkoly stanovené pro bezpečnostní úsek ministerstva stranickými a vládními dokumenty. Jejich splněním se mělo dosáhnout „základních“ cílů MV ČSR, tedy v první řadě měla být dokončena „kádrová očista a politická konsolidace“ a potom cestou neustálého prohlubování, zefektivňování, upřesňování, zvyšování či vytyčování se mělo docílit dalšího zkvalitňování výkonu služby a vyšší výslednosti práce resortu. K realizaci těchto „cílů“ se soustavně hledal optimální model fungování nejen republikového bezpečnostního aparátu. Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 28¹⁴⁵ z 8. prosince 1972 byly od 1. ledna 1973 upraveny názvy některých útvarů a stejně jako na FMV zvýšen počet náměstků. Personální a organizační správa byla přejmenována na Kádrovou správu, oddělení obrany na odbor obrany a sekretariát náměstka na sekretariát I. náměstka. Oddělení ochrany utajovaných skutečností bylo převedeno k Federálnímu ministerstvu vnitra a funkce náměstka MV se změnila na funkci I. náměstka MV. Současně byla zřízena sdružená funkce náměstka ministra vnitra a hlavního velitele Veřejné bezpečnosti. Snaha o jednotné organizační uspořádání problematiky ochrany utajovaných skutečností na ministerstvech vnitra vedla k převedení zvláštního oddělení¹⁴⁶ (sledování a ustanovka) od Organizační a vnitřní správy k odboru obrany. Také resortní školství v působnosti českého ministerstva vnitra doznalo drobných změn, když se Odborné školy MV ČSR Vsetín a Veltrusy staly Středními odbornými školami MV ČSR.¹⁴⁷

Všechny tyto organizační proměny ministerstva pak byly zakotveny v RMV ČSR č. 9¹⁴⁸ z 6. února 1973 a ve *Statutu Ministerstva vnitra České socialistické republiky*,¹⁴⁹ vydaného Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 28 dne 31. srpna 1973 s účinností od 18. července téhož roku. Organizační strukturu, vztahy a kompetence jednotlivých útvarů pak upřesňovaly prozatímní organizační řády,¹⁵⁰ které vycházely postupně v prů-

¹⁴⁴ Ing. Josef Jung se narodil 27. 2. 1924 a ministrem vnitra ČSR byl do 21. 4. 1988. – *Historie MV a SNB*, s. 62.

¹⁴⁵ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

¹⁴⁶ Na KS SNB řešily organizování, řízení a kontrolu práce na úseku sledování a ustanovky zvláštní odbory. Upravená směrnice (VB-oper-II-1) k jejich činnosti byla vydána rozkazem MV ČSR č. 1 dne 6. ledna 1972. – ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

¹⁴⁷ RMV ČSR č. 21 z 21. července 1972 a č. 24 ze 17. července 1973. – Tamtéž.

¹⁴⁸ Tamtéž.

¹⁴⁹ Tamtéž.

¹⁵⁰ Jednotlivé organizační řády vyšly v RMV ČSR č. 11 z 6. března 1973, č. 17 z 30. dubna 1973, č. 23 z 6. července 1973, č. 27 z 31. srpna 1973, č. 30 z 29. září 1973. – Tamtéž.

běhu roku 1973, aby pak koncem roku vyšel *Prozatímní organizační řád MV ČSR*.¹⁵¹ **Ministerstvo vnitra ČSR** bylo organizováno (organizační schéma je uvedeno v příloze č. 2¹⁵²) takto:

BEZPEČNOSTNÍ ÚSEK

- *Funkční útvary*

- sekretariát ministra vnitra ČSR – zajišťoval úkoly spojené s funkcí ministra jako člena vlády, organizoval zasedání poradních orgánů ministra, pomáhal ministrowi při řízení, soustřeďoval a připravoval ministrowi materiály k informaci, podpisu a rozhodnutí, podílel se na tvorbě informačního systému MV, zpracovával bezpečnostní informace, organizoval propagační a publicistickou činnost ministra
 - kancelář ministra
 - oddělení svodné informace
 - tiskové oddělení
- sekretariát prvního náměstka MV ČSR – zajišťoval úkoly spojené s činností I. náměstka, pomáhal I. náměstkovi při řízení jemu svěřených útvarů, zajišťoval jejich realizaci a kontrolu
- inspekce ministra vnitra ČSR – prověřovala plnění určených usnesení vlády, úkolů hlavního zaměření činnosti MV, dodržování právních předpisů, vyšetřovala trestné činy a přečiny příslušníků SNB, zabezpečovala vyřizování stížností
 - vnitřní skupina
 - metodicko-analytická skupina
 - 1. oddělení
 - 2. oddělení
 - 3. oddělení
- Kádrová správa – rozpracovávala usnesení stranických a vládních orgánů ke kádrové a personální práci a politice, zabezpečovala politickou a odbornou přípravu „kádrových rezerv“, metodicky řídila podřízené kádrové útvary
 - vnitřní oddělení
 - samostatné oddělení metodické a koncepční
 - odbor operativních a personálních činností
 - odbor školský
 - odbor organizační a evidenční
- Organizační a vnitřní správa – působila v oblasti koncepce organizace, řízení a normotvorné činnosti, tvorby výhledu a plánování vývoje SNB, organizovala připomínkové řízení, zajišťovala konečné zpracování a vydávání resortních předpisů a zásad spisové a archivní služby MV
 - vnitřní odbor
 - odbor řízení a organizace
 - právní odbor

¹⁵¹⁾ Organizační řád MV ČSR byl vydán RMV ČSR č. 35 dne 27. prosince 1973 s účinností od 1. ledna 1974.
– Tamtéž.

¹⁵²⁾ Tamtéž.

- Správa spojení – organizovala spojení pro útvary MV ČSR, FMV, vojsk MV, ČSLA a LM, podílela se na tvorbě koncepce a výhledového plánu rozvoje spojovací služby, zpracovávala všechny druhy plánů MTZ, zajišťovala a prováděla výstavbu, údržbu a opravy spojovacích zařízení
 - kádrová a školská skupina
 - vnitřní oddělení
 - oddělení investic a technické revize
 - odbor operativního řízení
 - odbor provozně-ekonomický
 - odbor technicko-ekonomický
 - ústřední spojovací dílny
 - oddělení monitoru
 - oddělení kurýrní
- Hospodářská správa – zajišťovala finanční a materiálně-technické prostředky, investiční výstavbu ministerstva a podřízených útvarů, rekreační péči a preventivní rehabilitaci, řídila mzdovou politiku občanských pracovníků, řídila činnost ekonomických úseků MV a vytvářela výkonná zařízení
 - všeobecné oddělení
 - skupina obrany
 - kádrové oddělení
 - kontrolní a inspekční oddělení
 - rekreační oddělení
 - finanční odbor
 - materiální odbor
 - stavebně-ubytovací odbor
 - výkonná zařízení (ústřední sklady, ústřední automobilové opravný, opravný motorových člunů, filmová distribuce, zotavovny)
- Zdravotnická správa – zajišťovala léčebnou a preventivní péči, včetně posudkové činnosti, lázeňské péče a opatření proti vzniku a šíření přenosných chorob, zabývala se zdravotní výchovou na MV, podílela se na koncepci zdravotnické služby a zásad organizace a řízení jednotlivých oblastí zdravotní péče, organizovala, řídila a kontrolovala činnost lázeňských léčebných ústavů a jejich provozu, metodicky řídila zdravotnické ústavy KS SNB
 - vnitřní skupina
 - kádrové oddělení
 - skupina obrany
 - oddělení léčebně-preventivní a posudkové péče
 - skupina organizačně-metodická
 - oddělení lázeňské péče
 - oddělení hygienické služby
 - oddělení materiálně-technického zásobování
 - zdravotnická zařízení správy (zdravotnický ústav MV ČSR, lázeňské léčebné ústavy, ústřední zdravotnický sklad MV ČSR)
- odbor obrany – zajišťoval připravenost MV v oblasti obrany, ochrany utajovaných skutečností, bojové a tělesné přípravy, rozpracovával operačně-mobilizační plá-

nování, celostátní koncepce obranných příprav, zpracovával operační dokumentaci, organizoval preventivně-výchovnou činnost k zabránění úniku či vyzrazení utajovaných skutečností

- vnitřní skupina
- oddělení operačně-mobilizačních příprav
- zvláštní oddělení
- skupina bojové a tělesné přípravy
- odbor hospodářského zabezpečení – zabezpečoval činnost útvarů ministerstva a Krajské správy SNB Praha finančními a hmotnými prostředky, zajišťoval služební a rodinné ubytování, osobní, hromadnou a nákladní dopravu a údržbu vozového parku, stravování pracovníků, vykonával správu národního majetku, evidoval materiálně-technické prostředky, řídil činnost dílen, opraven a závodních kuchyní
 - vnitřní oddělení
 - kádrové oddělení
 - finančněplánovací oddělení
 - materiálové oddělení
 - dopravní oddělení
 - ubytovací oddělení
 - oddělení skladů
 - oddělení ostrahy
 - hospodářské zařízení odboru
- *Útvary výkonného aparátu*
 - Hlavní velitelství Veřejné bezpečnosti
 - Správa vyšetřování Veřejné bezpečnosti
 - štáb Civilní obrany – řídil přípravy a opatření civilní obrany v ČSR, usměrňoval výstavbu a opatření CO se zaměřením na ochranu života a zdraví obyvatelstva, zabezpečoval podmínky pro život v době mimořádných opatření, podílel se na zpracování koncepce a hlavních úkolů CO, řídil činnost ústředních orgánů státní správy ČSR a příslušných útvarů KNV při výstavbě CO, vydával směrnice a pokyny a kontroloval jejich plnění, řídil a koordinoval činnost na úseku přípravy obyvatelstva k CO, zpracovával odborná stanoviska z oblasti CO
 - sekretariát
 - oddělení kádrové a personální práce
 - oddělení plánovací a analytické
 - skupina pro zabezpečení velení
 - pomocná kancelář
 - operační odbor
 - oddělení ženijnětechnické
 - ekonomický odbor
 - Hlavní správa požární ochrany – zpracovávala koncepci rozvoje PO a řešení stěžejních otázek požární bezpečnosti, plánovala činnost inspekcí požární ochrany národních výborů a veřejných požárních útvarů, připravovala podklady k návrhům obecně závazných právních předpisů, prováděla odbornou přípravu profesionálních pracovníků PO, prováděla výzkum v oboru PO

- vnitřní oddělení
- oddělení prevence
- oddělení represe
- oddělení vývoje a výzkumu
- kádrová skupina
- skupina obrany
- škola požární ochrany MV ČSR
- školský útvar při Vysoké škole báňské v Ostravě

CIVILNĚSPRÁVNÍ ÚSEK

- sekretariát náměstka MV ČSR – zajišťoval úkoly spojené s řízením CSÚ MV náměstkem ministra, organizoval přípravu podkladů a stanovisek potřebných pro rozhodování náměstka, zabezpečoval úkoly spojené s činností Kolegia MV ČSR pro CSÚ, organizoval a koordinoval kontrolní činnost v rámci úseku
- Správa pro místní hospodářství – vykonávala funkci ústředního odvětvového orgánu státní správy a orgánu hospodářského řízení ve věcech místního hospodářství, zpracovávala koncepce a analýzy jeho rozvoje, navrhovala opatření v oblasti plánování, rozpočtu, ekonomických nástrojů, financování, cenové a mzdové politiky, investiční výstavby, hospodaření s byty i nebytovými prostory, zabezpečovala mobilizační přípravy, přípravy civilní obrany a přípravu pracujících v rámci jednotného systému branné výchovy obyvatelstva
 - sekretariát ředitele správy
 - odbor ekonomický
 - odbor technicko-provozní
 - odbor bytový
 - oddělení práce a mzdy a výchovy „kádru“
 - oddělení pro přímo řízené organizace
- Správa pro dopravu – působila jako ústřední orgán státní správy a dozoru ve věcech silniční, městské dopravy včetně metra, silničního hospodářství a drah zvláštního určení, zabezpečovala činnosti na úseku národohospodářského plánování a rozpočtu, řídila odbory dopravy národních výborů, řešila problematiku bezpečnosti silničního provozu
 - sekretariát ředitele správy
 - oddělení obrany
 - odbor silniční a městské dopravy
 - odbor silničního hospodářství
 - odbor ekonomiky dopravy
- Archivní správa – řídila, organizovala a určovala koncepci archivnictví v ČSR, zajišťovala ochranu JAF, pečovala o zpracovávání, zpřístupňování a zveřejňování archiválií, vydávala archivní publikace, kontrolovala provádění všech obecně platných předpisů, koordinovala vědeckou činnost archivů
 - ředitel správy a jeho zástupce
 - samostatný referent pro agendu personální a pro zvláštní úkoly
 - vedoucí odborný referent
 - oddělení vědeckometodické a publikační

- oddělení kontrolně-instruktažní a pro využití archivního materiálu
- oddělení pro organizační, právní a hospodářskou činnost
- odbor pro národní výbory – zpracovával podklady k činnosti NV, předkládal návrhy vládě, zabezpečoval propagaci práce NV, připravoval a zabezpečoval vydávání *Bulletinu* ministerstva, připravoval porady s tajemníky KNV a NV hl. m. Prahy
 - vedoucí odboru
 - referent (sekretářka) odboru
 - oddělení pro organizaci práce a koordinaci
 - oddělení pro výstavbu národních výborů
 - oddělení studijní a propagační
- odbor vnitřní správy národních výborů – poskytoval metodickou pomoc národním výborům k činnosti komisí pro ochranu veřejného pořádku, k chodu odborů vnitřních věcí a k organizování aktivů vnitřní správy, rozhodoval ve správním řízení k odnětí státního občanství, o schvalování organizačních řádů dobrovolných organizací přesahujících obvod kraje a nepřesahujících území ČSR, o schválení stanov zvláštních sdružení, o zastavení činnosti nebo rozpuštění dobrovolných organizací a o povolení veřejných sbírek, byl odvolacím orgánem v řízení k rozhodnutím KNV a v řízení o protestu prokurátora, vydával matriční a jiné doklady pro zahraničí, seznam obcí ČSR a jeho změny, zabezpečoval volby do zastupitelských sborů, spisovou službu u NV, vedl evidenci obcí a jejich částí, matričních obvodů a válečných hrobů
 - sekretariát vedoucího odboru
 - oddělení veřejného pořádku, správních věcí a spolčování
 - oddělení práce, mzdy, rozpočtu a správy národního majetku
 - oddělení státního občanství a matrik
- odbor legislativy a koordinace předpisů – zabezpečoval tvorbu právních předpisů úseku a koordinaci předpisů v oblasti správního práva
 - vedoucí odboru
 - referent (sekretář) odboru
 - oddělení tvorby a koordinace předpisů
 - oddělení právní a cizí legislativy
 - redakce časopisu *Správní právo*
- odbor pro kádrou a personální práci – rozpracovával usnesení stranických a státních orgánů k personální práci, vedl nomenklaturní evidenci, prováděl koncepční a metodickou práci, metodicky řídil národní výbory v této oblasti
- redakce časopisu *Národní výbory* – zabezpečovala vydávání týdeníku vlády
 - šéfredaktor a jeho zástupce
 - hlavní sekretář redakce
 - sekretariát
 - oddělení pro oblast výstavby a působnosti národních výborů
 - oddělení ekonomické a kontrolní oblasti národních výborů
- hospodářské oddělení – zabezpečovalo činnost CSÚ ministerstva finančními a hmotnými prostředky, rozpracovávalo pokyny k metodice rozpočtu a plánu, vedlo evidenci národního majetku

- vedoucí oddělení
- skupina finančního plánování a revizní činnosti
- skupina finančního a materiálně-technického zásobování
- skupina technicko-administrativní
- zvláštní oddělení – zajišťovalo konkrétní opatření na úseku ochrany státního hospodářského a služebního tajemství CSÚ
- útvar obrany pro místní národní výbory a místní hospodářství – řídil, koordinoval a kontroloval zabezpečení hospodářsko-mobilizačních příprav

Prostřednictvím příslušných odborných útvarů civilněsprávního úseku řídilo ministerstvo některé organizace na úsecích místního hospodářství, dopravy, národních výborů a archivnictví, jejichž seznam byl uveden v organizačním řádu.

Na MV ČSR fungoval také Hlavní výbor KSČ, který plnil zadané politické úkoly a určoval základní politickou orientaci pro celoútvárové výbory a základní organizace KSČ na ministerstvu.

Poradními orgány ministra při řízení resortu bylo Kolegium ministra pro bezpečnostní úsek a Kolegium ministra pro civilněsprávní úsek, Operativní porada vedení ministerstva (změněná později na Poradu vedení ministerstva) a další poradní orgány ustavené k řešení vybraných problémů.¹⁵³ Kolegia ministra byla kolektivními orgány, kde se projednávaly problémy související s koncepcí rozvoje ministerstva, závažné otázky řízení, působnosti a organizace ministerstva, ale i opatření k zabezpečení jeho činnosti. Operativní porada vedení ministerstva jednala o záležitostech vyžadujících rychlý a koordinovaný postup vedení MV a kolektivní posouzení před rozhodnutím ministra o jejich řešení.

Rozdělení odpovědnosti za řízení bezpečnostního úseku MV ČSR stanovil ministr také rozkazem č. 9/1973. Osobně si podřídil sekretariát ministra vnitra ČSR, inspekci ministra vnitra ČSR, Kádrovou správu a odbor obrany. Prvnímu náměstkovi svěřil Organizační a vnitřní správu, Správu spojení, Hospodářskou správu, Zdravotnickou správu, odbor hospodářského zabezpečení, Správu vyšetřování VB, štáb Civilní obrany, Hlavní správu Požární ochrany a sekretariát I. náměstka. Nově ustavený náměstek ministra byl současně hlavním velitelem Veřejné bezpečnosti a řídil tedy pouze Hlavní velitelství VB.

Veřejná bezpečnost (1971–1973)

V souvislosti s reorganizací bezpečnostního aparátu provedenou v rámci federalizace došlo také na úseku Veřejné bezpečnosti k řadě problémů. V důsledku toho, že následně změny zákonných předpisů k fungování bezpečnostního aparátu řešily problém s nevyjasněnými kompetencemi a součinnostmi zejména mezi centrálními stupni řízení ministerstev pouze institucionálně, nikoliv věcně, trvala improvizace v běžném provozu útvarů poměrně dlouho. Aplikaci nových právních úprav ztěžovaly též průtahy

¹⁵³⁾ V této době fungovaly jako poradní orgány ministra: Zvláštní rozkladová komise, Komise sociálního zabezpečení MV ČSR, Zvláštní komise MV ČSR (otázky služebního poměru příslušníků SNB), Poradní komise MV ČSR (rozhodování o odvolání příslušníků), Ústřední komise MV ČSR pro přípravu obyvatelstva k civilní obraně, později byla zřízena také Technická rada požární ochrany a Vědecká archivní rada. – Tamtéž.

ve vydávání nezbytných interních norem a směrnic. Praxe si tak vytvořila provizorní vazby a vztahy, které však bylo v zájmu funkční schopnosti jednotlivých služeb nutné přehodnotit, popřípadě sjednotit. Pořád se ještě pracovalo na tvorbě zákona o SNB, zákona o požární ochraně, zákona o civilní obraně, zákona o správním dohledu nad recidivisty a zejména na novele trestního řádu. Pro Veřejnou bezpečnost bylo toto období charakterizováno jako nepříznivé, hlavně v oblasti zvýšené kriminality zvláště ve větších městech a v důsledku rozvoje motorizace i v udržování dopravní bezpečnosti. Také ještě neskončila patřičná „kádrová konsolidace“ příslušníků a díky novému federativnímu uspořádání státu a následným delimitacím došlo rovněž k přerozdělení počtu a rozmístění pracovních sil ve VB. Tyto změny zasáhly hlavně centrální útvary Veřejné bezpečnosti a historicky vzniklé disproporce v rozmístění a počtech příslušníků VB u nižších výkonných útvarů tak zase byly zkorigovány pouze dílčím způsobem.¹⁵⁴

Bez větších problémů a zřejmě i nejrychleji byl u Veřejné bezpečnosti vybudován politickovýchovný aparát. V dubnu 1972 byl schválen předsednictvem ÚV KSČ, v květnu začala jeho realizace Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 22, ještě předtím vyšla nařízením federálního ministra vnitra č. 18 *Směrnice pro činnost politickovýchovného aparátu ve Veřejné bezpečnosti*, a jeho výstavba byla v podstatě dokončena k 1. listopadu 1972.¹⁵⁵ Odbor pro politickovýchovnou práci vytvořený na Hlavním velitelství VB a personálně zajištěný příslušníky, kteří v „krizovém období stáli pevně na pozicích marxismu-leninismu a proletářského internacionalismu,“ se také aktivně zapojil do „výchovy“ příslušníků a propagace společenského poslání a výsledků práce Veřejné bezpečnosti. V souladu s plánem tiskového odboru udržoval odbor pro politickovýchovnou práci pracovní kontakty s vyčleněnými redaktory ČTK, všech ústředních deníků, hlavních týdeníků a Československého rozhlasu.¹⁵⁶ Uzavřených soudních případů trestné činnosti se také např. využívalo pro spolupráci s hlavní redakcí armádních, branných a bezpečnostních pořadů Československé televize.

Hlavní velitelství VB řešilo také problémy, které vyplynuly z organizační výstavby federálního a českého ministerstva vnitra. Na příslušných útvarech HV VB probíhala připomínková řízení k různým oblastem fungování VB. Kromě novely trestního řádu se rovněž jednalo o změnu směrnic pro práci s tajnými spolupracovníky, kteří se stali jedním z důležitých prostředků agenturně-operativní práce zejména na úseku hospodářské kriminality. Přes veškerou snahu se zatím nepodařilo provést přestavbu a rozšíření agenturní sítě, v návrzích FMV nebylo počítáno ani s budováním a vytěžováním vězeňské agentury¹⁵⁷ nebo s možností trestního postihu tajných spolupracovníků při dekonspiraci či emigraci,¹⁵⁸ popřípadě se volalo po sjednocení norem pro získávání

¹⁵⁴⁾ Těmito problémy se zabýval např. referát HV VB na celostátní poradě náčelníků správ VB v ČSR a náčelníka MS VB Praha, konané 18. 2. 1972. – ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 119, kart. 28, popř. prognostická úvaha o vývoji VB, vzniklá na MV ČSR v roce 1973 – ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 184, kart. 37.

¹⁵⁵⁾ ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 141, kart. 30.

¹⁵⁶⁾ Podklady z problematiky hospodářské a obecné kriminality byly využívány v pořadech „Ve stínu paragrafů“, „Horizont“, „Milionový kabaret“, popř. „VB žádá, radí, informuje“. Informace o situaci v silničním provozu předávalo HV VB do pořadu „Šťastný víkend“ (později přejmenovaný na „Pátý den je sobota“) a „Pozor zákruta“. Vznikaly také výchovné pořady pro děti např. „Deset kapitánů“. – Tamtéž a ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 158, kart. 34.

¹⁵⁷⁾ ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 92, kart. 22.

¹⁵⁸⁾ ABS Kanice, f. H 2 – I(II.), i. č. 185, kart. 37.

a využívání konspiračních a propůjčených bytů. Návrhy nové směrnice tak činily práci s TS ještě složitější a administrativně náročnější. Nakonec byly nařízením ministra vnitra ČSSR č. 39, 40 a 41/1972 vydány s platností od 1. ledna 1973 nové směrnice VB-oper-I-1, I-2 a I-3 upravující činnost kriminální služby s agenturou. Tyto směrnice přehodnotily TS, z nichž část byla převedena na agenty a zbytek na důvěrníky, takže počet agentů na útvarech VB v ČSSR činil 5067 osob, snížil se tak o 1418 osob, z toho 823 jich bylo převedeno na důvěrníky.¹⁵⁹ Hlavní velitel VB pak v dokumentu *Zaměření Veřejné bezpečnosti na rok 1973*¹⁶⁰ vymezil mimo přebudování agenturní sítě i další zdokonalování prostředků, taktiky a metod práce. Poprvé v historii SNB, mimo směrnic pro používání zpravodajské techniky v StB, byl vydán Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 21 dne 12. května 1972 služební předpis A-oper-VI-1-VB, upravující používání zpravodajské techniky ve složce VB, čímž bylo umožněno útvarem Veřejné bezpečnosti její rychlé použití při odhalování závažné kriminální trestné činnosti.¹⁶¹ Úkoly, které pro Veřejnou bezpečnost vyplynuly z RMV ČSSR č. 46/1970 vydáním *Směrnic pro rozpracování cizinců z kapitalistických států* (nahradily *Směrnice pro rozpracování vizových cizinců*, vydané RMV č. 25/1964), stanovil pak hlavní velitel VB ve svém rozkazu č. 2¹⁶² dne 3. února 1971.

Jak již bylo řečeno, k zásadním změnám v organizaci bezpečnostního aparátu došlo především na úrovni centrálního řízení, tedy na ministerstvech vnitra. Organizační struktura Hlavního velitelství VB se od poslední reorganizace zatím nezměnila. Nový hlavní velitel VB plk. RSDr. Zdeněk Rajchart svým rozkazem č. 11¹⁶³ dne 29. dubna 1971 vydal pouze nové rozdělení odpovědnosti za plynulé řízení jednotlivých služeb a odborů HV VB. Osobně si podřídil inspekci hlavního velitele VB, personální odbor HV VB, technicko-ekonomický odbor HV VB a sekretariát hlavního velitele, 1. zástupce hlavního velitele (plk. JUDr. Jiří Poupě) řídil celou Správu kriminální služby a další zástupce hlavního velitele (pplk. Bohuslav Adamec) měl na odpovědnost odbor pořádkové služby HV VB, odbor dopravní služby HV VB a správní skupinu HV VB. Vzhledem k tomu, že došlo k některým změnám v názvu služeb nebo jednotlivých pracovišť a dosud používané označení písemností již nebylo v souladu s jejich organizací, bylo rozkazem HV VB č. 23¹⁶⁴ z 20. prosince 1971 upraveno bližší označení služeb a pracovišť VB také s ohledem na připravovanou reorganizaci kriminální služby u správ VB, městských správ VB a u okresních oddělení VB. Teprve v roce 1973 v souvislosti s vydáním upravené organizace MV ČSR vydal hlavní velitel VB svým rozkazem č. 6¹⁶⁵ dne 5. dubna 1973 pozměněnou organizační strukturu velitelství i nové rozdělení odpovědnosti za řízení odborů a samostatných oddělení HV VB, ve kterém

¹⁵⁹) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 290, kart. 47 a i. č. 300, kart. 49.

¹⁶⁰) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 319, kart. 50.

¹⁶¹) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 180, kart. 36.

¹⁶²) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 70, kart. 20.

¹⁶³) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 75, kart. 20.

¹⁶⁴) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 91, kart. 22.

¹⁶⁵) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 272, kart. 44.

se projevil také zvýšený počet jeho zástupců (organizační schéma je uvedeno v příloze č. 3).¹⁶⁶ Osobně si hlavní velitel podřídil ze sekretariátu vytvořený vnitřní odbor HV VB včetně skupiny obrany a Civilní obrany, operační štáb, na kádrový odbor přejmenovaný personální odbor, inspekci HV VB a z technicko-ekonomického odboru nově zformovaný technicko-hospodářský odbor HV VB. Prvnímu zástupci a zároveň náčelníkovi Správy kriminální služby (J. Poupě) podřídil hlavní velitel všechny její součásti. Nový zástupce hlavního velitele (plk. Václav Vaněk) řídil odbor pro politicko-výchovnou práci a další zástupce HV VB řídil odbor pořádkové služby HV VB, odbor dopravní služby HV VB a oddělení správní služby HV VB. Dne 17. dubna 1973 stanovil hlavní velitel VB rozkazem č. 7¹⁶⁷ složení štábu hlavního velitele VB, jmenoval jeho členy a vydal *Jednací řád štábu HV VB*.

Na základě Rozkazu ministra vnitra ČSR č. 27¹⁶⁸ ze dne 31. srpna 1973, kterým byl vyhlášen *Prozatímní organizační řád hlavního velitelství VB a správy vyšetřování VB*, zveřejnil hlavní velitel VB (jako přílohu výše uvedeného rozkazu českého ministra vnitra) 14. prosince 1973 svůj rozkaz č. 20,¹⁶⁹ ve kterém vydal přehled nejdůležitějších právních norem pro HV VB, organizační schéma a popis funkcí na Hlavním velitelství VB. Vydaný organizační řád tedy právně zakotvil Hlavní velitelství VB jako výkonný útvar MV ČSR pro zajišťování veřejného pořádku a bezpečnosti podřízený ministru vnitra ČSR; ve věcech spadajících ze zákona do působnosti ČSSR bylo podřízeno ministru vnitra ČSSR. Ve stanoveném rozsahu řídilo HV VB útvary Veřejné bezpečnosti, Pohotovostní pluk VB, popřípadě vyšetřovací útvary VB při plnění povinností vyplývajících z RMV č. 4/1964 a dalších služebních předpisů. Hlavnímu velitelství VB tak zůstalo zajišťování ochrany veřejného pořádku, života, zdraví, majetku a důstojnosti osob a majetku v socialistickém vlastnictví, bezpečnosti a plynulosti silničního provozu, odhalování, objasňování a vyhledávání trestných činů, přečinů a přestupků, správní činnost při vydávání občanských průkazů, propustek do hraničního pásma, hlášení pobytu obyvatelstva, povolování držení zbraní a na úseku silničního provozu. HV VB organizovalo pořádkovou službu pro systém CO, stanovovalo zaměření činnosti a hlavní úkoly VB, zabezpečovalo politickou výchovu, odbornou přípravu a kázeň příslušníků, analyzovalo veřejněbezpečnostní situaci, podílelo se na zpracovávání prognóz, koncepce organizace a racionalizace činnosti VB. Ve vymezeném rozsahu provádělo přímý výkon služby a rozhodovalo ve správním řízení. A v neposlední řadě zabezpečovalo součinnost a spolupráci s ostatními útvary ministerstev vnitra a podílelo se na kontrolní činnosti FMV při prověrkách útvarů VB spadajících do působnosti FMV. **Hlavní velitelství Veřejné bezpečnosti MV ČSR se organizačně členilo na:**

- *Vedení*

- náměstek ministra vnitra ČSR a hlavní velitel VB – řídil útvary VB tím, že stanovil zaměření a hlavní úkoly VB, organizoval opatření v boji s kriminalitou, k ochraně veřejného pořádku apod., vydával interní právní předpisy k zabezpečení

¹⁶⁶) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 265, kart. 43 a i. č. 391, kart. 51.

¹⁶⁷) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 275, kart. 44.

¹⁶⁸) ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

¹⁶⁹) ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 265, kart. 43.

ní chodu služby, spoluvytvářel koncepcce, zásady organizace a jednotného výkonu služby, odpovídal za dodržování zásad ochrany utajovaných skutečností atd.

- první zástupce HV VB a náčelník Správy kriminální služby – zastupoval v plném rozsahu hlavního velitele a zároveň řídil Správu kriminální služby
- zástupce HV VB a náčelník odboru pro politickovýchovnou práci – zastupoval hlavního velitele ve vymezeném rozsahu a řídil odbor PVP
- zástupce HV VB – zastupoval hlavního velitele ve vymezeném rozsahu a odpovídal za úseky činnosti HV VB svěřené mu hlavním velitelem

- *Funkční útvary*

- operační štáb – zpracovával návrhy prognóz vývoje, koncepcce a organizace VB, analyzoval účelnost organizační struktury VB, připravoval různé rozbor, podklady a stanoviska pro rozhodnutí hlavního velitele, měl napomáhat ke zkvalitnění systému řídicí práce
- odbor pro politickovýchovnou práci – soustřeďoval a analyzoval informace o PVP a zpracovával vlastní plány PVP, řídil a kontroloval činnost oddělení PVP na správách VB, řídil propagování marxisticko-leninského učení a politiky KSČ, popularizoval poslání a činnost VB
 - 1. oddělení (politickoorganizační)
 - 2. oddělení (politickovýchovné)
- inspekce hlavního velitele VB – kontrolovala podle pokynů hlavního velitele činnost podřízených útvarů VB, vyšetřovala, vyhledávala a objasňovala trestné činy, přečiny a sebevraždy příslušníků VB patřících do personální kompetence HV VB, přijímala, evidovala a vyřizovala stížnosti, upozornění a podněty občanů
- vnitřní odbor – zpracovával interní právní předpisy, řídil a kontroloval dodržování spisového pořádku na HV VB a PP VB, vedl evidenci obecně závazných i interních právních předpisů, zabezpečoval hláskou službu, navrhoval a rozpracovával opatření k přípravě systému CO, organizoval práce související s činností hlavního velitele VB jako náměstka ministra vnitra ČSR a plnil úkoly sekretariátu náměstka MV ČSR, spadaly sem také skupina obrany a skupina CO
- kádrový odbor – zajišťoval úkoly související se služebními poměry příslušníků, prováděl rozbor personálního stavu, zpracovával návrhy pro kádrová opatření, podílel se na vytvoření zásad výběrového řízení, zajišťoval výběr branců a jejich zařazení do PP VB, vedl kádrové a personální spisy příslušníků
 - skupina kádrové práce
 - oddělení řízení výběru
 - skupina školské a bojové přípravy
- technicko-hospodářský odbor – spolupracoval na zabezpečení výzkumu a vývoje technických prostředků, na materiálně-technickém a finančním vybavení VB, na plánech investiční výstavby a přípravě dokumentace staveb pro VB, sestavoval návrh rozpočtu HV VB, zajišťoval zlepšovateľské hnutí a provoz motorových vozidel
 - hospodářské oddělení
 - oddělení spojovací a operativní techniky
 - dopravní četa

- *Výkonné útvary*

- Správa kriminální služby
 - vnitřní skupina – zabezpečovala administrativní práce související s činností správy
 - odbor obecné kriminality – metodicky řídil a kontroloval podřízené útvary, organizoval boj s obecnou kriminalitou, koordinoval odhalování trestné činnosti, zpracovával rozbor, zprávy, podklady a informace o stavu a vývoji obecné kriminality, vyhlašoval pátrání po hledaných osobách a věcech, žádal vyhlašování celostátního pátrání, ve vymezeném rozsahu prováděl přímý výkon služby, zajišťoval kriminalisticko-technickou činnost ve VB, organizoval a prováděl výcvik služebních psů; dělil se na 3 oddělení, skupinu kriminalistické techniky, výcvikové středisko Býchory a chovatelskou stanici Prackovice
 - odbor hospodářské kriminality – měl na svém úseku podobné úkoly jako OOK a dělil se na 3 oddělení
 - zvláštní odbor – metodicky řídil a kontroloval zvláštní odbory správ VB a přímo vykonával tajné sledování, šetření a zpracovávání všeobecných a speciálních ustanovek; dělil se na sekretariát, oddělení sledování a skupinu ustanovky
- odbor pořádkové služby – organizoval, řídil a kontroloval službu ochrany veřejného pořádku i podřízené útvary, zpracovával rozbor, zprávy, podklady a informace o stavu a úrovni veřejného pořádku, vyhledávání, objasňování a o činnosti pořádkové služby, metodicky řídil výuku odborných předmětů a přípravu a činnost Pomocné stráže VB
- odbor dopravní služby – metodicky řídil a kontroloval podřízené útvary svého úseku, zpracovával rozbor, zprávy a podklady o činnosti služby, navrhoval organizaci dozoru nad silničním provozem, povoloval pořádání různých akcí na silnicích, rozhodoval o odvoláních k rozhodnutí dopravní služby jednotlivých správ VB atd.
- oddělení správní služby – metodicky řídilo a kontrolovalo podřízené útvary ve věcech občanských průkazů, propustek do hraničního pásma, hlášení pobytu obyvatelstva a povolování střelných zbraní a střeliva, zpracovávalo rozbor, zprávy, podklady a statistiky o činnosti služby a rozhodovalo o odvoláních k rozhodnutí správní služby jednotlivých správ VB

Do Hlavního velitelství VB byla začleněna také výcviková střediska pro zdokonalování odborných znalostí příslušníků VB. Hlavní velitel mohl zřizovat stálé (štáb a zvláštní komise) a dočasné poradní orgány pro řešení vybraných problémů.

Organizační řád také vymezoval postavení funkcionářů a vztahy Hlavního velitelství VB k ústředním i jiným útvarům ministerstva vnitra ČSR, MV SSR, federálního MV, národním výborům a některým společenským organizacím. Hlavní velitelství VB mělo spolupracovat s krajskými správami SNB při zabezpečování činnosti Veřejné bezpečnosti, zejména při výběru nových příslušníků, přípravě „kádrových rezerv“ a při prošetřování stížností, upozornění a podnětů občanů, a zasílat jim zásadní interní akty vydané hlavním velitelem VB.

Stejným rozkazem vyšel také *Prozatímní organizační řád správy vyšetřování VB*. Správa vyšetřování VB rovněž spadala do útvarů výkonného aparátu pro zabezpečení

vyšetřování ve VB. Správa byla podřízena prvnímu náměstkovi MV ČSR a v rozsahu stanoveném příslušnými předpisy (RMV č. 4/1964 a č. 25/1966) i hlavnímu veliteli VB. Řídila v otázkách vyšetřování odbory vyšetřování VB krajských správ SNB a podílela se na metodickém vedení základních vyšetřovacích útvarů VB. Zabezpečovala tedy jak výkon vyšetřovacích útvarů VB, tak plnila úkoly výkonného aparátu MV ČSR pro vyšetřování zvláště závažných trestných činů. Mimo to připravovala podklady pro stanovení plánu hlavních úkolů a pro tvorbu koncepce vyšetřovacích útvarů VB. **Správu vyšetřování Veřejné bezpečnosti MV ČSR** (organizační schéma je uvedeno v příloze č. 4¹⁷⁰⁾ tak tvořil:

- náčelník správy – řídil správu a odpovídal za vydávání závazných plánů hlavních úkolů vyšetřovacích útvarů VB, v rozsahu své pravomoci vydával rozkazy a pokyny, řídil náčelníky odborů vyšetřování VB, zajišťoval rozboru stavu a výslednosti vyšetřování, dodržování zásad ochrany utajovaných skutečností, dohlížel na dodržování zákonů, rozkazů a jiných právních předpisů, měl stanovenou kádrovou a kázeňskou pravomoc, navrhoval změny v organizaci a systemizaci vyšetřovacích útvarů VB a plnil další úkoly uložené mu ministrem vnitra nebo prvním náměstkem
- zástupce náčelníka správy – řídil a kontroloval činnost úseků, které mu svěřil náčelník správy, a v plném rozsahu ho zastupoval
- sekretariát – vykonával veškeré organizační a administrativní práce spojené s činností správy a náčelníka správy, včetně prací spojených s hospodářskou a finanční agendou
- 1. oddělení – vyšetřovalo trestné činy obecné kriminality, trestné činy v dopravě a trestnou činnost mladistvých, metodicky ovlivňovalo činnost odborů vyšetřování v této problematice, sledovalo, soustřeďovalo, vyhodnocovalo a zevšeobecňovalo poznatky a zkušenosti z vyšetřování těchto trestných činů i z preventivní činnosti
- 2. oddělení – vyšetřovalo trestné činy hospodářské kriminality a obecně nebezpečných trestných činů, metodicky ovlivňovalo činnost odborů vyšetřování v této problematice, sledovalo, soustřeďovalo, vyhodnocovalo a zevšeobecňovalo poznatky a zkušenosti z vyšetřování těchto trestných činů i z preventivní činnosti
- vyšetřovatelé-instruktoři – zkoumali, analyzovali a vyhodnocovali situaci na úseku vyšetřování VB a zpracovávali podklady pro zásadní opatření a rozhodnutí náčelníka správy
- starší referent-personální pracovník – připravoval podklady pro rozhodování náčelníka správy v personálních a kázeňských věcech a plnil další úkoly související s kádrovou a personální prací

Náčelník mohl zřizovat stálé (štáb, zvláštní komise, poradní komise, metodická komise) a dočasné poradní orgány.

Při zabezpečování a koordinaci vyšetřování VB měla Správa vyšetřování spolupracovat s ostatními útvary Sboru národní bezpečnosti i orgány státní správy na území

¹⁷⁰⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

kraje. Náčelník správy musel seznamovat náčelníka KS SNB se svými zásadními akty řízení a naopak náčelník KS SNB měl informovat náčelníka správy o opatřeních, která se dotýkala činnosti vyšetřovacích útvarů VB v kraji.

Práce útvarů Veřejné bezpečnosti se významně dotkla také novela trestního zákona a řádu. V návaznosti na ústavní změny upravující organizaci soudů a prokuratur v souvislosti s federativním uspořádáním státu byla provedena tzv. malá novela trestního řádu a trestního zákona,¹⁷¹ schválená Federálním shromážděním ČSSR 18. 12. 1969. Její úpravy a doplňky se příliš neodchylovaly od dosavadního stavu trestního procesu. Původně byl návrh novely zpracován v širším rozsahu a sledoval zejména jeho zjednodušení. Uvažovalo se o zavedení jediné formy přípravného řízení, a to vyšetřování, byly připraveny změny v řízení a odvolání, při řešení stížností na porušení zákona apod. Naléhavost navrhovaných změn byla sice uznána, ale z hlediska legislativní nepřipravenosti nebyly všechny úpravy realizovány a dále se na nich pracovalo. Nově byla z trestního řádu vypuštěna ustanovení o místních lidových soudech, neboť nový ústavní zákon tento nejnižší článek obecných soudů nezachovával. Byly zrušeny i tzv. atrakce, tj. právo Nejvyššího soudu měnit věcnou příslušnost soudů, a rozšířily se kompetence krajského soudu k projednávání nejzávažnějších kriminálních trestných činů v prvním stupni. Změny v kompetencích souvisely také s konstituováním Nejvyššího soudu ČSSR, nejvyšších soudů republik a generálních prokuratur. Novou úpravou prošlo i rozhodování o vazbě. Další významnou změnou trestního řízení, vyplývající ze zákona o přečinech a z novely trestního zákona, bylo znovuzavedení trestu zákazu pobytu, zavedení tzv. objasňování pro méně závažnou a zpravidla skutkově jednoduchou protiprávní činnost, tedy pro přečiny, a instalace institutu samosoudce. Ten měl konat řízení o přečinech a o taxativně vymezených trestných činech, kde se v přípravném řízení uskutečňovalo vyhledávání nebo vyšetřování. V roce 1973 byl schválen zákon č. 45/1973 Sb., který měnil a doplňoval trestní zákon. Hlavním cílem této novelizace bylo zpřísnění postihu údajných společensky nebezpečných trestných činů, takže některé skutky byly přesunuty do kategorie trestných činů, popřípadě některé vybrané trestné činy začaly být postihovány přísnějšími tresty (např. vyzvědačství, opuštění republiky, poškozování zájmů republiky v cizině, křivá výpověď, ohrožování bezpečnosti vzdušného prostoru, výtržnictví, zběhnutí). Došlo také k rozšíření prostředků boje proti trestným činům a ochranných opatření. Schválením zákona č. 48/1973 Sb. byl zase měněn a doplněn trestní řád. Tato novela měla přinést zjednodušení a urychlení trestního řízení ve všech jeho stádiích. Bylo upraveno vyhledávání jako formy přípravného řízení, tím že byly odstraněny některé formální úkony. K urychlení řízení mělo přispět také zúžení práva prokurátora vracet věc k došetření a ztráta jeho pravomoci k rozhodování o prodloužení lhůt ke skončení vyšetřování a vyhledávání. Nový trestní řád odepřel obhájci právo být přítomen u procesu vyhledávání a nahlížet do spisu. V souvislosti s výše uvedenými novelami byl rovněž upraven služební předpis *Instrukce pro vyhledávání ve VB*.¹⁷² Novela *Instrukce* rozšiřovala okruh příslušníků VB, kteří měli vyhledávat trestné činy a přečiny, takže vedle

¹⁷¹⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

¹⁷²⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 3, i. č. 957.

příslušníků v základních útvech VB měli vykonávat vyhledávání také příslušníci kriminální a dopravní služby. Nová koncepce tímto také výrazně zvýšila odpovědnost i pravomoc náčelníků útvarů, u kterých se vyhledávání mělo provádět, a přehodnotila skutkové podstaty pro vyhledávání. V úpravě místní příslušnosti bylo v nové *Instrukci* přihlédnuto k nové organizaci složky VB v důsledku federativního uspořádání ČSSR tak, že spory o místní příslušnost mezi republikovými útvary řešili hlavní velitelé VB dohodou, a pokud se jim nepodařilo dohodnout, rozhodoval náčelník Federální správy VB FMV.

Územní útvary SNB (1971–1973)

Původně (od r. 1969) spadalo řízení krajských správ SNB na území ČSR zcela (s výjimkou odborů rozvědky) do kompetence českého ministerstva vnitra. Na základě úprav státoprávního uspořádání československé federace bylo svěřeno Federálnímu ministerstvu vnitra ve vymezeném rozsahu také řízení krajských správ SNB, takže se řídicí vazby a jednotlivé kompetence ještě více zkomplikovaly. Teprve až společným rozkazem všech ministrů vnitra č. 3¹⁷³ ze dne 27. září 1971 bylo nové postavení náčelníků KS SNB normativně upraveno a současně stanoveny zásady organizace územních útvarů SNB.

Sbor národní bezpečnosti měl být sice podle posledního zákona o SNB jednotným ozbrojeným a vojensky organizovaným sborem, avšak na rozdíl od ozbrojených sil byl ve společné působnosti federace a obou republik. Ministři vnitra tak vedle své ústavní funkce veleli útvarům SNB, které jim byly podřízeny. Ve vztahu k územním útvarům SNB tuto funkci vykonávali prostřednictvím náčelníka KS SNB, který se tak stal služebním funkcionářem zabezpečujícím řízení útvarů SNB, ať již podléhaly federálnímu či republikovému ministru vnitra. Podstatnou náplní jeho práce bylo velení všem útvarům SNB na území kraje v době mimořádného ohrožení a stavu branné pohotovosti, kontrola těchto útvarů a hlavně koordinace a zajišťování spolupráce všech řídicích stupňů SNB (Státní bezpečnosti, Veřejné bezpečnosti, vyšetřování, pasové a vízové agendy) dislokovaných v kraji. Obsahově byla koordinační funkce náčelníka určována ministry vnitra a spočívala v rozpracovávání hlavních úkolů SNB v kraji, organizování celokrajských bezpečnostních opatření a bezpečnostních akcí, na nichž se musely podílet obě bezpečnostní složky. Na druhé straně však náčelník KS SNB nemohl zasahovat do odborného nebo metodického řízení zabezpečovaného centrálními útvary jednotlivých služeb. Vedle toho měly krajskou správu SNB metodicky řídit po svých „liniích“ i jiné výkonné a funkční útvary ministerstev vnitra. Nově byl řešen také způsob zabezpečení krajských správ po stránce hospodářsko-finanční, zdravotní a v oblasti spojení. Vzhledem k tomu, že na území kraje působily výkonné útvary SNB federální i republikové, musela být jejich činnost zabezpečována příslušnou částí federálního nebo národního rozpočtu a plánu. K realizaci plánu a rozpočtu sloužily výkonným

¹⁷³⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 236, kart. 8.

útvaram tzv. funkční útvary,¹⁷⁴ které byly plně řízeny náčelníkem KS SNB a zůstávaly v rozpočtu republikových ministerstev. Náčelník KS SNB byl tedy i v tomto směru prostřednictvím funkčních úvarů ve dvojí podřízenosti, jak federálního, tak republikového ministerstva vnitra. V souvislosti s novým postavením náčelníka KS SNB však pořád ještě nebyly přesně vymezeny pravomoci jednotlivých ministerstev pro rozhodování o vnitřní organizaci a početních stavech územních útvarů SNB. To měl vyřešit až nový zákon o SNB.

Úkolem náčelníka KS SNB tedy bylo zajišťování jednoty řízení a součinnosti útvarů na území kraje spadajících jak pod federální, tak republikové ministerstvo vnitra. Byl tak ve vymezeném rozsahu podřízen ministru vnitra ČSSR i ČSR (SSR). Zodpovídal jim v rozsahu jejich působnosti za bezpečnostní situaci v kraji, za morálně-politický stav příslušníků, za personální práci, za racionální využívání sil a prostředků, mobilizační a bojovou připravenost a ochranu utajovaných skutečností. Byl představitelem Sboru národní bezpečnosti na území kraje, zastupoval všechny útvary SNB zde dislokované ve vztahu k představitelům krajských stranických a státních orgánů i k ostatním institucím státní správy, orgánům činným v trestním řízení, Československé lidové armádě, Lidovým milicím apod. Závaznými pokyny koordinoval náčelníky správ Státní a Veřejné bezpečnosti, krajských odborů pasů a víz a odborů vyšetřování StB a VB a náčelníci centrálních útvarů ministerstev vnitra ho naopak museli seznamovat se svými zásadními řídicími akty, přitom však nemohl zasahovat do odborného velení zabezpečovaného centrálními útvary ministerstev. Mimo své kontrolní funkce velel náčelník KS SNB v době mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku a v době branné pohotovosti státu přímo všem krajským útvaram. Na základě plánů ministerstev vnitra organizoval rozpracování základních úkolů SNB v kraji a zajišťoval činnost všech útvarů v kraji po stránce finanční, ubytovací, materiálně-technické, zdravotnické a z hlediska spojení, za tím účelem přímo řídil funkční útvary. A v neposlední řadě byl povinen ve svém konání respektovat zákonem stanovenou procesní samostatnost vyšetřovatelů. **Krajská správa SNB**¹⁷⁵ se členila na:

- *Funkční útvary*

- vnitřní oddělení
- inspekce náčelníka
- kádrový a organizační odbor
- hospodářský odbor
- spojovací odbor
- Ústav národního zdraví

- *Útvary výkonného aparátu*

- Správa Státní bezpečnosti (včetně okresních oddělení a skupin StB a oddělení pasových kontrol na hraničních přechodech)
- Správa Veřejné bezpečnosti

¹⁷⁴⁾ Dosavadní termín „státní útvary“ již údajně plně nevystihoval obsah činností, a proto se začalo používat označení „funkční útvary“, které bylo obvyklé v ostatních orgánech státní správy. – Tamtéž.

¹⁷⁵⁾ Tamtéž.

- Útvary vyšetřování
 - odbor vyšetřování StB
 - odbor vyšetřování VB
- Útvary bezpečnostní správy
 - krajský odbor pasů a víz

Stanovení vnitřní organizace a systemizace útvarů KS SNB bylo v kompetenci příslušného ministra vnitra, avšak vyjadřoval se k nim i krajský náčelník. Totéž u městských správ VB v Praze a Bratislavě (byly postaveny na stejnou úroveň jako KS SNB, ostatní městské správy VB stály na pozici okresních oddělení VB) řešily příslušné orgány republikových ministerstev.

Poradním orgánem náčelníka KS SNB byl jeho štáb, jehož stálými členy byli náčelníci Správ VB a StB, náčelníci odboru vyšetřování VB a StB, náčelník krajského odboru pasů a víz a předseda celouťvarového výboru KSČ.

Od 1. listopadu 1973 fungovaly ještě na KS SNB společným rozkazem všech ministrů vnitra č. 2¹⁷⁶ z 25. října 1973 zřízené poradní komise, které byly společně pro všechny útvary řízené krajskou správou a jejichž úkolem bylo projednávání odvolání proti rozhodnutí, služebnímu hodnocení a posudku vydanému náčelníky všech stupňů na KS SNB a útvarech jí podřízených s výjimkou náčelníka KS SNB.

Na úrovni okresů pak působily tyto útvary:

- Okresní oddělení VB (a jim na roveň postavená oddělení VB) – řízená náčelníkem Správy VB, ovšem vnitřní organizaci a systemizaci určoval republikový ministr vnitra po vyjádření náčelníka KS SNB

- skupina obecné kriminality
- skupina hospodářské kriminality
- skupina pořádkové (hraniční) služby
- skupina dopravní služby
- skupina správní
- oddělení vnitřní
- oddělení vyšetřování – řízená náčelníkem krajského odboru vyšetřování

- Okresní oddělení pasů a víz – řízená náčelníkem krajského odboru pasů a víz, její vnitřní organizaci a systemizaci určovaly příslušné orgány FMV po vyjádření náčelníka KS SNB

Náčelníkovi okresního oddělení VB náleželo vedení základních útvarů Veřejné bezpečnosti, jejichž zřízení, vnitřní organizaci a početní stavy určovalo republikové ministerstvo vnitra. Mezi **základní útvary VB** patřilo:

- obvodní oddělení VB
- pohraniční oddělení VB
- železniční oddělení VB
- dálniční oddělení VB
- poříční oddělení VB

¹⁷⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 242, kart. 8.

Po reorganizaci základního stupně výkonného aparátu VB v roce 1964 se stala základním článkem bezpečnostního aparátu místo okresních oddělení VB obvodní oddělení VB (zřízená po zrušení systému okrskové služby). Před touto reorganizací byla v rámci okresních oddělení VB organizována mimo jiné také vnější a dopravní služba, která byla vykonávána formou hlídek a obchůzek, oznamování zjištěných přestupků a později objasňování a oznamování provinění. S novou organizací bylo uskutečněno rozdělení vnější a dopravní služby na dvě samostatné služby – dopravní a pořádkovou. Do nových obvodních oddělení VB byla soustředěna pořádková služba a současně na okresních odděleních VB došlo ke zřízení funkce pomocníka náčelníka okresního oddělení VB pro veřejný pořádek. Tak vznikla určitá nerovnoměrnost v systému funkcí, kdy pro řízení kriminální služby měl náčelník okresního oddělení VB zástupce (tedy odpovědného funkcionáře) a pro řízení pořádkové služby (reprezentované hustou sítí základních útvarů a 55 % celkového počtu příslušníků VB) pouze pomocníka, majícího charakter pomocného mezičlánku. Tento stav si vynutil rozšíření náplně práce pomocníka a nakonec v roce 1971 jejich transformaci na funkci zástupce náčelníka okresního oddělení VB pro pořádkovou službu.¹⁷⁷

Činnost základních útvarů výkonného aparátu VB se ještě stále řídila směrnicemi pro obvodní oddělení VB vydanými v roce 1964. Jejich prvořadým úkolem byla obchůzková služba, avšak postupně od roku 1965 (po novele trestního řádu) byla práce obvodních oddělení VB ovlivňována úkoly vyplývajícími z institutu vyhledávání a obchůzková služba se stala pouze doplňující činností. V rozporu s původním úmyslem zůstalo vyhledávání výhradně v náplni práce obvodních oddělení VB. Jejich činnost ovlivnilo také přijetí zákona č. 150/1969 Sb. o přečinech, kdy došlo k obdobnému vývoji jako u vyhledávání. Přijetí institutu objasňování mělo vést ke zjednodušení celého procesu, ale zvyšujícími se požadavky prokuratur a soudů byla obvodní oddělení VB těmito úkony čím dál více zahlcována.¹⁷⁸ Tento stav měla řešit určitá dělba práce mezi výkonnými příslušníky VB, avšak zatím k realizaci organizačních úprav obvodních oddělení VB nedošlo.

Snaha o stále „zdokonalování“ systému řízení se nevyhnula ani okresním oddělením VB. Administrativní zátěží bylo zpracovávání poměrně rozsáhlých pololetních a ročních rozborů činnosti O VB a podřízených útvarů, když jenom zásady pro jejich zpracování měly téměř čtyřicet stran.¹⁷⁹ Jednou ročně se rozpracovávaly také hlavní úkoly O VB, jednou až dvakrát za měsíc se konaly služebně-politické srazy, jednou za měsíc řešil aktuální problémy štáb O VB a jednou týdně užší štáb O VB. Týdně byly organizovány operativní porady a jednou za měsíc probíhaly porady, kde se hodnotila a takzvané dokladovala činnost skupin O VB a plánovaly další úkoly. V rámci kontrolní činnosti O VB probíhaly hloubkové a dílčí prověrky útvarů O VB a obvodních oddělení VB.¹⁸⁰

Do organizační struktury územních útvarů Veřejné bezpečnosti byla zařazena také od roku 1971 do roku 1973 postupně vznikající operační střediska VB, která měla plnit úlohu pomocného řídicího pracoviště náčelníka územního útvaru Veřejné bezpečnosti

¹⁷⁷⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(I.), i. č. 126, kart. 9 a H 2 – 1(II.), i. č. 113, kart. 24.

¹⁷⁸⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 212, kart. 40.

¹⁷⁹⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 298, kart. 49.

¹⁸⁰⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 234, kart. 41.

a za pomoci spojovací, záznamové a pomocné techniky měla umožňovat operativní a nepřetržité spojení výkonných a řídicích článků. Rozsah jejich činnosti byl určen *Směrnicemi pro činnost operačních středisek Veřejné bezpečnosti*, vydanými 2. května 1972 Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 17¹⁸¹ s účinností od 1. června 1972. Podle závažnosti řešených případů byla pravomoc a odpovědnost operačního střediska rozdělena do několika přesně vymezených stupňů. Operační středisko bylo organizačně členěno na pracoviště operačního důstojníka,¹⁸² operátora¹⁸³ a telefonistky. Operačnímu důstojníkovi byla podřízena výjezdová skupina VB. Za činnost operačního střediska odpovídal vedoucí operačního střediska (vedoucí operační důstojník), který byl podřízen přímo náčelníkovi územního útvaru VB. Pro účely tzv. tísňového volání, které mělo umožnit občanům v případě mimořádných událostí rychlé spojení s operačním střediskem, bylo celostátně zavedeno telefonní číslo 158.¹⁸⁴ V prosinci 1973 a v lednu 1974 pak probíhal průzkum využívání operačních středisek, v jehož závěru byly vyjmenovány nedostatky v činnosti operačních středisek, které v podstatě vycházely z obsazování středisek nedostatečně odborně připravenými důstojníky a operátory, z neuspokojivého technického vybavení a z nejednotně a nedostatečně vedené dokumentace. Zpráva o výsledku průzkumu doporučila sjednocení pomůcek pro jejich činnost a po budování operačních středisek na okresních odděleních VB zřizování dalších na vyšších stupních řízení, tedy na KS SNB a na ministerstvech vnitra.¹⁸⁵

Zákon o Sboru národní bezpečnosti (1974)

Po třech letech přípravných prací přijalo 24. dubna 1974 Federální shromáždění ČSSR zákon č. 40 o Sboru národní bezpečnosti. Předběžné návrhy a úvahy o vytvoření zákonů k jednotlivým složkám bezpečnostního aparátu byly nástupem nového, „marxisticko-leninského“ vedení KSČ odsunuty jako nepřípustné bourání jednoty Sboru. Asi ne náhodou vyšel nový zákon právě v období pátého „výročí“ jejich vítězství nad reformním proudem, kdy nové vedení KSČ učinilo „*přítrž různým pravicovým teoriím*“¹⁸⁶ dotýkajícím se bezpečnostního aparátu. Sbor národní bezpečnosti tedy zůstal

¹⁸¹⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 368, kart. 11.

¹⁸²⁾ Operační důstojník byl podřízen vedoucím operačního střediska a zajišťoval zejména aktivní pátrání po pachatelích a věcech a činil k tomu potřebná opatření, rozhodoval o vyslání výjezdové skupiny, odpovídal za hláskou službu, zajišťoval dohled nad osobami umístěnými v cele předběžného zadržení, pokud byly zřízeny v budově operačního střediska, přijímal hlášení a oznámení, zapisoval je do protokolu událostí, zajišťoval lustraci v evidenci obyvatel, řidičů a motorových vozidel. Operační důstojník tedy vedl protokol událostí, který sloužil k přenesení událostí závažnějšího charakteru z pracovního deníku. – Tamtéž.

¹⁸³⁾ Operátor byl podřízen operačnímu důstojníkovi ve směně. Měl přebírat od velitelů služebních vozů a hlídek hlášení o celkové bezpečnostní situaci na území působnosti operačního střediska VB, podle bezpečnostní situace vydával posádkám služebních vozidel pokyny k přesunům a vyzoomoval podle potřeby záchrannou službu, havarijní službu, veřejné nebo závodní požární sbory, přijímal tísňová volání a podle jejich závažnosti prováděl potřebná opatření. Kromě jiného vedl operátor pracovní deník operačního střediska VB, do kterého zaznamenával všechna došlá hlášení a provedená opatření (bez ohledu na závažnost a charakter události). – Tamtéž.

¹⁸⁴⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 340, kart. 51.

¹⁸⁵⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 435, kart. 57 a i. č. 603, kart. 71.

¹⁸⁶⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 219, kart. 40.

jednotným ozbrojeným bezpečnostním sborem, organizovaným podle vojenských zásad, jehož základním posláním bylo chránit socialistické společenské a státní zřízení, veřejný pořádek, bezpečnost osob a majetku uplatňováním prostředků státního donucení i preventivní a výchovnou činností. Nový zákon tak završil všechny předchozí právní úpravy v oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti a navazoval na zákony přijaté v posledních letech – zákon o služebním poměru příslušníků SNB, zákony vymezující kompetence federace a republik a zákon o ochraně státního tajemství. V podstatě vycházel z předchozího zákona č. 70/1965 Sb. o SNB, přebíral téměř všechny jeho politickoprávní principy a aplikoval je na nové státoprávní uspořádání.

Hlavní zásadou, vyjádřenou v preambuli zákona, byla vedoucí úloha strany. V praxi to znamenalo povinnost informovat stranické orgány na příslušných stupních o vývoji bezpečnostní situace a vycházet při veškeré své činnosti ze směrnic a cílů „vytýčených“ představiteli Komunistické strany Československa. Mimo to se předpokládalo, že všichni příslušníci Sboru národní bezpečnosti na všech stupních řízení a výkonu služby „*si budou neustále osvojovat marxismus-leninismus a v praxi se jím řídit,*“ neboť „*jen na tomto základě mohou volit správné prostředky k důsledné realizaci samotného zákona*“.¹⁸⁷ Na zásadu vedoucí úlohy strany úzce navazovala zásada proletářského internacionalismu, chápána jako princip spolupráce s bezpečnostními službami socialistických států i východisko ve vztahu k „dělnické třídě“ kapitalistických a rozvojových zemí. Další zásadou zákona byla zásada „socialistické zákonnosti“ jako základní metody činnosti socialistického státního aparátu. SNB se měl tedy řídit Ústavou ČSSR, ústavními zákony a ostatními právními předpisy. Při projednávání zákona v zákonodárných sborech bylo konstatováno, že zákony o SNB „*samy nikdy nebyly příčinou porušování zákonnosti*“ a že došlo pouze k „*podcenění jejich společenské funkce*“, avšak realizace „socialistické zákonnosti“ nebyla „*žádným liberalismem, ale uskutečňováním objektivního zájmu dělnické třídy a všech pracujících*“.¹⁸⁸ Opakujícím se principem výstavby bezpečnostního aparátu zůstala jednota Sboru národní bezpečnosti. Sbor byl organizován podle vojenských zásad a plnil úkoly na celém území ČSSR. Ovšem v podmínkách federativního uspořádání státu se mohlo mluvit pouze o jednotě ideové, ne organizační. Tuto tzv. jednotu podporovalo vymezení základních úkolů pro SNB a ustanovení nového zákona o povinnosti všech příslušníků, tedy Státní i Veřejné bezpečnosti, zakročit při ohrožení státem chráněných zájmů. Takto pojatá „akční jednota“ Sboru, při níž měl každý útvar své konkrétní úkoly a povinnosti a současně nesl i svůj podíl odpovědnosti za plnění všech úkolů Sboru, tolik nezdůrazňovala výlučnost a oborovou uzavřenost jeho jednotlivých složek. Kromě toho byl kladen mimořádný důraz na stejně „kádrové“ nároky jak pro příslušníky Státní, tak Veřejné bezpečnosti. S tímto principem měl být spjatý i lidový charakter Sboru, který zřejmě spočíval v údajném sepětí s „dělnickou třídou a pracujícím lidem“, avšak v první řadě vycházel z tzv. třídního složení Sboru. Další zásadou zákona o SNB měl být princip přiměřenosti, který byl vyjádřen tak, že do práv a svobod občanů mohl Sbor národní bezpečnosti a jeho příslušníci zasahovat jen při ochraně „socialistického společenského a státního zřízení, veřejného pořádku, bez-

¹⁸⁷⁾ Tamtéž.

¹⁸⁸⁾ Tamtéž.

pečnosti osob nebo majetku, a to v mezích zákona a v rozsahu přiměřeném chráněnému zájmu“. Porušení zásady přiměřenosti znamenalo nejen použití prostředku nepřiměřeně silného, ale i nedostatečného. Na několika místech byla v novém zákoně použita i zásada *subsidiarity*, tedy povinnost SNB zasahovat při porušování veřejného pořádku a bezpečnosti i v případě, kdy jiný odpovědný orgán tento svůj úkol neplnil nebo nemohl plnit.

Nový zákon o SNB převzal některá ustanovení zákona předešlého, některá však byla formulována nově. Mezi základními úkoly Sboru národní bezpečnosti se například objevily další povinnosti Sboru v soustřeďování a zpracovávání informací důležitých pro bezpečnost státu a jeho politický a hospodářský rozvoj, i když tyto povinnosti neměly nahradit jiné státní informační systémy. Ustanovení o hlavních úkolech také přesněji vyjádřilo povinnost Sboru chránit vedoucí ústavní představitele, vyšetřovat, vyhledávat a objasňovat trestnou činnost a zajišťovat bezpečnost a plynulost silničního provozu. Zcela novým úkolem, který vyplynul z čerstvých právních úprav, pak byla účast Sboru při ochranném dohledu. Nový zákon o SNB umožňoval také přenos plnění dalších úkolů v oblasti státní správy, svěřených zákonnou úpravou ministerstvům vnitra, vojskům MV či orgánům celní správy (například ochrany státního tajemství, agendy pasů a víz, spolčování a shromažďování), na Sbor. Dalším novým ustanovením zákona o SNB byla možnost zásahu příslušníků SNB při vážném ohrožení veřejného pořádku i v případech, kdy povinnost odstranit toto nebezpečí spadala do kompetencí jiné instituce. Následující část nového zákona pak řešila organizaci Sboru národní bezpečnosti a vymezovala působnost vlády ČSSR, ministra vnitra ČSSR a ministrů vnitra obou republik při řízení obou existujících bezpečnostních složek. Také tentokrát byly organizační struktura Sboru i rozdělené kompetence v oblasti veřejného pořádku a bezpečnosti vyjádřeny pouze orientačně, s prostorem pro další případné změny. V mezích předešlých zákonných úprav a v podmínkách federativního uspořádání bezpečnostního aparátu zvýraznil nový zákon navíc jen význam a postavení krajských správ SNB a jejich náčelníků. Postavení vyšetřovatelů pak bylo převzato z předešlého zákona o SNB, tak jak historicky vzniklo, i s principem odlišení institutu jmenování vyšetřovatelů od jejich ustanovování do funkce podle zákona o služebním poměru příslušníků SNB z roku 1970. Další část nového zákona řešící povinnosti a oprávnění příslušníků Sboru je poměrně rozsáhlá a podrobná. Především obsahuje dvě nová ustanovení – o zmocnění federálního ministra vnitra k určení úkonů, které je příslušník SNB povinen provést vždy, tedy i v době, kdy není ve službě, a o možnosti všech ministrů vnitra omezit v útvarech jimi řízených práva a povinnosti příslušníků v souladu s úkoly útvarů, u kterých vykonávají službu. Tato nová zmocnění byla odůvodňována existující specializací příslušníků a nutností konspirace některých činností tak, aby nedocházelo ke střetu zájmů. Vedle existujícího práva příslušníků požadovat vysvětlení v souvislosti s pátráním po trestných činech a předvést každého, kdo nemohl hodnověrně prokázat svou totožnost, bylo rozšířeno jejich oprávnění požadovat po těchto osobách další identifikační úkony (fotografování, daktyloskopii apod.), a to i v souvislosti s objasňováním přečinů i vyhledáváním a vyšetřováním trestných činů. Novým způsobem bylo v zákoně koncipováno i tzv. zajištění. Dřívější zákon znal podobný úkon – předvedení, který umožňoval předvést osoby a zadržet je po dobu 48 hodin, pokud to bylo nutné k provedení potřebných služebních úkonů. Nová norma – zajištění, rovněž sloužila k provedení potřebných úkonů do 48 hodin, avšak za potřebných služebních úkon

se považovalo i jen samotné znemožnění další činnosti, pro kterou byl pachatel zajištěn, což mělo údajně posílit profylaxi a efektivitu v zabezpečování veřejného pořádku. Ustanovení o zajištění bylo doplněno povinností příslušného útvaru vyrozumět blízké příbuzné nebo nadřízené, pokud trvalo více než 24 hodin. Nově také byla prodloužena lhůta k zajištění za účelem vyhoštění z 8 na 14 dní. Oprávnění příslušníků přesvědčit se, zda příslušná osoba není ozbrojena, bylo doplněno o právo příslušníka zjištěnou zbraň odebrat. Do nového zákona bylo zapracováno i ustanovení o ochraně leteckého provozu s oprávněním k osobní prohlídce cestujících, prohlídce zavazadel i leteckého dopravního prostředku jak veřejného, tak soukromého. V praxi často uplatňovaný zákaz vstupu na určená místa zatím neměl oporu v zákoně, takže i tento nedostatek byl v zákoně „napraven“ ustanovením o právu k uzavření určitého prostoru při ochraně státního tajemství nebo při uzavření místa trestného činu, případně nebezpečného „shromaždiště protispolečenských živlů“.¹⁸⁹ S mimořádným zájmem a řadou diskusí v připomínkovém řízení se setkalo oprávnění otevřít byt. Nakonec byly přesně vymezeny podmínky, při kterých mohli příslušníci z vlastní iniciativy nebo na žádost jiných osob byt otevřít. Ustanovení o postihu přestupků bylo nově doplněno o možnost odebrání propadlé věci bez meritorního rozhodnutí o samotném přestupku a značnou pozornost pak věnoval nový zákon podmínkám pro použití zbraní a tzv. mírnějších prostředků. Nově byla pojata i úprava vztahu Sboru národní bezpečnosti k národním výborům. Doposud mohly národní výbory ukládat Veřejné bezpečnosti úkoly bez omezení, i když měly možnost řešit situaci pomocí svých vlastních orgánů, aktivů a komisí, popřípadě inspekci veřejného pořádku, vzniklých u řady městských národních výborů.¹⁹⁰ Přijetím nového zákona měly národní výbory možnost ukládat Veřejné bezpečnosti úkoly pouze v záležitostech místního veřejného pořádku. Na druhé straně byli náčelníci útvarů Veřejné bezpečnosti a jednotek Pomocné stráže VB povinni konzultovat s příslušnými národními výbory zřizování nových útvarů VB a předkládat jim zprávy o stavu veřejného pořádku v jejich obvodech. V této souvislosti byla velmi diskutovanou otázkou tzv. asistence. Příslušné útvary SNB musely v některých případech poskytovat ochranu osobám provádějícím úřední rozhodnutí soudu nebo národního výboru. Nyní ji měly poskytovat pouze osobám pověřeným výkonem úředního rozhodnutí, a to jen tehdy, když o to požádaly. Nově byla orgánům státní správy, státních a družstevních organizací zákonem uložena povinnost vyhovět žádostem příslušníků SNB o pomoc. Zákon také upravoval postavení Pomocné stráže VB, o kterém se vedly poměrně rozsáhlé diskuse. Na jedné straně zde byla snaha vybavit příslušníky PS VB všemi právy příslušníka Sboru národní bezpečnosti, podle jiných názorů měli její příslušníci plnit pouze přesvědčovací a výchovnou úlohu. Nakonec dostala Pomocná stráž VB poměrně rozsáhlá oprávnění, avšak také se zvýšily zákonem stanovené nároky na její příslušníky. V závěrečných ustanoveních řešil nový zákon o SNB problematiku náhrady škody způsobené občanem nebo občanovi při pomoci v plnění úkolů Sboru a oblast rozšířené povinnosti mlčenlivosti i na osoby, které poskytly pomoc SNB a seznámily se přitom s utajovanými skutečnostmi.

¹⁸⁹⁾ Tamtéž.

¹⁹⁰⁾ Tamtéž.

Nový zákon o Sboru národní bezpečnosti sice právně zakotvil většinu státoprávních a organizačních změn po vzniku federace i výsledek politického zápasu reformních sil jak v samotné komunistické straně, tak ve společnosti, avšak proklamovaná jednotná bezpečnostního aparátu mohla být opravdu pouze ideová. Složitost řídicích vztahů i kompetenčních a územních vazeb vzniklá federativním uspořádáním se stěžela řešit nejen v novém zákoně a ostatních zákonných úpravách, ale hlavně v praxi. Jinak pouze orientační vyjádření v ustanoveních o organizaci Sboru jasně potvrdilo jediné postavení vojenské kontrarozvědky jako součásti Státní bezpečnosti. Nejkomplexněji pak bylo propracováno vymezení práv a povinností příslušníků SNB, které tak již ze zákona zvyšovalo jejich pravomoci a evidentně odráželo tažení normalizačního režimu proti případnému svobodnějšímu občanskému projevu.

Federální ministerstvo vnitra (1974–1980)

Brzy po uvedení nového zákona o SNB pokračovaly další zásadní i dílčí úpravy organizační struktury FMV. K prohloubení „účinnosti“ kontrarozvědné práce a ke „zkvalitnění“ centrálního řízení, tedy k rozdělení jednotné kontrarozvědky, mělo přispět zrušení Hlavní správy kontrarozvědky, Hlavní správy Státní bezpečnosti ve Slovenské socialistické republice, Federální správy pasů a víz a Hlavní správy vyšetřování StB na FMV k 30. červnu 1974. Jejich práci pak převzala na základě stejného Rozkazu ministra vnitra ČSSR č. 15¹⁹¹ z 20. května 1974 s účinností od 1. července zřízená Správa kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli (II. správa), Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. správa), Správa kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky (XI. správa), Správa kontrarozvědky v Bratislavě (XII. správa), Správa pasů a víz FMV a Správa vyšetřování StB. Stejným rozkazem pak federální ministr vnitra vyčlenil oddělení pro správu státních hranic z Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany hranic, podřídil náčelníkovi Správy vyšetřování StB odbor vyšetřování StB ve VKR ve věcech vyšetřování a stanovil působnost nově vzniklých správ. Náčelník SV StB a náčelník HS VKR pak měli do 1. července předložit ministrovi návrh na úpravu vztahů odboru vyšetřování StB ve VKR ke Správě vyšetřování StB a HS VKR. Organizaci vyšetřování ve vojenské kontrarozvědce poté stanovil ministr vnitra ČSSR svým rozkazem č. 26¹⁹² z 31. července 1974 s účinností od 1. srpna stejného roku. Podle tohoto rozkazu byl odbor vyšetřování StB ve VKR podřízen ve věcech vyšetřování náčelníkovi Správy vyšetřování StB.¹⁹³ Organizačně však byl začleněn u Hlavní správy vojenské kontrarozvědky, které podléhal ve věcech služební přípravy, mobilizační

¹⁹¹⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 204, kart. 7.

¹⁹²⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 215, kart. 7.

¹⁹³⁾ Jednalo se především o řídicí, organizačtorskou a kontrolní funkci ve vyšetřování, o provedení procesních úkonů, o přijetí věci k vyšetřování, zahájení trestního stíhání, vznesení obvinění a kvalifikaci trestného jednání. Věcmi vyšetřování se pak rozumělo rozhodnutí o přidělení případu, jeho odnětí a o složení týmu vyšetřovatelů, usměrňování a sjednocování forem a metod vyšetřování, organizace součinnosti s útvary SNB, posuzování materiálů kontrarozvědného zpracování, navrhování a provádění preventivních opatření, vytváření optimálních podmínek pro vyšetřování nebo používání zpravodajských prostředků při vyšetřování apod. – Tamtéž.

připravenosti a pohotovosti v případě mimořádné události. HS VKR zajišťovala provoz odboru vyšetřování StB ve VKR také po stránce finanční, materiálně-technické, sociální, zdravotnické a personální. Kádrovou a kázeňskou pravomoc nad příslušníky odboru vyšetřování StB ve VKR vykonával v rozsahu stanoveném předpisy ministr vnitra ČSSR a příslušný náměstek. 20. května 1974 vydal ministr vnitra ČSSR rozkazem č. 16¹⁹⁴ také novou organizaci, krycí označení a rozdělení odpovědnosti náměstků ministra vnitra ČSSR za řízení funkčních a výkonných útvarů **Federálního ministerstva vnitra**.

- *Funkční útvary FMV*

- sekretariát FMV
 - kancelář ministra vnitra ČSSR
 - odbor pro mezinárodní styky
 - tiskový odbor
- inspekce ministra vnitra ČSSR¹⁹⁵ – zabezpečovala kontrolu plnění usnesení orgánů ÚV KSČ, dodržování zákonů, nařízení a rozkazů i jiných právních norem upravujících činnost SNB a vojsk MV, prověřovala a vyšetřovala porušení zákonů, prošetřovala stížnosti a oznámení občanů
 - organizačně-analytické oddělení
 - vnitřní skupina
 - 1. oddělení – kontrolně-inspekční
 - 2. oddělení – ekonomicko-finanční kontroly
 - 3. oddělení – vyšetřování
 - 4. oddělení – stížnostní
- Kádrová správa
- Organizační a vnitřní správa
- Ekonomická a technická správa
- Zdravotnická správa
- Správa vývoje automatizace
- Správa vědy a školství
- Správa spojení¹⁹⁶ – zabezpečovala jednotnou spojovací službu SNB a vojsk MV¹⁹⁷
 - vnitřní oddělení
 - inspekce náčelníka
 - kádrové a školské oddělení
 - oddělení obrany

¹⁹⁴⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 205, kart. 7.

¹⁹⁵⁾ RMV ČSSR č. 8 z 23. března 1976 byl vydán organizační řád IMV ČSSR s účinností od 1. května 1976. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 8, kart. 1.

¹⁹⁶⁾ RMV ČSSR č. 39 z 16. prosince 1977 byl vydán organizační řád Správy spojení s účinností od 1. ledna 1978. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 84, kart. 3.

¹⁹⁷⁾ Na nezbytnosti jednotného rozvoje a efektivního využití spojovacích sítí, prostředků a sil se dohodli všichni ministři vnitra a společným rozkazem č. 6 z 8. září 1977 zřídili spojovací službu Sboru národní bezpečnosti a vojsk MV, která byla řízena Federálním ministerstvem vnitra, a stanovili základní působnost útvarů spojení FMV (Správa spojení), MV ČSR a MV SSR. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 271, kart. 9.

- I. odbor – organizace a řízení
- II. odbor – technického rozvoje a projekce
- II. odbor utajeného spojení
- IV. odbor šifrového a radiového spojení
- V. odbor – provozně-technický
- VI. odbor technicko-ekonomický
- ústřední spojovací dílny
- kurýrní oddělení
- letecký oddíl
- analyticko-informační odbor
- odbor obrany
- odbor požární ochrany
- tělovýchovný odbor
- oddělení pro správu státních hranic
- sekretariát I. náměstka ministra vnitra ČSSR (N/Z)
- sekretariát náměstka ministra vnitra ČSSR (N/V)
- sekretariát náměstka ministra vnitra ČSSR (N/B), jehož součástí byla
- operační skupina MBO
- sekretariát náměstka ministra vnitra ČSSR (N/S)
- sekretariát náměstka ministra vnitra ČSSR (N/VS)
- Výkonné útvary FMV
- Hlavní správa rozvědky (I. správa)
- Správa kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli (II. správa)
 - analyticko-informační odbor
 - vnitřní odbor
 - skupina pro plán, řízení, koordinaci a kontrolu
 - kádrová skupina
 - skupina ZST (zemí socialistického tábora)
 - inspekce náčelníka II. správy
 - výkonné útvary
- Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. správa)
 - vnitřní odbor
 - samostatné analyticko-informační oddělení
 - skupina pro plán, řízení, koordinaci a kontrolu
 - kádrová skupina
 - výkonné útvary
- Správa kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky (XI. správa)
 - vnitřní odbor
 - inspekce náčelníka XI. správy
 - skupina pro plán, řízení, koordinaci a kontrolu
 - samostatné oddělení analyticko-informační
 - kádrová skupina
 - výkonné útvary
- Správa kontrarozvědky v Bratislavě (XII. správa)
- Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (III. správa) – vykonávala řídicí, pláno-

vací, koordinační, koncepční a kontrolní funkce při zajišťování státobezpečnostní ochrany ozbrojených sil ČSSR, ve vztahu k federálnímu MNO a centrálním orgánům ozbrojených sil, měla i přímou výkonnou funkci a přímo řídila správu VKR, odbory VKR armád a okruhu, odbor VKR HS PSOSH

- vnitřní odbor
- studijně-analytický odbor
- kádrový a organizačně-mobilizační odbor
- odbor pro řízení a koordinaci zpravodajské práce
- odbor pro FMNO a Generální štáb ČSLA
- odbor pro ofenzivnězpravodajskou práci
- odbor pro určené útvarů, ústavy a zařízení ČSLA
- odbor vyšetřování StB ve VKR
- Správa sledování (IV. správa)¹⁹⁸ – na základě požadavků rozvědných a kontrarozvědných útvarů StB tajným sledováním odhalovala, dokumentovala a zabraňovala „nepřátelské“ činnosti zahraničních rozvědek a jiných osob, zastupitelských úřadů, cizinců z nesocialistických států na území města Prahy, prováděla odbornou a praktickou přípravu specialistů, vydávala metodické pokyny a ovlivňovala tvorbu předpisů v oblasti sledování. Správu řídil náčelník se svými zástupci
 - vnitřní oddělení
 - inspekce náčelníka správy
 - skupina obrany
 - kádrové a školské oddělení
 - oddělení svodné a koncepční činnosti
 - 1. odbor až 7. odbor
- Správa ochrany stranických a ústavních činitelů (V. správa)
- Správa zpravodajské techniky (VI. správa)
- Správa pasů a víz FMV
- Federální správa Veřejné bezpečnosti (organizační schéma je uvedeno v příloze č. 5¹⁹⁹)
- Zvláštní správa
- Správa vyšetřování Státní bezpečnosti
- odbor vyšetřování Státní bezpečnosti ve VKR
- statisticko-evidenční odbor²⁰⁰ – zabezpečoval evidenci, statistiku a administrativu FMV, soustřeďoval poznatky ze zpravodajské činnosti kontrarozvědky a s tím související registrační, evidenční, statistickou, archivní, vyhodnocovací a administrativní činnost, společně s útvarů SEO na Správách StB KS SNB, na III. a XII. správě koordinoval činnost útvarů StB, VB, ministerstev vnitra a zpravodajských složek ČSLA

¹⁹⁸⁾ RMV ČSSR č. 14 z 21. dubna 1978 byl vydán organizační řád Správy sledování s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 100, kart. 3.

¹⁹⁹⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 391, kart. 51.

²⁰⁰⁾ RMV ČSSR č. 49 z 29. prosince 1978 byl vydán organizační řád SEO s účinností od 1. března 1979. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 135, kart. 5.

- vnitřní oddělení
- skupina obrany
- 1. oddělení (evidenční a archivní služba)
- 2. oddělení (zpracovávání statistických podkladů k osobám a jevům v kontrarozvědčné oblasti, periodické a statistické přehledy, registrační služba)
- 3. oddělení (zpracovávání studií a zpráv o formách a metodách „nepřátelské“ činnosti, kontrola a metodické řízení při vyřazování písemností u všech útvarů FMV, SNB, útvarů řízených republikovými ministerstvy vnitra a funkčních útvarů KS SNB)
- 4. oddělení (vede osobní a tematickou evidenci, provádí lustrace, archivní uspořádání a evidenční vyhodnocování písemností ukládaných do archivu)
- odbor zahraničního tisku (IV. odbor)
- Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (PS útvar 9600)
- štáb Civilní obrany ČSSR²⁰¹ – zabezpečoval funkci ministra vnitra jako velitele CO a byl ústředním řídicím orgánem CO v ČSSR v čele s náčelníkem, zpracovával návrhy zásadních příprav a opatření CO pro velitele republikových CO, řídil, koordinoval a organizoval činnost příslušných orgánů a organizací CO
- Organizace podřízené FMV
- stavební výroba

Federální ministr vnitra si opět ponechal k přímému řízení Hlavní správu rozvědky, Správu ochrany stranických a ústavních činitelů, Kádrovou správu, inspekci ministra vnitra ČSSR a sekretariát FMV. I. náměstkovi ministra vnitra ČSSR Hanuliakovi byla odebrána z podřízenosti Hlavní správa vojenské kontrarozvědky a zůstaly mu naopak tři nově vzniklé kontrarozvědčné správy (II., X. a XII. správa), Správa sledování, analyticko-informační odbor, statisticko-evidenční odbor a sekretariát I. náměstka. Náměstek Kropáček získal k Hlavní správě Pohraniční stráže a ochrany státních hranic, k štábu Civilní obrany ČSSR, k Správě pasů a víz FMV, k leteckému oddílu a svému sekretariátu také Hlavní správu VKR a oddělení pro správu státních hranic. Náměstkovi Pješčakovi zůstalo řízení Federální správy VB, Správy vědy a školství, Správy vývoje automatizace, odboru obrany a vlastního sekretariátu s operační skupinou MBO. K tomu mu byla přidělena ještě Správa kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky. Kompetence náměstka Šilhavého zůstaly prakticky beze změn, stejně jako u náměstka Vaníčka, kterému bylo odebráno pouze řízení odboru vyšetřování StB ve VKR. Dalším rozkazem č. 17²⁰², také z 20. května 1974, ministr vnitra ČSSR taxativně vymezil pro I. náměstka i ostatní náměstky federálního ministra rozsah jejich pravomocí a podmínky zastupování ministra při řízení FMV, útvarů SNB a vojsk MV.

V dalším období byla organizační struktura FMV upravována jen dílčími změnami a smrští nových organizačních řádů. V první řadě vyšly organizační řády Hlavní sprá-

²⁰¹⁾ RMV ČSSR č. 10 z 25. dubna 1974 byl vydán organizační řád štábu CO ČSSR s účinností od 1. května 1974. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 199, kart. 7.

²⁰²⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 206, kart. 7.

vy vojenské kontrarozvědky²⁰³ a nově vzniklých kontrarozvědných správ.²⁰⁴ Změnilo se také organizační uspořádání sekretariátu FMV. Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 52²⁰⁵ dne 29. prosince 1974 byl do něho začleněn analyticko-informační odbor FMV a právní odbor OVS FMV, do kterého bylo současně včleněno oddělení spisové a archivní služby. Současně byla zrušena organizační a vnitřní správa FMV a z tiskového odboru sekretariátu FMV bylo vyděleno oddělení historie SNB, které převzala Správa vědy a školství FMV. Organizace sekretariátu FMV se tedy členila na: kancelář MV ČSSR, odbor informací a analytiky, právní odbor, tiskový odbor, odbor pro mezinárodní styky, oddělení plánování, odbor pro vnitřní věci. Dnem 1. září 1975 vyčlenil ministr vnitra ČSSR rozkazem č. 44²⁰⁶ z 8. září 1975 kancelář ministra vnitra ČSSR ze sekretariátu FMV a zřídil ji jako samostatný útvar FMV, který i přímo řídil. Od 1. ledna 1976 byla rozkazem č. 54²⁰⁷ z 8. prosince 1975 z Ekonomické a technické správy FMV vyčleněna Ústřední hudba FMV a zařazena do tiskového odboru sekretariátu FMV. Další větší změna v organizační struktuře sekretariátu FMV se pak odehrála až v roce 1977. Ministr vnitra ČSSR rozkazem č. 23²⁰⁸ z 16. září 1977 vyčlenil k 1. říjnu ze sekretariátu FMV tiskový odbor a archivní službu z oddělení dokumentace, spisové a archivní služby právního odboru a naopak do něj začlenil odbor obrany, odbor organizace, systemizace a tarifkace (viz dále). Operační skupinu MBO a tzv. CENTR²⁰⁹ II. Správy pak zařadil do ústředního operačního střediska. Po všech změnách se organizace **sekretariátu FMV** nakrátko ustálila do této podoby:²¹⁰

- vedoucí funkcionáři (náčelník, I. zástupce a zástupci náčelníka)
- vnitřní odbor
- skupina obrany

²⁰³⁾ RMV ČSSR č. 5 z 15. ledna 1975 byl vydán organizační řád HS VKR a určeno její postavení, působnost, hlavní úkoly a organizace v mírových podmínkách. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 246, kart. 8.

²⁰⁴⁾ RMV ČSSR č. 9 z 24. února 1975 byl vydán organizační řád II. správy s účinností od 1. dubna 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 250, kart. 8.

RMV ČSSR č. 10 z 24. února 1975 byl vydán organizační řád X. správy s účinností od 1. dubna 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 251, kart. 8.

RMV ČSSR č. 11 z 26. února 1975 byl vydán organizační řád XI. správy s účinností od 1. dubna 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 252, kart. 8.

²⁰⁵⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 241, kart. 7.

²⁰⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 285, kart. 8.

²⁰⁷⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 295, kart. 8.

²⁰⁸⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 68, kart. 3.

²⁰⁹⁾ Tento útvar plnil úkoly v oblasti cizineckého ruchu a cest československých občanů do zahraničí. Činil kontrarozvědná opatření vůči cizincům z nesocialistických států, kteří páchali protizákonnou činností ohrožující bezpečnost ČSSR nebo bezpečnost některé ze socialistických zemí, nebo páchali jinou trestnou činností vyšší společenské nebezpečnosti či byli z páchání takových činů podezřelí. Tento útvar také konal bezpečnostní opatření vůči československým občanům trvale žijícím v ČSSR při jejich cestách do kapitalistických a rozvojových zemí a v souvislosti s cestami zájmových osob do ciziny i kontrarozvědně rozpracovával navrátilce. Vyhodnocoval celostátní denní přehled o příjezdu vízových cizinců a diplomatů nesocialistických zemí do ČSSR a přebíral od oddělení pasové kontroly informace o skutečnostech, jevech a poznatcích bezpečnostního charakteru zjištěných při pasovém odbavování cizinců a československých občanů. *Prozatímní směrnice pro činnost CENTR ÚOS FMV* pak byly vydány rozkazem náčelníka sekretariátu FMV č. 4 dne 25. ledna 1978 s účinností od 1. února 1978. – ABS Praha, f. A 34, i. č. 1051.

²¹⁰⁾ RMV ČSSR č. 24 z 10. července 1978 byl vydán organizační řád sekretariátu FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 110, kart. 4.

- kádrová skupina
- ústřední operační středisko
- odbor informací a analytiky (I. odbor)
- odbor plánování, organizace a systemizace (II. odbor)
- právní odbor (III. odbor)
- odbor pro mezinárodní styky (IV. odbor)
- odbor obrany (V. odbor)

K posílení nové celostátní koncepce vrcholového sportu a „účinnosti“ tělesné výchovy ve Sboru národní bezpečnosti byla k 1. červenci 1974 Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 24²¹¹ z 25. července 1974 místo zrušeného tělovýchovného odboru FMV zřízena Správa tělovýchovy a vrcholového sportu FMV²¹² podřízená náměstkovi Šilhavému.

Rozkazem č. 32²¹³ z 29. května 1975 vyčlenil federální ministr vnitra ze štábu CO Výzkumný ústav Civilní obrany ČSSR, přejmenoval jej na Výzkumný ústav FMV a podřídil ho Správě vědy a školství FMV. Dne 7. dubna 1976 byl Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 9²¹⁴ Výzkumný ústav FMV přejmenován na Vědeckovýzkumný ústav FMV a stal se samostatným útvarům Federálního ministerstva vnitra. Tento rozkaz byl vzápětí zrušen Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 11²¹⁵ ze dne 4. května 1976, kterým ministr stanovil kromě existence Vědeckovýzkumného ústavu FMV i pravidla obsazování nových funkčních míst.

V zájmu zvýšení efektivnosti a konspirace zpravodajské techniky ve státněbezpečnostní práci i při tvorbě jednotné koncepce a realizace vědeckotechnického rozvoje Sboru národní bezpečnosti byla dnem 30. září 1977 zrušena Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 22²¹⁶ z 1. září 1977 Správa zpravodajské techniky. Místo ní zřídil ministr stejným rozkazem od 1. října 1977 Správu výkonné zpravodajské techniky (VI. správa) a Technickou správu FMV jako další pokus o zlepšení fungování ministerstva. Současně zařadil do struktury Technické správy FMV výše zmíněný Vědeckovýzkumný ústav FMV, který se měl stát vedoucí organizační složkou „jednotného výzkumně-výrobního celku“ (výzkum – vývoj – výroba – užití) v oblasti vyčleněné speciální techniky. K zajištění „účinnější“ organizace a koordinace při přípravě a využívání výpočetní techniky v systému Státní bezpečnosti bylo RMV ČSSR č. 17²¹⁷ z 20. května 1976 zřízeno k 1. červnu téhož roku oddělení automatizace Státní bezpečnosti a začleněno do statisticko-evidenčního odboru. Do organizační struktury FMV přibyl 18. března 1975 Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 16 také nový funkční útvar – odbor organizace, systemizace a tarifikace, který se členil na dvě skupiny, první měla řešit problematiku organizace a řízení útvarů FMV, Sboru národní bezpečnosti a vojsk MV, druhá syste-

²¹¹⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 213, kart. 7.

²¹²⁾ RMV ČSSR č. 1 z 3. ledna 1975 byl vydán organizační řád STVS FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 242, kart. 8.

²¹³⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 273, kart. 8.

²¹⁴⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 9, kart. 1.

²¹⁵⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 11, kart. 1.

²¹⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 67, kart. 3.

²¹⁷⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 17, kart. 1.

mizaci a tarifikaci funkčních míst plánovaných pro příslušníky SNB a vojáky z povolání vojsk MV.²¹⁸

Další dílčí úpravou bylo zrušení odboru požární ochrany FMV jako samostatného funkčního útvaru a jeho začlenění do organizační struktury Federální správy VB Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 14²¹⁹ dne 17. května 1976.

S cílem zajistit racionálnější řízení v systému Civilní obrany a zabezpečit „účinné“ velení vojskům MV bylo Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 29²²⁰ z 28. května 1975 k 1. červnu 1975 ze štábu Civilní obrany vyčleněno dosavadní velitelství svazku vojsk MV. Z tohoto velitelství byla vytvořena Správa vojsk MV, kterou ministr vnitra zahrnul do pravomoci náměstka Kropáčka. Správa vojsk MV se tak stala výkonným útvarem Federálního ministerstva vnitra, který řídil útvary a jednotky vojsk MV určené k zabezpečování úkolů civilní obrany pro ministerstva vnitra a Sbor národní bezpečnosti, zpracovával koncepci bojové a politické přípravy, rozpracovával úkoly k mimořádným bezpečnostním opatřením a bojové pohotovosti a zabezpečoval jejich realizaci. Správa také řídila průběh činné služby vojáků podřízených útvarů a jednotek vojsk MV a zabezpečovala doplňování jejich početních stavů. Do kompetence Správy vojsk MV patřila také Hradní stráž ČSSR, zabezpečovací jednotka Vysoké školy SNB a vojenské jednotky při Správě tělovýchovy a vrcholového sportu FMV. Brzy na to však byla Správa vojsk MV Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 19²²¹ z 10. června 1976 převedena k 1. červenci 1976 pod Hlavní správu Pohraniční stráže a ochrany státních hranic a náčelník Správy vojsk MV se tak stal zástupcem náčelníka HS PSOSH pro správu vojsk MV. Rozkaz ministra vnitra ČSSR č. 17²²² z 31. května 1978 však toto organizační uspořádání zrušil a Správa vojsk MV se k 1. červnu stala zase samostatným útvarem podřízeným náměstkovi federálního ministra vnitra Kropáčkovi. Od 15. června 1977 zase začal platit nový Statut Hradní stráže ČSSR (zřízené 1. března 1970), vydaný RMV ČSSR č. 13²²³ z 13. května 1977. Hradní stráž se měla řídit jak předpisy ozbrojených sil, tak rozkazy a předpisy vydanými federálním ministrem vnitra a rozkazy náčelníka Hlavní správy Pohraniční stráže a ochrany státních hranic, kterému byla podřízena, přičemž byla zároveň plukem vojsk MV. Navíc se podílela i na akcích organizovaných V. správou k ochraně prezidenta a předsedy vlády ČSSR a jejich hostů.

Vzhledem k tomu, že FMV řídilo ve vymezeném rozsahu také Veřejnou bezpečnost, upravil ministr vnitra svým nařízením č. 42²²⁴ dne 15. prosince 1975 zásady součinnosti mezi výkonnými útvary Státní a Veřejné bezpečnosti při odhalování a rozpracování trestných činů proti devizovému hospodářství spáchaných příslušníky kapitalistických států (tj. států, které nebyly členy RVHP). Na základě Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 5/1972 a č. 4/1974 stanovené příslušnosti vyšetřovatelů prokuratury a vyšetřo-

²¹⁸⁾ RMV ČSSR č. 53 z 4. prosince 1975 byl vydán organizační řád OOST s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 294, kart. 8.

²¹⁹⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 14, kart. 1.

²²⁰⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 270.

²²¹⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 19, kart. 1.

²²²⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 103.

²²³⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 58, kart. 2a.

²²⁴⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 524, kart. 18.

vatelů SNB a na základě výše uvedeného rozkazu musely příslušné útvary StB a VB při odhalování vyčleněných trestných činů úzce spolupracovat. Ve složce StB metodicky řídila odhalování a kontrarozvědné rozpracování těchto trestných činů II. správa, ve složce VB Federální kriminální ústředna FS VB v součinnosti s příslušnými útvary výkonného aparátu MV ČSR a MV SSR. FKÚ tedy odhalovala a rozpracovávala vyčleněné trestné činy páchané na území obou republik, prováděla pravidelné vyhodnocení páchaní těchto trestných činů a ve spolupráci s II. správou navrhovala opatření k jejich vyřešení. S Ústřední celní správou a s celními ředitelstvími obou republik spolupracovala FKÚ při získávání dokumentace a doličných předmětů. Útvar VB, který zjistil některý z vyčleněných trestných činů spáchaný příslušníkem kapitalistického státu nebo jinou osobou s ním spojenou byl povinen vyrozumět o případu příslušný útvar StB (zpravidla písemně, v naléhavých případech telefonicky) a do rozhodnutí útvaru StB pokračoval v jeho rozpracování. Příslušný útvar StB pak byl povinen maximálně do deseti dnů sdělit, zda bude uplatněna věcná příslušnost StB. Pokud útvar StB neuplatnil věcnou příslušnost na počátku rozpracování případu, avšak v jeho průběhu nastaly podmínky pro převzetí případu Státní bezpečností, byl útvar VB povinen urychleně předat útvaru StB cestou statisticko-evidenčního odboru FMV všechny dokumentační materiály. Navíc musel předávající útvar upozornit v průvodním dopise na další vlastní agenturní prostředky a na požádání přejímajícího útvaru těmito prostředky poskytnout účinnou pomoc. Útvar StB pak byl povinen zjistit, zda osoba neprochází evidencí SEO nebo není blokována jiným útvarem StB. V takovém případě měl útvar StB blokující tuto osobu rozhodnout o převzetí případu nebo o spolupráci na jeho dalším rozpracování.

Do organizační struktury FMV byla v roce 1977 zařazena také Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 28 nově vzniklá Správa pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost, která se stala výkonným útvarem FMV pro zabezpečování pravomocí ministra při řízení této oblasti ve Sboru národní bezpečnosti v mezích působnosti FMV. Ve vymezeném rozsahu řídila tato Správa také resortní školskou soustavu požární ochrany a vojsk MV a činnost Ústřední hudby FMV a jejím prostřednictvím ovlivňovala náplň práce Ústřední hudby MV SSR, oblastních hudeb SNB a hudby Pohraniční stráže a ochrany státních hranic. Správa pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost FMV měla poměrně široký rozsah svých činností. V první řadě předkládala ministru vnitra a jeho prostřednictvím ÚV KSČ rozborů fungování politickovýchovného aparátu SNB, připravovala podklady k rozpracování usnesení vrcholných orgánů KSČ, vydávala metodické pokyny pro politickovýchovnou práci na útvarech SNB a přímo řídila zástupce náčelníků pro politickovýchovnou práci na KS SNB. Připravovala koncepci a hlavní zásady rozvoje vzdělávání, podklady pro tvorbu školské politiky a zpracovávala návrhy základních předpisů pro řízení a organizaci vzdělávání v SNB. Metodicky řídila vzdělávací instituty republikových ministerstev vnitra a výuku u pohotovostních útvarů v Praze a Bratislavě, připravovala obsahové zaměření a programy služební přípravy příslušníků SNB a určovala závaznou studijní literaturu a didaktické pomůcky pro školy jí přímo podřízené a ve vymezeném rozsahu pro jednotlivé složky vzdělávacího systému. Správa v plném rozsahu zabezpečovala v oblasti politickovýchovné, vzdělávací, kulturní a propagační vztahy a vazby k ostatním státním orgánům, organizacím a institucím, zajišťovala vydávání knih, gramofonových desek a publikací s bezpečnostní tematikou, výrobu odborněinstruktážních

filmů a jejich distribuci, zpracovávala a publikovala studie a souborné práce o historii SNB a vojsk MV, organizovala tvorbu výstav s bezpečnostní tematikou a zajišťovala plnění úkolů Muzea SNB a vojsk MV. A v neposlední řadě řídila činnost redakcí časopisů *Bezpečnost*, *Signál*, *Pohraničnick – Stráž vlasti* a práci příslušníků SNB v redakci armády, brannosti a bezpečnosti Československého rozhlasu a Československé televize, organizovala tiskové besedy a konference funkcionářů FMV k hlavním úkolům a významným výsledkům práce SNB a vojsk MV.

Důležitým ideologickým počinem pro příslušníky SNB mělo být vyhlášení 17. dubna Dnem Sboru národní bezpečnosti.²²⁵ Předsednictvo ÚV KSČ a předsednictvo vlády ČSSR tak chtělo k 30. výročí přijetí zásad budování bezpečnostního aparátu a vzniku SNB ocenit účast Sboru při „výstavbě a ochraně socialistické společnosti“. Každý rok se tak 17. duben stal dnem „oslav“ všech příslušníků SNB, při kterých se sice udělovala vyznamenání, medaile a čestná uznání, ale příslušníci se museli také zúčastňovat různých slavnostních shromáždění, konferencí, přednášek a dalších jiných akcí k propagaci práce a „úspěchů“ Sboru či projevovat „širokou pracovní iniciativu, aktivitu a pevné odhodlání beze zbytku splnit úkoly“²²⁶ právě v tento den.

Nemalá pozornost vedení Federálního ministerstva vnitra byla věnována také hledání optimálního modelu resortního školství. Rozkazem č. 31²²⁷ z 27. srpna 1974 byla 2. září téhož roku zahájena výuka na nově vzniklé Vysoké škole SNB (1973), která se tak stala samostatnou součástí celostátní vysokoškolské soustavy. Její založení bylo považováno za historický mezník v rozvoji odborné a politické přípravy příslušníků SNB i vojáků u vojsk MV. Usnesením vlády ČSSR č. 115 ze dne 8. května 1974 byly na Vysoké škole SNB zřízeny Fakulta Státní bezpečnosti (I. fakulta), Fakulta Veřejné bezpečnosti (II. fakulta) se sídlem v Praze a Fakulta ochrany státních hranic (III. fakulta) umístěná v Holešově. Tímto organizačním uspořádáním došlo také ke zrušení Důstojnické školy Pohraniční stráže v Holešově, která vznikla RMV ČSSR č. 14 v roce 1973 a od 1. ledna 1974 se dostala do podřízenosti VŠ SNB. Nahradit ji mělo zřízení oddělení zvláštních forem studia při III. fakultě, které mělo organizovat středoškolské a doplňkové vzdělání příslušníků útvarů Pohraniční stráže a ochrany státních hranic. Již před zahájením výuky na VŠ SNB nařídil ministr vnitra ČSSR svým rozkazem č. 8²²⁸ z 18. dubna 1974 náčelníkovi školy vybudování zvláštního pohotovostního útvaru SNB jako zvláštní zálohy ministra vnitra v době mimořádných bezpečnostních opatření. Pohotovostní útvar se pak měl podílet na likvidaci mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku a zabezpečit zesílené střežení všech objektů školy. Vzhledem k tomu, že VŠ SNB měla být nejen „významným“ vědeckopedagogickým pracovištěm, ale měla se také důsledně řídit učením marxismu-leninismu, byla brzy katedra marxismu-leninismu RMV ČSSR č. 2²²⁹ z 8. ledna 1975 k 1. lednu 1975 povýšena na Ústav marxismu-leninismu s organizačním členěním na sekce (marxisticko-leninské filozofie, politické ekonomie

²²⁵⁾ NMV ČSSR č. 12 z 19. března 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 494, kart. 16.

²²⁶⁾ Tamtéž.

²²⁷⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 220, kart. 7.

²²⁸⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 197, kart. 7.

²²⁹⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 243, kart. 8.

a úsekových ekonomik, vědeckého komunismu, dějin KSČ a mezinárodního dělnického hnutí a sekci společenských věd na Fakultě ochrany státních hranic). Také nižší stupně resortního školství procházely neustálou reorganizací. V roce 1974 byly zrušeny střední odborné školy a nahrazeny důstojnickými a praporčickými školami buď na stejných místech nebo byly zřízeny školy nové.²³⁰ Některé praporčické a důstojnické školy byly zase v roce 1976 zrušeny, většina z nich však působila dále jako jednotlivý školní útvar u Praporčické školy SNB v Brně, a nově byla zřízena Internátní střední škola pro pracující v Bratislavě s pobočkou při III. fakultě v Holešově k přípravě příslušníků SNB ke studiu na vysokých školách. Stejným rozkazem²³¹ byl zřízen také Vzdělávací institut v Pardubicích pro přípravu příslušníků SNB v působnosti FMV a k témuž účelu pak ministr vnitra ČSR zřídil Vzdělávací institut Veltrusy a MV SSR Vzdělávací institut ve Spišském Podhradí pro příslušníky SNB spadajících do jejich kompetencí.

V roce 1979 došlo na FMV také k částečné personální obměně na postech náměstků ministra vnitra ČSSR a ke zrušení funkce I. náměstka. Rozdělení odpovědnosti za řízení útvarů FMV stanovil ministr svým rozkazem č. 12²³² z 14. června 1979 s platností od 15. června. K přímému řízení si ponechal kancelář ministra vnitra ČSSR, sekretariát FMV, Hlavní správu rozvědky, Správu ochrany stranických a ústavních činitelů, Správu pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost, Kádrovou správu, inspekci MV ČSSR a Vysokou školu SNB. Náměstkovi plk. JUDr. Jánů Kovačovi podřídil Správu kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli, Správu kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli, Správu kontrarozvědky v Bratislavě, Správu sledování, Správu vývoje automatizace a sekretariát náměstka. Další nový náměstek plk. Vladimír Hrušecký řídil Hlavní správu vojenské kontrarozvědky, Správu výkonné techniky, Hlavní správu Pohraniční stráže a ochrany státních hranic, Správu vojsk MV, Správu pasů a víz, oddělení pro správu státních hranic a svůj sekretariát. Genmjr. JUDr. Jánů Pješčakovi zůstalo řízení Federální správy VB, Správy kontrarozvědky pro ochranu ekonomiky, Letecké správy, Technické správy, sekretariátu Federální koordinační komise pro bezpečnost silničního provozu a sekretariátu náměstka. Náměstek genmjr. RSDr. Jaroslav Šilhavý dostal pravomoc nad Stavební výrobou FMV, investorským a projektovým odborem, Správou tělovýchovy a vrcholového sportu, Zdravotnickou správou, Ústřední nemocnicí SNB a vojsk MV a sekretariátem náměstka. Náměstkovi genmjr. JUDr. Miroslavu Vaníčkovi zůstala v kompetenci Správa vyšetřování StB, Ekonomická a technická správa, Zvláštní správa, Správa spojení, odbor zahraničního tisku a sekretariát náměstka. Náčelníku sekretariátu FMV plk. JUDr. Josefu Jílkovi svěřil ministr statisticko-evidenční odbor.

Všechny dosavadní změny v organizační struktuře FMV si vynutily vydání nového přehledu organizace ministerstva, útvarů SNB a vojsk MV řízených FMV, spisových značek a vymezení pravomocí náměstků ministra, které se však od předchozí-

²³⁰⁾ RMV ČSSR č. 32 z 30. srpna 1974. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 221, kart. 7.

RMV ČSSR č. 12 z 26. února 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 253, kart. 8.

RMV ČSSR č. 34 a 35 z 1. července 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 275 a 276, kart. 8.

RMV ČSSR č. 62 z 30. prosince 1975. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 303, kart. 8.

²³¹⁾ RMV ČSSR č. 23 z 19. července 1976. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 23, kart. 1.

²³²⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 147, kart. 5a.

ho rozkazu (č. 12/1979) vůbec nelišilo. Změněné rozdělení jednotlivých útvarů podle obsahu jejich činností a nová organizační struktura **Federálního ministerstva vnitra** byla vyhlášena Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 13²³³ z 4. července 1979 a platila od 1. srpna:

- *Útvary FMV*

- kancelář ministra vnitra ČSSR
- sekretariát FMV
- sekretariáty náměstků ministra vnitra ČSSR
- sekretariát federální koordinační komise pro bezpečnost silničního provozu
- inspekce ministra vnitra ČSSR²³⁴
 - vnitřní oddělení
 - oddělení analytiky a koncepce
 - kontrolně-inspekční odbor
 - oddělení vyšetřování
 - oddělení stížností
- Kádrová správa FMV²³⁵
- Správa pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost FMV²³⁶
 - vnitřní odbor
 - kádrové oddělení
 - skupina obrany
 - politickovýchovný odbor (I. odbor)
 - analyticko-koncepční odbor školství (II. odbor)
 - odbor metodicko-inspekční (III. odbor)
 - odbor sdělovacích prostředků, propagační a kulturněvýchovný (IV. odbor)
 - odbor historie (V. odbor)
 - Ústřední hudba FMV (VI. odbor)
 - ekonomicko-technický odbor (VII. odbor)

Od 1. ledna 1981 byla změněna organizační struktura takto:²³⁷

- vnitřní odbor
- inspekce náčelníka
- kádrové oddělení
- obranná příprava a ochrana
- hospodářský odbor
- I. odbor politickovýchovný

²³³⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 148, kart. 5a.

²³⁴⁾ RMV ČSSR č. 33 z 2. října 1980 byl vydán organizační řád IMV ČSSR s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 201, kart. 7.

²³⁵⁾ RMV ČSSR č. 44 z 2. listopadu 1980 byl vydán organizační řád KS FMV s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 212, kart. 7.

²³⁶⁾ RMV ČSSR č. 29 z 26. září 1978 byl vydán organizační řád Správy pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost s účinností od 1. října 1978. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 115, kart. 4.

²³⁷⁾ RMV ČSSR č. 42 z 18. listopadu 1980 byl vydán nový organizační řád Správy pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 210, kart. 7.

- II. odbor resortního vzdělávání
- III. odbor sdělovacích prostředků
- IV. odbor kulturněpropagační
- V. odbor (Ústřední hudba FMV)
- Ekonomická a technická správa FMV (od 1. 11. 1980 – Ekonomická správa FMV)²³⁸ – centrálně řídila finanční, materiální a technické zabezpečení a investiční výstavbu útvarů FMV, federálních útvarů SNB a útvarů vojsk MV, řídila odměňování a náhrady výdajů při výkonu služby, náhrady škod, dávek sociálního zabezpečení, nemocenské péče a preventivní rehabilitace příslušníků SNB a vojsk MV, řídila vyzbrojování, vystrojování a proviantní zabezpečení, vybavovala příslušné útvary zbraněmi, prostředky ženijními, chemickými, automobilními, prostředky operativní a kriminalistické techniky a materiálem stavebně-ubytovacím
 - vnitřní odbor
 - kontrolní oddělení
 - kádrové a školské oddělení
 - obranná příprava a ochrana
 - analytické oddělení
 - odbor finanční a plánovací
 - odbor odměňování, sociálního zabezpečení a náhrad škod
 - odbor ubytovací a stavební
 - odbor automobilní techniky a pohonných hmot a mazadel
 - odbor výstrojní a proviantní
 - odbor bojové a operativní techniky
 - odbor rekreace a preventivní rehabilitace
- Správa spojení FMV²³⁹ – řídila spojovací službu SNB a vojsk MV, navrhovala a zajišťovala koncepci rozvoje jednotné spojovací služby, zajišťovala projekční činnost v oblasti sdělovacích sítí a normotvornou činnost na úseku spojení, ve stanoveném rozsahu přímo vykonávala spojovací, šifrovou a kurýrní službu, zajišťovala vládní a mezinárodní utajené spojení a šifrové spojení pro stranické a vládní orgány a zastupovala FMV při projednávání otázek spojení a kurýrní služby
 - vnitřní odbor
 - inspekce náčelníka správy
 - kádrové a školské oddělení
 - obranná příprava a ochrana
 - I. odbor plánování, analytiky a řízení spojení
 - II. odbor vědeckotechnického rozvoje a výstavby sdělovacích sítí
 - III. odbor utajného spojení
 - IV. odbor šifrového a radiového spojení

²³⁸⁾ RMV ČSSR č. 34 z 8. října 1980 byl vydán organizační řád a změněn název na ES FMV s účinností od 1. listopadu 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 202, kart. 7.

²³⁹⁾ RMV ČSSR č. 37 z 10. listopadu 1980 byl vydán nový organizační řád Správy spojení FMV s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 205, kart. 7.

- V. odbor linkového spojení
- VI. odbor technicko-ekonomický
- VII. odbor projekce sdělovacích sítí a zařízení
- VIII. odbor ústředních oprav a servisu spojovací techniky
- kurýrní oddělení
- Zvláštní správa FMV
- Správa vývoje automatizace FMV
- Technická správa FMV²⁴⁰ – řídila, koordinovala a realizovala výzkum, vývoj, výrobu a opravy především zpravodajskotechnických prostředků, tvorbu jednotné technické politiky FMV, SNB a vojsk MV, plnila funkci vedoucího pracoviště vědeckotechnického rozvoje, mimo resort zastupovala FMV pod krycím názvem „Výzkumný ústav FMV“
 - organizační odbor
 - inspekce náčelníka
 - kádrové a školské oddělení
 - obranná příprava a ochrana
 - hospodářský odbor
 - sekretariát Vědecké rady ministra vnitra ČSSR
 - Vědeckovýzkumný ústav FMV
 - I. až IV. odbor
 - opravna ZTP
- Letecká správa FMV²⁴¹ – prováděla leteckou přepravu nejvyšších stranických a vládních představitelů, příslušníků SNB a vojsk MV, leteckou činnost přepravního a operativně-bezpečnostního charakteru pro útvary SNB a vojsk MV, zabezpečovala leteckou průzkumnou, pozorovací, pátrací a sledovací činnost při stíhání společensky nebezpečných osob, narušitelů státních hranic a hraničního pásma, prováděla záchranné a zásobovací akce pro potřeby FMV, MV ČSR a SSR, útvary SNB a vojsk MV
 - vnitřní skupina
 - kádrové a školské oddělení
 - skupina obrany
 - inspekce náčelníka správy
 - I. odbor – řízení, plánování a kontroly
 - II. odbor – letový
 - III. odbor – letový a technický
 - IV. odbor – technický
 - V. odbor – materiálně-technického zásobování
- Zdravotnická správa FMV

²⁴⁰⁾ RMV ČSSR č. 38 z 13. listopadu 1980 byl vydán organizační řád TS FMV s účinností od 1. ledna 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 206, kart. 7.

²⁴¹⁾ RMV ČSSR č. 9 z 26. dubna 1979 byl vydán organizační řád Letecké správy FMV s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 144, kart. 5a.

- Správa tělovýchovy a vrcholového sportu FMV
- oddělení pro správu státních hranic
- investorský a projektový odbor FMV
- *Federální útvary SNB* (útvary SNB podřízené FMV)
- I. složky Státní bezpečnosti*
- Hlavní správa rozvědky (I. správa SNB)²⁴²
- Správa kontrarozvědky pro boj proti vnějšímu nepříteli (II. správa SNB)²⁴³
- Hlavní správa vojenské kontrarozvědky (III. správa SNB)²⁴⁴
- Správa sledování (IV. správa SNB)²⁴⁵
- Správa ochrany stranických a ústavních činitelů (V. správa SNB)
- Správa výkonné zpravodajské techniky (VI. správa SNB)
- Správa kontrarozvědky pro boj proti vnitřnímu nepříteli (X. správa SNB)²⁴⁶
- Správa kontrarozvědky pro boj pro ochranu ekonomiky (XI. správa SNB)²⁴⁷
- Správa kontrarozvědky v Bratislavě (XII. správa SNB)
- Správa vyšetřování Státní bezpečnosti
- Správa pasů a víz
- statisticko-evidenční odbor
- odbor zahraničního tisku (IV. odbor SNB)²⁴⁸ – měl zamezit přepravě, dovozu a šíření periodických a neperiodických tiskovin, hudebnin, výtvarných, fotografických, kinematografických a fonografických děl zahraničního původu, jejichž obsah byl v rozporu s chráněnými zájmy nebo porušoval mezinárodní smlouvy, a prováděl kontrolu vyjmenovaných děl dovážených z kapitalistické ciziny, navrhoval vyslovení zákazu dovozu a rozšiřování kontrolovaných publikací, jestliže jejich obsah nevyhovoval chráněným zájmům, vedl jejich evidenci a prováděl rozbor zakázaných publikací
- vnitřní skupina
- 1. oddělení (kontrola neobjednaných periodických a neperiodických tiskovin a ostatních děl zahraničního původu, kartotéka nepovolených neperiodických publikací)
- 2. oddělení (kontrola objednaných periodických tiskovin, kartotéka nepovolených periodických tiskovin)

²⁴² RMV ČSSR č. 32 z 23. září 1980 byl vydán organizační řád HS rozvědky SNB s účinností od 1. října 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 200, kart. 7.

²⁴³ RMV ČSSR č. 39 ze 14. listopadu 1980 byl vydán organizační řád II. správy SNB s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 207, kart. 7.

²⁴⁴ RMV ČSSR č. 50 z 18. prosince 1980 byl vydán organizační řád HS VKR s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 218, kart. 7.

²⁴⁵ RMV ČSSR č. 55 z 29. prosince 1980 byl vydán organizační řád Správy sledování SNB s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 223, kart. 7.

²⁴⁶ RMV ČSSR č. 43 z 21. listopadu 1980 byl vydán organizační řád X. správy SNB s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 211, kart. 7.

²⁴⁷ RMV ČSSR č. 41 ze 17. listopadu 1980 byl vydán organizační řád XI. správy SNB s účinností od 1. ledna 1981. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 209, kart. 7.

²⁴⁸ RMV ČSSR č. 22 z 31. července 1980 byl vydán organizační řád odboru zahraničního tisku SNB s účinností od 1. srpna 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 190, kart. 6.

2. složky Veřejné bezpečnosti

- Federální správa Veřejné bezpečnosti (organizační schéma je uvedeno v příloze č. 6²⁴⁹
 - *Útvary vojsk ministerstva vnitra*
 - Hlavní správa Pohraniční stráže a ochrany státních hranic (PS útvar 9600)²⁵⁰ – řídila ochranu a ve vymezeném rozsahu i obranu SH, prováděla analýzu vývoje, rozpracovávala koncepci, taktiku a metody OSH, vykonávala ve vymezeném rozsahu zpravodajskou ochranu SH včetně kontroly hraničního provozu a spolupracovala přitom s rozvědnými a kontrarozvědnými útvary SNB a FMNO, zabezpečovala nepřetržitou bojovou a mobilizační pohotovost Pohraniční stráže, podílela se na výkonu státní správy v oboru OSH, na řešení událostí na SH s kapitalistickými státy, zajišťovala činnost hlavního hraničního zmocněnce a velela podřízeným útvarům²⁵¹
 - sekretariát náčelníka
 - sekretariát hlavního hraničního zmocněnce ČSSR
 - inspekce náčelníka
 - kádrový odbor
 - politická správa PSOSH
 - politické oddělení
 - štáb
 - zpravodajská správa
 - odbor bojové přípravy
 - oddělení rozvoje vědy a techniky
 - týl
 - finanční služba
 - Správa vojsk ministerstva vnitra²⁵² – řídila podřízené útvary a jednotky vojsk MV, rozpracovávala zásady řízení a vydávala interní předpisy, zpracovávala koncepci bojové a politické přípravy, cíle, obsah, rozsah a organizaci přípravy a výcviku podřízených útvarů a jednotek vojsk MV, rozpracovávala úkoly k mimořádným bezpečnostním opatřením stanovené ministrem vnitra ČSSR pro podřízené útvary, upřesňovala zásady a vydávala nařízení pro zabezpečení bojové pohotovosti a mobilizační připravenosti
 - štáb
 - politické oddělení (od 1. 8. 1980 politický odbor)²⁵³
 - kádrová skupina (od 1. 8. 1980 kádrové oddělení)

²⁴⁹⁾ ABS Praha, f. A 32, i. č. 51, kart. 32.

²⁵⁰⁾ RMV ČSSR č. 24 z 1. srpna 1980 byl vydán organizační řád HS PSOSH s účinností od 1. září 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 192, kart. 6.

²⁵¹⁾ Podřízenými útvary HS PSOSH byly: brigády Pohraniční stráže, krajské odbory OSH, odbor pasové kontroly Praha-Ruzyně, stavební prapor a provozní prapor jako zabezpečovací útvary Správy. – Tamtéž.

²⁵²⁾ RMV ČSSR č. 4 z 15. února 1979 byl vydán organizační řád Správy vojsk MV s účinností od 1. března 1979. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 139, kart. 5a.

²⁵³⁾ RMV ČSSR č. 19 z 15. července 1980 byl vydán nový organizační řád Správy vojsk MV s účinností od 1. srpna 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 187, kart. 6.

- týlové a technické oddělení (od 1. 8. 1980 týlový a technický odbor)
- finanční oddělení (od 1. 8. 1980 finanční služba)
- Školská zařízení SNB podřízená FMV
 - Vysoká škola SNB v Praze
- Samostatné organizace podřízené FMV
 - Ústřední nemocnice SNB a vojsk MV
 - stavební výroba FMV

Školská zařízení SNB podřízená Správě pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost FMV:

- Praporčická a důstojnická škola SNB Svatý Jan pod Skalou
- Praporčická škola SNB Brno
- Jazyková škola FMV Praha
- Vzdělávací institut FMV Pardubice
- Vzdělávací institut SNB Jihlava

Rozdělení odpovědnosti za řízení útvarů FMV a útvarů SNB podřízených FMV, jež bylo stanoveno tímto rozkazem, pak pozměnil RMV ČSSR č. 7²⁵⁴ vydaný až 14. března 1980, kterým ministr dnem 1. ledna 1980 vyjmul ze své podřízenosti Hlavní správu rozvedky a předal ji do kompetence náměstka Hrušeckého.

K dalším úpravám organizace FMV došlo již zanedlouho, když Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 11²⁵⁵ z 30. dubna 1980 zrušil ministr odbor hospodářského zabezpečení Ekonomické a technické správy FMV a k zajištění zvyšujících se požadavků na hospodářské zabezpečení činnosti útvarů FMV a útvarů SNB podřízených FMV zřídil dnem 1. května 1980 Správu hospodářského zabezpečení FMV²⁵⁶ a podřídil ji náměstkovi Vaníčkovi.

S postupným zaváděním výpočetní techniky a s realizací odvětvového automatizovaného systému řízení resortu FMV, na kterém se usnesla 29. schůze Rady obrany státu 10. listopadu 1978, bylo rozhodnuto o využívání tohoto systému i ve složce Veřejné bezpečnosti. K dosažení jednotně organizovaného postupu při zavádění a využívání výpočetní techniky i k posílení ústřední organizátorské funkce Federální správy VB se ministr vnitra ČSSR rozhodl zrušit svým rozkazem č. 14 z 15. května 1980 dnem 30. června odbor správních agend FS VB a ústřední oborové informační středisko operačního štábu FS VB. Od 1. července pak začalo fungovat oborové výpočetní a informační středisko Veřejné bezpečnosti (OVIS VB), které ministr podřídil náčelníkovi FS VB s tím, že náčelník Správy vývoje automatizace FMV měl převést do kompetence OVIS VB výpočetní techniku určenou pro CRO²⁵⁷ a zabezpečit její servis, prostřednic-

²⁵⁴⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 175, kart. 6.

²⁵⁵⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 179, kart. 6.

²⁵⁶⁾ RMV ČSSR č. 30 z 29. srpna 1980 vyšel organizační řád SHZ FMV s účinností od 1. září 1980. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 198, kart. 6.

²⁵⁷⁾ O založení Centrálního registru obyvatel na základě výpočetní techniky se dohodli všichni ministři vnitra v souvislosti s usneseními jednotlivých vlád (usnesení vlády ČSSR č. 16 z 26. ledna 1978, usnesení vlády ČSR č. 73 z 8. března 1978 a usnesení vlády SSR č. 106 z 5. dubna 1978) o zahájení sčítání lidu, domů a bytů, v jehož rámci se měly získat vybrané údaje o občanech k založení CRO. Úkoly pro odpovědné funkcionáře bezpečnostního aparátu byly pak vydány společným rozkazem ministrů vnitra č. 13 ze dne 13. listopadu 1978. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 288, kart. 10.

tvím náčelníka střediska pak přímo řídil výstavbu a chod Centrálního registru obyvatel do doby jeho předání k rutinnímu provozu a do vybudování samostatné technické základny. OVIS VB zajišťoval po stránce technické a programátorské tvorbu a využívání statisticko-evidenčních systémů VB (kriminální statistiky VB, statistiky nehod v silničním provozu, statistiky požárů v ČSSR apod.). Oborové výpočetní a informační středisko VB se mělo stát řídicím a výkonným pracovištěm pro realizaci a provoz pod-systému VB v rámci odvětvového automatizovaného systému řízení FMV a republiko-vých ministerstev vnitra a organizovat tak tvorbu a využívání informačních fondů VB, a to i na úrovni krajů a okresů.

Ministerstvo vnitra ČSR (1974–1980)

Permanentní reorganizace i dílčí změny v organizační struktuře se po přijetí nového zákona o SNB nevyhnuly ani českému ministerstvu vnitra. Na základě *Prozatímního organizačního řádu MV ČSR*, kterým byly stanoveny nejdůležitější poradní orgány působící na ministerstvu, vyšly Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 22²⁵⁸ dne 5. listopadu 1974 jejich jednací řády²⁵⁹ a *Statut vědecké archivní rady*. V souvislosti s usnesením vlády ČSR č. 253/1971 a po vydání zásad pro činnost komisí pro brannou výchovu v jednotlivých resortech Výborem vlády ČSR pro brannou výchovu v roce 1974 se rozšířily poradní orgány ministra o Komisi ministra vnitra ČSR pro brannou výchovu, kterou zřídil ministr vnitra ČSR rozkazem č. 11²⁶⁰ z 15. září 1977.

K posílení opatření přijatých k zavedení jednotného vzdělávacího systému ministerstev vnitra vyčlenil ministr vnitra ČSSR rozkazem č. 6²⁶¹ z 18. února 1974 k 31. lednu 1974 z Kádrové správy školský odbor a zřídil z něho dnem 1. února 1974 odbor vědy a školství. V souvislosti s tím a po dohodě s federálním ministrem vnitra zrušil ministr vnitra ČSR rozkazem č. 19²⁶² z 2. září 1974 střední odborné školy MV ČSR v Ostrově nad Ohří a v Jihlavě a odborné školy MV ČSR v Praze, Karvině a Unčíně. Místo nich zřídil praporčické školy VB v Ostrově n. O., Jihlavě, Kladně, Karvině, Unčíně, Praze 10, Zastávce u Brna a při Pohotovostním pluku VB ČSR a podřídil je náčelníkovi odboru vědy a školství. V roce 1975 byla Praporčická škola VB Praha 10 zrušena²⁶³ a její úkoly plně převzala Praporčická škola VB v Kladně. Při zavádění nové resortní školské soustavy a po dohodě s federálním ministrem vnitra zrušil ministr vnitra ČSR rozkazem č. 14²⁶⁴ z 24. srpna 1976 všechny praporčické školy VB a pro přípravu příslušníků útvarů v působnosti MV ČSR zřídil Vzdělávací institut MV ČSR Veltrusy.

258) ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

259) Jednací řád Kolegia ministra vnitra ČSR byl pak změněn RMV ČSR č. 14 dne 10. listopadu 1977. – Tamtéž.

260) Tamtéž.

261) Tamtéž.

262) Tamtéž.

263) RMV ČSR č. 8. ze 4. března 1975. – Tamtéž.

264) Tamtéž.

Podstatnější změnou v organizaci českého ministerstva vnitra bylo zrušení hlavních velitelství VB MV ČSR a SSR k 31. prosinci 1975 a zřízení Správy kriminální služby, Správy pořádkové a dopravní služby, odboru ochrany objektů, odboru pro politickovýchovnou práci a operačního odboru na MV ČSR (to samé se odehrálo i na MV SSR) k 1. lednu 1976, na kterém se dohodli všichni ministři vnitra. Novou organizací řídicích útvarů Veřejné bezpečnosti, která měla přinést zkvalitnění ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti, majetku v socialistickém vlastnictví, práv a svobod občanů a „hlavně“ prohloubení jednoty SNB, pak vydali společným rozkazem č. 5²⁶⁵ dne 29. září 1975 s účinností od 1. října. V souvislosti s touto reorganizací bezpečnostního úseku ministerstva vydal ministr vnitra ČSR v rozkazu č. 20²⁶⁶ ze dne 30. prosince 1975 pro nově zřízené útvary spisové značky a současně zrušil k 31. prosinci 1975 Organizační a vnitřní správu MV ČSR, přičemž dosavadní právní odbor převedl na sekretariát MV ČSR. Nově zřídil od 1. ledna 1976 štáb MV ČSR, který se dále členil na operační odbor, analyticko-organizační odbor, kontrolní odbor a vnitřní odbor. Tímto rozkazem vyhlásil ministr také nové rozdělení odpovědnosti za řízení útvarů bezpečnostního úseku ministerstva. V přímém řízení si ponechal sekretariát ministra vnitra ČSR, inspekci ministra vnitra ČSR, Kádrovou správu, štáb MV ČSR, odbor obrany a Pohotovostní pluk VB. Prvnímu náměstkovi ministra podřídil sekretariát I. náměstka, Hospodářskou správu, Správu spojení, odbor vědy a školství, odbor hospodářského zabezpečení, Správu vyšetřování VB a štáb Civilní obrany ČSR. Další náměstek pro bezpečnostní úsek pak řídil svůj sekretariát, Správu kriminální služby, Správu pořádkové a dopravní služby, odbor ochrany objektů, odbor pro politickovýchovnou práci, Zdravotnickou správu a Hlavní správu požární ochrany.

V zájmu vytvoření podmínek pro další „zkvalitňování“ řízení a organizace finančního a materiálně-technického úseku českého ministerstva vnitra byl RMV ČSR č. 13²⁶⁷ dne 29. července 1976 zrušen odbor hospodářského zabezpečení, přičemž část jeho činnosti přešla do kompetence Hospodářské správy MV ČSR a část byla převedena na Správu SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje. Stejně jako na Federálním ministerstvu vnitra i na českém MV vznikla k zabezpečení uceleného systému politické a odborné výchovy dnem 1. října 1977 nová Správa politickovýchovné, vzdělávací, tiskové a propagační činnosti, která se dále členila na odbor pro politickovýchovnou práci, odbor vzdělávací, tiskové a propagační oddělení a vnitřní a organizační skupinu. Stejným Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 13²⁶⁸ z 30. září 1977 byl zrušen odbor pro politickovýchovnou práci MV ČSR, odbor vědy a školství MV ČSR a tiskové oddělení sekretariátu ministra vnitra ČSR. Správa politickovýchovné, vzdělávací, tiskové a propagační činnosti (SPV) byla zařazena mezi funkční útvary ministerstva a jejím hlavním úkolem bylo metodicky řídit a kontrolovat politickovýchovnou a propagační činnost na útvarech ministerstva, na útvarech SNB v působnosti MV ČSR a společně s velitelem PP VB ČSR řídila také činnost jeho zástupce pro politickovýchovnou činnost. Do kompetence Správy spadalo i řízení Vzdělávacího institutu MV ČSR Veltrusy, povolávání

265) ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 253, kart. 9.

266) ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

267) Tamtéž.

268) Tamtéž.

příslušníků SNB do kvalifikačních kurzů a organizování dalšího vzdělávání příslušníků ve zdokonalovacích a speciálních kurzech. Správa se podílela na zpracování koncepce, obsahového zaměření a programu služební přípravy příslušníků SNB a spolu s IX. správou FMV tvořila koncepci, zaměření a základní resortní právní předpisy pro politickovýchovnou, vzdělávací a propagační práci. V souvislosti se zřízením spojovací služby SNB a vojsk MV společným rozkazem ministrů vnitra č. 6/1977 zrušil ministr vnitra ČSR v rozkazu č. 15²⁶⁹ z 30. listopadu 1977 k 31. prosinci Správu spojení MV ČSR, zřídil dnem 1. ledna 1978 odbor spojení MV ČSR a zároveň vydal jeho *prozatímní organizační řád*. Odbor spojení se stal funkčním útvarem ministerstva pro zajišťování úkolů v oblasti spojení a ve stanoveném rozsahu byl také kontrolním a výkonným útvarem. Metodicky řídil též spojovací oddělení Pohotovostního pluku VB ČSR a spadl do působnosti I. náměstka ministra.

Dosavadní organizační transformace, další úpravy v oblasti řízení i změna v působnosti českého ministerstva vnitra se samozřejmě promítly do nové organizační struktury, která byla vyhlášena Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 6²⁷⁰ ze 7. června 1979 spolu se stanovením podřízenosti jednotlivých útvarů. Ministerstvo tedy zůstalo ústředním orgánem státní správy České socialistické republiky a opět se členilo na úsek bezpečnostní a civilněsprávní. Bezpečnostní úsek plnil úkoly ministerstva jako ústřední orgán státní správy pro veřejný pořádek a bezpečnost, zajišťoval bezpečnost a plynulost silničního provozu, agendu občanských průkazů, evidenci obyvatelstva a požární ochranu. Dále řídil útvary Veřejné bezpečnosti s výjimkou činností spadajících do působnosti FMV. Civilněsprávní úsek jako ústřední orgán zabezpečoval úkoly státní správy pro vnitřní věci, zvláště územní členění republiky, pro státní symboly, matriční agendu, státní občanství, spolčovací a shromažďovací právo, pro věci veřejného pořádku zajišťované národními výbory, dále pro archivnictví, pro místní hospodářství, pro hospodaření s byty a nebytovými prostory a pro otázky řízení a správy dopravy národními výbory. Civilněsprávní úsek jako orgán vlády ČSR řídil národní výbory a jako orgán pověřený vládou ČSR koordinoval aplikaci správního řádu ve státní správě. Nová organizace **Ministerstva vnitra ČSR** (organizační schéma je uvedeno v příloze č. 7²⁷¹) tedy vypadala takto:

BEZPEČNOSTNÍ ÚSEK

- sekretariát ministra vnitra ČSR²⁷² – zajišťoval úkoly ministra spojených s řízením ministerstva, podílel se na tvorbě zásadních materiálů k realizaci jednotné bezpečnostní politiky strany a státu, organizoval zasedání Kolegia ministra pro bezpečnostní úsek, porady vedení, konference a aktivity, soustřeďoval a připravoval k informaci, rozhodnutí a podpisu korespondenci a materiály určené pro ministra, podílel se na zpracování stanovisek k návrhům právních předpisů, zajišťoval úkoly v oblasti mezinárodních styků a spolupráce, organizoval a řídil informační, právněpropagační a publicistickou činnost

²⁶⁹⁾ Tamtéž.

²⁷⁰⁾ Tamtéž.

²⁷¹⁾ RMV ČSR č. 14 z 26. listopadu 1980 byl vydán organizační řád MV ČSR s účinností ode dne vydání. – Tamtéž.

²⁷²⁾ RMV ČSR č. 6 z 1. dubna 1977 byl vydán Prozatímní organizační řád sekretariátu MV ČSR s účinností ode dne vydání. – Tamtéž.

- vedení sekretariátu (náčelníka a zástupce náčelníka)
- kancelář ministra
- právní odbor
- oddělení pro mezinárodní styky
- tiskové oddělení
- sekretariát I. náměstka ministra vnitra ČSR
- sekretariát náměstka ministra vnitra ČSR
- štáb MV ČSR²⁷³ – aplikoval právní normy pro jednotný výkon služby v SNB, zpracovával podklady pro tvorbu střednědobého plánu činnosti SNB a tvorbu základního zaměření pro roční prováděcí plány, analyzoval výsledky činnosti určených útvarů MV a VB a zpracovával podklady pro řídicí činnost, sledoval a analyzoval účinnost a funkčnost interních právních norem a navrhoval jejich novelizaci, sledoval výskyt mimořádných událostí a jejich vliv na bezpečnostní situaci, připravoval, organizoval a koordinoval bezpečnostní opatření a akce celorepublikového charakteru, vytvářel a zajišťoval potřebný informační systém a vedl potřebné přehledy, zpracovával souhrnné analytické zprávy pro vedení MV, metodicky řídil a koordinoval činnost operačních středisek v rámci MV, metodicky řídil ve stanovených oblastech činnost MV a VB v působnosti MV ČSR a podílel se na metodickém řízení vnitřních odborů KS SNB
 - vedení štábu
 - vnitřní odbor
 - skupina spisové a archivní služby
 - podatelna a výpravna²⁷⁴
 - skupina obrany
 - operační odbor
 - operační oddělení
 - operační středisko²⁷⁵

²⁷³⁾ RMV ČSR č. 28 (příl. č. 4) z 27. prosince 1976 byl vydán Prozatímní organizační řád štábu MV ČSR. – Tamtéž.

²⁷⁴⁾ V souvislosti se zřízením FMV a národních ministerstev vnitra bylo počátkem roku 1969 rozhodnuto, že funkci centrální podatelny a výpravny v Praze bude vykonávat MV ČSR. Postupem doby, zejména pak po rozšíření působnosti FMV, se ukázalo, že toto řešení nevyhovuje, neboť převážná část úředních zásilek doručovaných na podatelnu a výpravnu MV ČSR byla adresována útvarům FMV. V zájmu zjednodušení a zrychlení manipulace s písemnostmi bylo po dohodě mezi náměstkem ministra vnitra ČSR J. Kubíkem a náměstkem federálního ministra vnitra J. Šilhavým rozhodnuto o převedení podatelny a výpravny k 1. září 1971 od MV ČSR k FMV. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

²⁷⁵⁾ Operační středisko MV ČSR zahájilo činnost 9. dubna 1976 na základě rozhodnutí ministra. Mělo zajišťovat operativní spojení ministra vnitra ČSR a jeho náměstků s územními útvary VB a operačními středisky KS SNB (pokud nebylo operační středisko na příslušné KS SNB ještě vybudováno, plnila tyto úkoly stálá služba Správy VB), předávat cestou operačních středisek KS SNB Správám VB rozkazy, nařízení, pokyny a požadavky ministra vnitra, jeho náměstků, náčelníků útvarů ministerstva a oprávněných útvarů FMV, shromažďovat informace pro denní zprávy podle rozkazů a nařízení o hlásné službě a hlášení mimořádných událostí, zpracovávalo denní zprávy o závažných trestných činech za operační den a podle schváleného rozdělovníku provádělo jejich distribuci. Operační středisko vedlo také operační mapy, zabezpečovalo výkon šifrové služby a dálkopisné spojení. Operační středisko tvořil náčelník, operativně-řídicí úsek s operačními důstojníky a operátory, provozně-technický úsek s obsluhou pracoviště šifry, dálkopisu a telefonu a technikem a dále referent spisů. Náčelník operačního střediska, referent spisů, operační důstojník a operátoři byli začleněni do štábu ministerstva, obsluhu pracoviště šifry, dálkopisu, telefonu a spojovací techniku zabezpečovala Správa spojení MV ČSR. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

- analyticko-organizační odbor
analytické oddělení
plánovací oddělení
oddělení organizace, systemizace a tarifkace
- inspekce ministra vnitra ČSR
- Kádrová správa²⁷⁶ – metodicky řídila kádrové odbory, oddělení, skupiny a pracovníky funkčních útvarů a útvarů výkonného aparátu MV a PP VB ČSR a spolupodílela se na metodickém řízení kádrových odborů KS SNB a Správy SNB hl. m. Prahy a SČK
 - vedení správy
 - vnitřní oddělení, analyticko-metodické oddělení
 - odbor kádrový
 - odbor výběru a evidence
- Hospodářská správa²⁷⁷ – poskytovala ve vymezeném rozsahu také služby FMV, MV SSR, SNV ČSR a SSR a podle zvláštních předpisů i CSÚ ministerstva; plnila úkoly v oblasti řízení a organizace finančního a materiálně-technického zabezpečení, v oblasti reprodukce a nemovitého majetku, při rekreační péči a preventivní rehabilitaci a v oblasti sociálního zabezpečení
 - vedení správy
 - všeobecný odbor
 - finanční odbor
 - materiální odbor
 - stavebně-ubytovací odbor
 - dopravní odbor
 - odbor hospodářského zabezpečení
 - oddělení obrany
 - kádrové oddělení
 - kontrolní a inspekční oddělení
 - rekreační oddělení
 - výkonná zařízení správy – ústřední sklady, ústřední automobilové opravný, opravná motorových člunů, filmová distribuce, zotavovny
- Zdravotnická správa
- Správa politickovýchovné, vzdělávací, tiskové a propagační činnosti²⁷⁸
 - vedení správy (náčelník a zástupce náčelníka)
 - vnitřní a organizační skupina
 - odbor pro politickovýchovnou práci
 - odbor vzdělávací
 - tiskové a propagační oddělení

²⁷⁶⁾ RMV ČSR č. 8 z 29. července 1977 byl vydán Prozatímní organizační řád KS MV ČSR s účinností ode dne vydání. – ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

²⁷⁷⁾ RMV ČSR č. 16 z 15. září 1976 byl vydán Prozatímní organizační řád HS MV ČSR s účinností ode dne vydání. – Tamtéž.

²⁷⁸⁾ RMV ČSR č. 12 z 22. listopadu 1978 byl vydán Prozatímní organizační řád SPVVTPČ s účinností ode dne vydání. – Tamtéž.

- Hlavní správa požární ochrany
- odbor obrany
- odbor spojení²⁷⁹ – zpracovával podklady pro koncepci a střednědobý plán spojovací služby SNB, podle základního zaměření FMV vypracovával roční prováděcí plán odboru, vydával nařízení pro spojení a odborné pokyny pro výkon spojovací služby, připravoval podklady, rozборы a stanoviska pro ministerstvo, měl vytvářet podmínky k rozvoji vynálezického a zlepšovateľského hnutí, zpracovával plán na MTZ, prováděl výkon šifrového spojení a kurýrní služby, zajišťoval výstavbu, běžnou údržbu a opravy spojovacích zařízení
 - skupina obrany
 - vnitřní skupina
 - provozní oddělení
 - technické oddělení
 - skupina materiálně-technického zabezpečení

CIVILNĚSPRÁVNÍ ÚSEK

- sekretariát náměstka ministra vnitra ČSR
 - Správa pro místní hospodářství
 - Archivní správa
 - odbor pro národní výbory
 - odbor vnitřní správy národních výborů
 - odbor legislativy a koordinace předpisů
 - odbor pro kádrovou a personální práci
 - redakce týdeníku vlády ČSR *Národní výbory*
 - hospodářské oddělení (změněno na ekonomický odbor)
 - zvláštní oddělení
 - odbor obrany civilněsprávního úseku
 - Správa pro dopravu – ve spolupráci se správou dopravy MV SSR řídila Sdružení československých mezinárodních automobilových dopravců ČESMAD Praha
- REPUBLIKOVÉ ÚTVARY SNB** (útvary SNB přímo podřízené MV ČSR)
- Správa kriminální služby VB ČSR²⁸⁰ – v rámci své působnosti řídila a kontrolovala také činnost správ VB
 - vedení správy
 - vnitřní oddělení
 - odbor obecné kriminality
 - odbor hospodářské kriminality
 - zvláštní oddělení (řídilo a kontrolovalo zvláštní odbory Správ VB při výkonu tajného sledování, tajného šetření a zpracování všeobecných a speciálních ustanovek, zpracovávalo rozборы, zprávy a informace o stavu a výsledcích tajného sledování, tajného šetření a ustanovek)

²⁷⁹⁾ RMV ČSR č. 15 z 30. listopadu 1977 byl vydán také Prozatímní organizační řád odboru spojení s účinností ode dne vydání. – Tamtéž.

²⁸⁰⁾ RMV ČSR č. 28 (příl. č. 2) z 27. prosince 1976 byl vydán Prozatímní organizační řád SKS MV ČSR. – Tamtéž.

- Správa pořádkové a dopravní služby VB ČSR²⁸¹ – zajišťovala také odbornou přípravu a činnost Pomocné stráže VB a ve vymezeném rozsahu plnila úkoly CO
 - vedení správy
 - vnitřní oddělení
 - odbor pořádkové služby
 - odbor dopravní služby
 - samostatné oddělení správních služeb
- Správa vyšetřování VB ČSR
- odbor ochrany objektů ČSR – byl metodickým, řídicím, kontrolním a výkonným orgánem k náčelníkům územních útvarů VB všech stupňů pro poskytování odborné, takticko-bezpečnostní pomoci při zajišťování režimové, fyzické a technické ochrany státních, hospodářských a jiných socialistických organizací²⁸²
- Pohotovostní pluk VB ČSR²⁸³ – vytvářel stálou pohotovost příslušníků a technických prostředků ke zvládnutí mimořádných událostí, demonstrací a ohrožení klidu a veřejného pořádku, posiloval bezpečnostní službu zejména ve velkých městech a při velkých soustředěních obyvatelstva, zajišťoval a prováděl bezpečnostní opatření při živelních pohromách, katastrofách, velkých požárech apod., plnil funkci praporečnické školy SNB pro příslušníky PP VB ČSR a zajišťoval vhodné podmínky pro doplňování Veřejné bezpečnosti; v době mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku spadl do kompetence MV ČSSR
 - vedení PP VB ČSR (velitel, první zástupce velitele, zástupci velitele)
 - kádrové oddělení
 - štáb pluku
 - politickovýchovné oddělení
 - školské oddělení
 - technické služby
 - týlové služby
 - zdravotnická služba
 - zásahové jednotky (1., 2. a 3. prapor)

Ministerstvo samo nebo prostřednictvím příslušných útvarů řídilo:

- útvary Veřejné bezpečnosti (s výjimkou činností spadajících do působnosti FMV)
- Vzdělávací institut MV ČSR

Ve vymezeném rozsahu MV ČSR samo nebo prostřednictvím příslušných útvarů řídilo:

- krajské správy SNB a Správu SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje (a jejich prostřednictvím okresní a jim na roveň postavené správy SNB)
- útvary Veřejné bezpečnosti při plnění úkolů spadajících do působnosti FMV

²⁸¹⁾ RMV ČSR č. 28 (přil. č. 3) z 27. prosince 1976 byl vydán Prozatímní organizační řád SPDS MV ČSR. – Tamtéž.

²⁸²⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

²⁸³⁾ RMV ČSR č. 11 z 22. listopadu 1978 byl vydán Prozatímní organizační řád PP VB ČSR. – ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

Ministerstvo prostřednictvím příslušných útvarů civilněsprávního úseku řídilo:

- v oblasti místního hospodářství – n. p. ROMO Fulnek, n. p. KOVO Cheb, n. p. KOVO Bzenec, Výzkumný a vývojový ústav místního hospodářství Praha, Tiskovou, ediční a propagační službu místního hospodářství Praha
- v oblasti dopravy – Ústav silniční a městské dopravy Praha, Silniční vývoj Praha, Ústav silničního hospodářství Praha, n. p. Silniční stroje a zařízení Nová Paka, Pragoprojekt Praha, Dopravoprojekt Brno
- v oblasti národních výborů – Institut pro národní výbory a místní hospodářství
- v oblasti archivnictví – Státní ústřední archiv Praha, státní oblastní archivy (v jednotlivých krajích)

Nově byla stanovena také podřízenost jednotlivých útvarů ministerstva a republikových útvarů SNB k vedení MV ČSR. K přímému řízení si ministr ponechal sekretariát ministra, štáb MV ČSR, inspekci ministra vnitra ČSR, Kádrovou správu, odbor obrany a Pohotovostní pluk VB ČSR, navíc řídil ještě Správu politickovýchovné, vzdělávací, tiskové a propagační činnosti a Správu pro dopravu. První náměstek ministra měl odpovědnost za svůj sekretariát, Hospodářskou správu, odbor spojení, Správu vyšetřování VB,²⁸⁴ Zdravotnickou správu. Dalšímu náměstkovi zůstalo řízení Hlavní správy požární ochrany, Správy kriminální služby VB ČSR, Správy pořádkové a dopravní služby VB ČSR, odboru ochrany objektů a jeho sekretariátu. Náměstek ministra vnitra ČSR pro civilněsprávní úsek pak řídil všechny útvary této části ministerstva.

Veřejná bezpečnost (1974–1980)

Problémy s nevyjasněnými kompetencemi a organizační složitost republikových a federálních útvarů Veřejné bezpečnosti řešili řídící pracovníci příslušných útvarů i v dalším období. Už v roce 1973 byla na základě závěrů z porady ministrů vnitra ČSSR, ČSR a SSR ustavena řídicí komise pro vytvoření jednotné organizační struktury složky VB a pro systemizaci, typizaci a dislokaci základních útvarů VB.²⁸⁵ Tato komise určila tři skupiny, z nichž první měla ve smyslu platných zákonů posoudit působnost jednotlivých stupňů řízení složky VB a jejich organizační struktury, vypracovat návrh zásad úpravy organizace VB na jednotlivých stupních řízení a provést úpravy a sjednocení organizačních řádů v souladu s novou organizační strukturou složky VB. Činnost Federální správy VB a Hlavního velitelství VB byla sice upravena několika zákonnými normami, avšak provedenými rozborů byly potvrzeny jak známé problémy a nejasnosti ve vymezení kompetencí řídicích článků složky VB, tak i nepřesnosti v organizačních strukturách na všech stupních řízení. Ukázalo se také, že zákonem

²⁸⁴⁾ Na základě nařízení I. náměstka ministra vnitra ČSR č. 13 z 20. srpna 1979 byla náčelníkovi Správy vyšetřování VB delegována pravomoc při zastupování ministerstva ve věcech vyšetřování při jednání s dalšími subjekty (FMV, MV SSR, vysoké školy, výzkumné ústavy aj.) a při zastupování I. náměstka v době jeho nepřítomnosti. – Tamtéž.

Nařízení I. náměstka a nařízení náměstků ministra vnitra se řadila mezi resortní právní předpisy a byla vydávána shodně s rozkazy ministra vnitra ČSR a také byla společně číslována, evidována a ukládána. – Tamtéž.

²⁸⁵⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 391, kart. 51.

stanovená působnost FMV nebyla pro oblast Veřejné bezpečnosti v interních normách dostatečně zpracována. Federální správě VB vlastně stále ještě chyběl organizační řád, který byl sice v roce 1971 vypracován,²⁸⁶ ale pro formálně-právní nedostatky nebyl přijat a sloužil zatím pouze pro vnitřní potřebu. Organizační struktura FS VB se tedy nevytvářela vždy v souladu se zákonem vymezenou působností FMV, což se projevovalo v kompetenčních sporech ve vztahu k ostatním řídicím stupňům složky VB, např. při tvorbě návrhů interních norem, při kontrolní činnosti uplatňované v rámci celé složky VB, při řízení VB ve vymezených oblastech, při koordinační funkci FS VB, na úseku informační činnosti i v neujasnění pravomocí jednotlivých organizačních celků FS VB. Jako nejzávažnější problém se jevila úprava týkající se integrovaného toku informací ve složce VB i v resortech MV. Informační systém Veřejné bezpečnosti byl upraven více jak stovkou interních právních norem a dělil se na řádná hlášení a hlášení mimořádných událostí.²⁸⁷ Dalším problémem byla skupina služebních předpisů, které obsahovaly metodické pokyny a zasahovaly do oblasti řízení, kontroly, organizace i forem a metod práce. Většina těchto služebních předpisů byla vydána v podmínkách unitárního Ministerstva vnitra, kdy složka VB byla zastřešována Hlavní správou VB. Změny, které se projevíly federativním státoprávním uspořádáním, byly vyjádřeny dílčími doplňky a úpravami těchto předpisů, a tím se staly dosti nepřehlednými. Zásady vnitřní organizace FS VB a základní dělba její činnosti byla stanovena pouze Nařízením ministra vnitra ČSSR č. 11/1971. FS VB měla v kooperaci s ostatními útvary FMV spolupracovat s republikovými ministerstvy vnitra při přípravě koncepce, zaměření a hlavních úkolů VB, zásad její organizace, jednotného pojetí služby, soustavy odborné a politické přípravy příslušníků a při rozvoji metod a prostředků veřejněbezpečnostní práce. Vedle toho měla FS VB připravovat návrhy předpisů, které upravovaly práva a povinnosti příslušníků VB k jiným orgánům státní správy a pravidla pro bezpečnost a plynulost silničního provozu. K tomu měla připravovat konkrétní návrhy na koordinaci a řízení služby Veřejné bezpečnosti, které měly být realizovány hlavními veliteli VB a náčelníky Správ vyšetřování VB. Tam, kde koordinace přesáhla kompetence těchto funkcionářů, měla být uskutečňována cestou republikových ministrů vnitra. Do působnosti FMV patřila i kontrolní činnost, kterou prováděly pověřené orgány FS VB a inspekce ministra vnitra ČSSR. Řízení ve věcech vyčleněných FMV zákonem, a to v rozsahu, který odpovídal charakteru centrálního řízení, mělo být prováděno zásadně prostřednictvím existujících stupňů řízení Veřejné bezpečnosti, zpravidla cestou hlavních velitelů VB obou republik. Výše uvedené NMV ČSSR však připouštělo možnost ve zvláštních případech konzultovat řešení s FS VB a v ojedinělých situacích jí závažný případ předat. Rozbor tohoto nařízení však ukázal, že zde nebylo řešeno začlenění

²⁸⁶⁾ V organizační struktuře FS VB se jednotlivá pracoviště dělila na funkční a výkonná. Podle tohoto členění byly výkonnými útvary Federální kriminální ústředna a Kriminalistický ústav, ostatní byly útvary funkčními. – Tamtéž, kart. 54.

²⁸⁷⁾ Řádná hlášení byla upravena jednak služebními směrnicemi a instrukcemi (VB-Oper., VB-Krim., VB-Správ., VB-Poř., VB-Dopr.), jednak byla povinnost podávání pravidelných hlášení stanovena dalšími normativy jako byly plány, vyhodnocování, rozborů atd. Hlášení mimořádných událostí ve složce VB bylo stanoveno zejména rozkazem náčelníka HS VB č. 24/64, NMV ČSSR č. 24/69 a NMV ČSSR č. 23/71. – Tamtéž.

vedení kriminalistických evidencí a statistik pro potřeby VB a zajišťování celostátního pátrání. Naproti tomu byly již vyňaty z působnosti FS VB činnosti související s funkcí sekretariátu hlavního hraničního zmocněnce. Stále také platil *Statut Kriminalistického ústavu VB* vydaný v roce 1966, takže v řadě svých ustanovení byl vývojem překonán a neodpovídal změnám (organizační struktury KÚ VB i pravomocí daných FMV), které nastaly zřízením Federální správy VB. Organizační struktura FS VB tak zejména z hlediska liniového řízení VB nevyhovovala, už i tím, že kriminální služba zde neměla centrální řízení a jednotlivé oblasti kriminální služby byly rozděleny mezi FKÚ, KÚ VB a OKK (odbor koncepce a koordinace, kde bylo oddělení kriminální služby). Tak vznikaly na jednotlivých stupních řízení Veřejné bezpečnosti útvary nebo pracoviště, které některé činnosti dublovaly, například samostatné oddělení kriminalistické techniky na HV VB MV SSR a skupina kriminalistické techniky na HV VB MV ČSR, které svou činností zasahovaly do kompetence KÚ VB. Další závažný problém se ukazoval v nedostatečném oddělení správy od výkonu u FS VB i HV VB. Ze zákonných ustanovení vyplývalo, že FMV mělo zabezpečovat činnost na úseku správy s republikovými ministerstvy. Federální správa VB však stále více požadovala po HV VB účast na normotvorné a koncepční činnosti, takže výkonní pracovníci a náčelníci jednotlivých služeb, kteří se na těchto pracích museli podílet, byli zatěžováni na úkor svých základních služebních povinností. S tím také souvisela organizace připomínkového řízení ke zpracovaným návrhům, kdy FS VB často nerespektovala zásadu řízení Veřejné bezpečnosti republikovými ministry vnitra a zaslala materiály Hlavnímu velitelství VB přímo, bez vědomí ministerstev obou republik. V mnoha případech i bez vědomí HV VB žádala vyjádření nižších útvarů Veřejné bezpečnosti.²⁸⁸ Také interní organizační normy republikových orgánů odrážely nedostatečné vymezení působnosti federace v řízení VB a vazeb mezi Federální správou VB a hlavními velitelstvími VB jako útvary výkonného aparátu republikových ministerstev vnitra. Rozsah činnosti hlavních velitelství VB vycházel z obecně závazných právních předpisů o působnosti ministerstev jako ústředních orgánů státní správy ČSR a SSR pro vnitřní pořádek a bezpečnost, pro zajišťování bezpečnosti a plynulosti silničního provozu, pro věci občanských průkazů a evidenci obyvatelstva i z interních předpisů ministerstev a u HV VB MV ČSR z *Prozatímního organizačního řádu*.²⁸⁹ Vzhledem k tomu, že vztahy hlavních velitelství VB k FMV a FS VB vycházely ze stejného nařízení (NMV ČSSR č. 11/1971), projevíly se také v organizačních strukturách HV VB určité nepřesnosti a zejména nejednotnost ve vymezení kompetencí jejich jednotlivých organizačních celků. Směrem ke krajským správám SNB s nimi spolupracovala hlavní velitelství VB při zabezpečování činností souvisejících s Veřejnou bezpečností zejména při výběru nových příslušníků, při pří-

²⁸⁸⁾ Tamtéž.

²⁸⁹⁾ MV SSR bylo zřízeno zákonem Slovenské národní rady č. 207/1968 Sb. a jeho působnost byla vymezena pouze § 11 tak, že až do nové zákonné úpravy vykonávalo ministerstvo a jiné ústřední orgány státní správy SSR působnost podle dosavadních zákonů v rozsahu vyplývajícím z ústavního zákona o československé federaci. Žádný další zákon ani interní norma působnost MV SSR blíže nespecifikovaly. Až v roce 1973 byl NMV SSR č. 11 vydán Statut MV SSR (schválený usnesením vlády SSR č. 254 z 11. 7. 1973), který stanovil pro oblast veřejného pořádku a bezpečnosti základní úkoly ministerstva. Prozatímní organizační řád MV SSR a organizační řád HV VB MV SSR zatím nebyl vydán. – Tamtéž.

pravě „kádrových rezerv“ a při prošetřování stížností, upozornění a podnětů občanů. HV VB také byla povinna zasílat krajským správám SNB zásadní řídicí akty hlavního velitele. Útvary na nižším řídicím stupni složky VB existující od roku 1965 však pracovaly na základě interních norem vydaných před federativním uspořádáním státu. Vzniklé problémy byly řešeny pouze dílčími úpravami, takže zásadní změny v organizaci bezpečnostního aparátu nemohly komplexně postihnout. Rozbor platných interních norem, jimiž byly ovlivňovány organizační struktury, řízení, stanovení náplně práce a výkon služby nižších útvarů VB, ukázal na vzájemnou rozpornost a pro jejich značný počet i nepřehlednost, komplikující službu ve Veřejné bezpečnosti. Avšak teprve v roce 1975 vydal náčelník FS VB závazný koordinační pokyn a následně hlavní velitel VB MV ČSR rozkaz č. 9 ke zrušení některých předpisů vydaných ještě HS VB.²⁹⁰

Snaha o konkretizaci působnosti jednotlivých stupňů složky VB a o sjednocení jejich vnitřní organizace pak pokračovala dalším usilováním o novou úpravu organizační struktury a pravomocí ve složce VB, a to od základních útvarů až po centrálu. V přípravné proceduře k nové vnitřní organizaci jednotlivých stupňů řízení se řešilo zejména postavení hlavního velitele VB, jehož funkce byla kumulována s funkcí náměstka ministra vnitra ČSR. Vzhledem k tomu, že na MV SSR tomu tak nebylo, uvažovalo se o oddělení těchto funkcí. Hlavního velitele VB MV ČSR zastupoval jeho první zástupce, který byl však také současně náčelníkem Správy kriminální služby VB. Také zde se uvažovalo o oddělení těchto funkcí, zejména v návaznosti na řešení tohoto problému o řídicí úroveň výše. Ani organizace kriminální služby VB nebyla zcela koordinovaná. Na hlavních velitelstvích VB byly odbory kriminální služby a pracoviště služební kynologie soustředěny do Správy kriminální služby VB, avšak tato struktura se již nepromítala do uspořádání správ VB, městských správ VB a okresních oddělení VB. Navrhovalo se proto zřízení jednotné kriminální služby, která by na správách VB opisovala organizační strukturu centrály a na okresních odděleních VB a městských správách VB by byla tvořena odděleními obecné a hospodářské kriminality. Uvažovalo se také o znovuzřízení dopravních inspektorátů VB na všech stupních složky VB, které by nahradily dosavadní odbory (oddělení a skupiny) dopravní služby. Na městských správách VB pak měly být instalovány odbory správní služby, neboť zde byly soustředěny městské evidence obyvatel, agendy občanských průkazů, povolovací agendy kulových zbraní a vydávání propustek do hraničního pásma. Některé náměty navrhovaly přijmout zásadu, podle níž by byly Správy VB členěny na odbory a okresní oddělení VB na oddělení, neboť na některých okresech vedoucí skupin řídili dvacet i více pracovníků.

Dosavadní snahy o „zkvalitnění“ účinnosti řízení Veřejné bezpečnosti a o „prohloubení“ jednoty Sboru národní bezpečnosti a v neposlední řadě i nadměrný počet řídicích pracovníků ve Veřejné bezpečnosti vyústily do dohody všech ministrů vnitra o zásadní změně organizace útvarů VB. Společným rozkazem ministrů vnitra ČSSR, ČSR a SSR č. 5 z 29. září 1975 byl k 1. říjnu 1975 vyčleněn z Hlavního velitelství VB MV ČSR zvláštní odbor Správy kriminální služby, který byl instalován do Městské správy VB Praha s tím, že měl plnit úkoly pro Správu VB KS SNB (zřejmě

²⁹⁰⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 520, kart. 64.

v Praze), MV ČSR a FMV. Samostatné oddělení služební kynologie, výcvikové středisko Býchory a chovatelská stanice Prackovice pak byly začleněny do FS VB. Obdobně tomu tak bylo i na Slovensku. Současně byla k 31. prosinci 1975 zrušena hlavní velitelství VB a jejich dosavadní činnost nahradily nově zřízené nebo stávající²⁹¹ útvarů na ministerstvech vnitra (viz výše organizace MV ČSR). Příslušníci SNB ze zrušených útvarů, kteří nebyli zařazeni do nově zřízených, měli být převedeni k republikovým útvarům SNB. Ušetřenými tabulkovými místy pak měla být dotována zejména Městská správa VB Praha a MS VB Bratislava k posílení přímého výkonu bezpečnostní služby. Pro hladké ukončení činnosti HV VB i z hlediska spisové služby a přerozdělení hospodářských prostředků pak vydal hlavní velitel VB dne 14. 11. 1975 rozkaz č. 13,²⁹² kterým vyhlásil nezbytná opatření k jeho řádnému průběhu. Organizační struktura správ VB, městských správ VB a okresních oddělení VB se zatím neměnila (organizační schéma správ VB a MS VB Praha je uvedeno v přílohách č. 8 a 9)²⁹³. Organizační změny vyvolané zrušením hlavních velitelství VB si údajně vyžádaly také zřízení nové koordinační instituce, která by svým složením odpovídala provedené reorganizaci a působila by jako pomocný orgán při zabezpečování jednotné činnosti Veřejné bezpečnosti. Společným rozkazem všech ministrů vnitra č. 7²⁹⁴ z 12. října 1976 byla tedy zřízena Koordinační rada VB, složená z předsedy (náměstka ministra vnitra ČSSR), tajemníka (náčelníka FS VB) a dalších dvou členů (náměstků ministrů vnitra ČSR a SSR). Zároveň byl tímto rozkazem vydán *Jednací řád koordinační rady Veřejné bezpečnosti*. Vzhledem k tomu, že úkoly projednávané Koordinační radou VB byly později zajištěny v rámci spolupráce příslušných náměstků ministrů vnitra ČSSR, ČSR a SSR, byl tento orgán společným rozkazem ministrů vnitra č. 8²⁹⁵ dne 8. září 1978 zrušen. Všichni ministři vnitra se pak ještě dohodli na malé terminologické úpravě na úseku pořádkové služby a společným rozkazem č. 10²⁹⁶ z 31. prosince 1976 změnili název funkce „hlídkový příslušník“ na „inspektor pořádkové služby“. Ke zvýšení „účinnosti“ boje proti kriminalitě a ochrany veřejného pořádku byly na základě Nařízení ministra vnitra ČSSR č. 3 z 27. února 1978 postupně zřizovány ve velkých a průmyslových městech pohotovostní motorizované jednotky VB. Za tímto účelem zrušil ministr vnitra ČSR v rozkazu č. 2²⁹⁷ z 26. dubna 1978 ke dni 30. dubna pohotovostní jednotky VB u MS VB Praha a MS SNB Brno a místo nich zřídil dne 1. května u těchto útvarů pohotovostní motorizované jednotky VB.

²⁹¹⁾ Například převážná část úkolů, které plnila inspekce HV VB, byla převedena do kompetence inspekce ministra vnitra ČSR. Po zrušení kádrového odboru HV VB a kádrového oddělení na Správě vyšetřování VB došlo také k rozšíření činnosti a působnosti Kádrové správy MV ČSR. V systému „ideově-politické“ a odborné přípravy nových příslušníků zaujímal významné místo i Pohotovostní pluk VB MV ČSR, ve kterém docházelo ke koncentraci mladých příslušníků SNB. V rámci péče o nové frekventanty byla u PP VB zřízena funkce psychologa, jenž měl napomáhat k řešení konfliktů ve vztazích mezi příslušníky, stresových problémů, případů nekázně, odstraňování překážek při zvládání studia, úspěšné adaptace frekventantů a měl také organizovat jejich rozmístění. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

²⁹²⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 547, kart. 64.

²⁹³⁾ ABS Kanice, f. H 2 – 1(II.), i. č. 391, kart. 51.

²⁹⁴⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 262, kart. 9.

²⁹⁵⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 283, kart. 10.

²⁹⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 265, kart. 9.

²⁹⁷⁾ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

Problémy s řízením složky VB v působnosti jednotlivých ministerstev existovaly i po dosavadních reorganizacích. Snaha o „vědecké“ zhodnocení neustálých kompetenčních sporů v tak složité organizační struktuře bezpečnostního aparátu vedla k dalším opatřením, která odstraňovala mnohdy jen následky špatných rozhodnutí. Příčiny disharmonie mezi teoretickými zásadami a vyvinuvší se praxí byly trvale spatřovány v neexistenci základní resortní normy, která by otázky řízení řešila komplexně. Rozpory ve vzájemných vztazích jak mezi útvary na centrálních, tak mezi ministerstvy, případně mezi ministerstvy a útvary v krajích a v návaznosti k tomu i na okresech, vystoupily zase do popředí v souvislosti s konstituováním okresních správ SNB,²⁹⁸ kdy bylo třeba znovu řešit zásady tzv. liniového řízení. Také situace v organizaci základních útvarů VB a okresních a krajských správ SNB byla považována za značně nestabilní. Na základě společného rozkazu všech ministrů vnitřní č. 3²⁹⁹ z 5. března 1979 probíhala na celém území republiky nová dislokace, typizace a systemizace základních útvarů, tedy obvodních oddělení VB, kdy náčelníci KS SNB měli přehodnotit rozmístění OO VB a navrhnout jejich případnou změnu. Stejným rozkazem vyšly i zásady jednotné dislokace, typizace a systemizace OO VB. Podle nich měla být OO VB zřizována pro určité územní obvody zpravidla ve velkých městech, průmyslových centrech, střediskových obcích a v místech se složitou bezpečnostní problematikou. V čele OO VB stál náčelník, který byl podřízen zástupci náčelníka okresní (nebo jí na roveň postavené) správy SNB pro Veřejnou bezpečnost. Dislokaci a typizaci pak měli schvalovat republikoví ministři vnitřní. Na OO VB mohli také pracovat vysunutí příslušníci kriminální služby a vyšetřovatelé VB, aniž by byla dotčena jejich podřízenost příslušným náčelníkům. Významným organizačním opatřením ve složce VB bylo kromě zřizování pohotovostních motorizovaných jednotek v některých krajských městech i vytváření nových, atypických dálničních útvarů VB či oddílů VB Metro³⁰⁰ v Praze. Z významnějších opatření organizačního charakteru, i když omezeného rozsahu, lze uvést reorganizaci Pohotovostního pluku VB ČSR, reorganizaci kriminální služby na MS VB Praha v roce 1979 a také přípravné práce na zřízení zvláštních útvarů SNB určených k ochraně jaderných elektráren.

Všechno úsilí v hledání ideálního, tedy dostatečně normalizačního, systému řízení Veřejné bezpečnosti vyústilo ve vydání tolik očekávané komplexní normy – *Prozatímní směrnice k řízení Veřejné bezpečnosti*, které vyšly ve společném rozkazu ministrů vnitřní č. 4³⁰¹ dne 1. dubna 1979. Za vůdčí ideu *Směrnice* byl zvolen princip jednoty Sboru národní bezpečnosti, který se z politické oblasti promítl i do oblasti organizační. Působnost MV ČSR a MV SSR při řízení Veřejné bezpečnosti byla *Směrnici* vymezena negativně tak, že věci, které nebyly taxativně svěřeny do působnosti FMV, patřily výlučně do správy republikových MV. Řízení složky VB vycházelo ze zásady třístup-

²⁹⁸⁾ Proces konstituování těchto územních útvarů SNB v podřízenosti MV ČSR byl v podstatě ukončen v roce 1979 po začlenění útvarů pasů a viz do složky StB na základě NMV ČSSR č. 18/1979 o úpravě a kádrové pravomoci náčelníka Správy StB a zástupce OS SNB pro StB. – ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

²⁹⁹⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 293, kart. 10.

³⁰⁰⁾ Oddíl VB Metro byl zřízen RMV ČSR č. 5 z 15. června 1978. – ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

³⁰¹⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 294, kart. 10.

ňového řízení, ze zásady nedílné velitelské pravomoci a účelné dělby práce a delegace úkolů a pravomocí. To znamenalo, že ve Veřejné bezpečnosti existoval vrcholový (FMV, MV ČSR, MV SSR), střední (KS SNB) a základní (OS SNB) stupeň řízení. Řízení se pak uskutečňovalo ve směru ministerstva – kraj a kraj – okres. Ministr vnitra ČSSR adresoval své řídicí akty MV ČSR a SSR a náčelníkům KS SNB, republikoví ministři vnitra v rámci své působnosti určovali své akty řízení náčelníkům KS SNB a ti pak směřovali svá rozhodnutí náčelníkům OS SNB. V celém procesu řízení měly být jednotlivé úkoly uložené příslušnému stupni zajišťovány komplexně, tj. po tzv. organizační linii jediných odpovědných funkcionářů: ministrů vnitra, náčelníků KS SNB a náčelníků OS SNB. Další princip – dělba práce a delegace úkolů – měl být uplatňován ve vertikálním i horizontálním směru. Vertikální dělba práce se dala vyjádřit působností funkcionářů jednotlivých řídicích stupňů a horizontální se měla uskutečňovat především cestou příslušných speciálních útvarů, jejichž vztahy se projevovaly na základě koordinace a spolupráce. V zájmu dělby práce se mohly úkoly delegovat na jiného funkcionáře téže organizační jednotky. Ten pak zajišťoval delegované úkoly cestou tzv. liniového řízení. Jednotlivé stupně řízení měly podle *Směrnice* uskutečňovat svoji řídicí funkci především vydáváním řídicích aktů, které měly také různý stupeň závaznosti. V hierarchii těchto aktů měly zvláštní důležitost řídicí akty vydávané písemně subjektem komplexního řízení, tedy rozkazy, nařízení a pokyny.³⁰² Směrnice také taxativně určily, které útvary byly v rámci ministerstev, KS SNB a OS SNB považovány za útvary Veřejné bezpečnosti. Byly sem zahrnuty i ty útvary, které sice útvary VB vlastně nebyly, ale jejichž činnost měla bezprostřední dopad na výkon služby u Veřejné bezpečnosti. Na I. stupni řízení u FMV byl k Veřejné bezpečnosti zařazen sekretariát FMV, FS VB a Správa pro politickou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost FMV. Z MV ČSR sem patřil štáb MV ČSR, Správa kriminální služby, Správa pořádkové a dopravní služby, odbor ochrany objektů, Správa vyšetřování VB a Správa politickovýchovné, vzdělávací, tiskové a propagační činnosti. Obdobně tomu bylo i na MV SSR. Na II. stupni řízení byly za útvary VB logicky považovány Správy VB, u Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje pak Městská správa VB v Praze a všechna oddělení pro politickovýchovnou práci, styk se sdělovacími prostředky a propagaci SNB. U III. stupně řízení to pak byly odbory VB okresních správ SNB, obvodních správ SNB (Praha) a MS SNB (s výjimkou MS VB Praha a Bratislava) a zástupci náčelníků OS SNB, obvodních správ SNB a MS SNB pro politickovýchovnou práci. Při řízení útvarů vyšetřování byla znovu potvrzena zásada důsledného zachovávání procesní samostatnosti vyšetřovatelů, kteří byli ve věcech vyšetřování podřízeni náčelníkům útvarů vyšetřování VB. V ostatních

³⁰²⁾ Ministři vnitra v rámci komplexního řízení vydávali „Rozkaz ministra vnitra...“ a „Nařízení ministra vnitra...“. Rozkazem ministra vnitra se měly vydávat úkoly adresované konkrétním funkcionářům a Nařízení ministra vnitra pak upravovala vztahy v jednotlivých oblastech činnosti. Náměstci ministrů vnitra vydávali v rámci delegované pravomoci „Nařízení náměstka ministra vnitra...“, která měla být stejně jako rozkazy a nařízení ministrů vnitra publikována ve Věstníku ministerstva vnitra... Náčelníci útvarů MV vydávali „Pokyn náčelníka...“, kterým určovali podrobnosti o úkolech stanovených v rozkazu nebo Nařízení ministra vnitra. Vydávání těchto pokynů se také publikovalo ve Věstníku ministerstva vnitra... Náčelníci KS SNB pro realizaci komplexního řízení vydávali „Rozkaz náčelníka KS SNB...“, zástupci náčelníků KS SNB a náčelníci Správ VB zase vydávali „Pokyny zástupce náčelníka...“, náčelníci jednotlivých útvarů Správ VB nevydávali žádné písemné akty řízení a nakonec náčelníci OS SNB vydávali „Rozkaz náčelníka OS SNB...“ – Tamtéž.

záležitostech pak byl vyšetřovací aparát řízen příslušnými subjekty jednotlivých stupňů řízení: ministry, náčelníky KS a OS SNB. Pohotovostní útvary VB republikových ministerstev vnitra nebyly do tohoto všeobecného systému vzhledem ke svému specifickému postavení zahrnuty a jejich řízení bylo prováděno zvláštními směrnicemi. V návaznosti na společný rozkaz ministrů vnitra, kterým byly vydány výše uvedené *Směrnice*, i na rozkaz ministra vnitra ČSR, který upravoval působnost a organizační strukturu MV ČSR a stanovil podřízenost jednotlivých útvarů, pak vyhlásil ministr vnitra ČSR v rozkazu č. 8³⁰³ dne 11. června 1979 delegace pravomocí k řízení Veřejné bezpečnosti pro své ministerstvo. Významně byla změněna kádrová a kázeňská pravomoc ve vyšetřovacím aparátu VB. Rozkazem ministra vnitra ČSR č. 9³⁰⁴ z 12. června 1979 byla kádrová pravomoc vůči funkcionářům a vyšetřovatelům vyšetřovacího aparátu VB nyní svěřena náčelníkům KS SNB a náčelníkovi Správy SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje³⁰⁵ (dříve to byl náčelník Správy vyšetřování VB ČSR). Kázeňská pravomoc nad příslušníky vyšetřovacího aparátu v krajích a okresech byla stejně tak svěřena náčelníkům KS SNB (a Správy hl. m. Prahy a SČK) a náčelníkům okresních a jim na roveň postavených správ SNB, a to ve stejném rozsahu, jako ji měli k ostatním funkcionářům a příslušníkům těchto správ.

Společným jmenovatelem naprosté většiny návrhů na organizační změny ve složce VB bylo nepochybně vytváření podmínek pro účinnější řízení a „dokonalejší“ využití sil a prostředků. Avšak po uplynutí minimální doby existence nové organizační formy se pozornost obracela k dalšímu „zásadnímu“ řešení nově vzniklých problémů v řízení i činnosti útvarů, aniž by se počkalo na zhodnocení experimentu až po delším časovém úseku. Složitost organizační struktury, která vznikla federativním uspořádáním bezpečnostního aparátu, a navíc její nízká formální stabilita byly vlastně nejzávažnějším problémem dosavadního vývoje ministerstev vnitra a útvarů v jejich působnosti.

Územní útvary SNB (1974–1980)

Permanentní hledání dokonalého prototypu fungování bezpečnostního aparátu se samozřejmě odrazilo i v organizaci územních útvarů SNB řízených jak federálním, tak republikovými ministry vnitra. V roce 1974 byly Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 28³⁰⁶ z 16. srpna 1974 konečně vydány nové *Zásady organizace územních útvarů SNB* spolu se vzorovým řádem KS SNB. Na základě ustanovení nového zákona o SNB upravené *Zásady* reflektovaly dosavadní změny organizačních struktur útvarů SNB na krajských a okresních stupních řízení i organizaci nově definovaných základních útvarů SNB. Na krajské úrovni řízení tak od 1. září 1974 fungovala **Krajská správa SNB**, která se členila na:

³⁰³⁾ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

³⁰⁴⁾ Tamtéž.

³⁰⁵⁾ Náčelníky odboru vyšetřování VB KS SNB instaloval do funkce i nadále ministr vnitra ČSR, náčelníky oddělení vyšetřování VB okresních a obvodních správ SNB a náčelníky odboru vyšetřování VB MS SNB Plzeň, Brno a Ostrava zase první náměstek MV ČSR. – Tamtéž.

³⁰⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 217, kart. 7.

- Funkční útvary

- vnitřní odbor
- inspekce náčelníka KS SNB
- kádrový odbor
- oddělení obrany
- hospodářský odbor
- spojovací odbor
- zdravotnický ústav KS SNB
- krajské středisko automatizace

- Výkonné útvary

- Správa Státní bezpečnosti
- odbor vyšetřování Státní bezpečnosti
- Správa Veřejné bezpečnosti
- odbor vyšetřování Veřejné bezpečnosti
- krajský odbor pasů a víz
- krajský odbor ochrany státních hranic

Na území hlavního města Prahy působila Městská správa VB, která byla na stejné řídicí úrovni jako krajské správy SNB.

V čele KS SNB stál náčelník spolu s náčelníkem Správy StB a náčelníkem Správy VB, kteří byli také jeho zástupci. Náčelník KS SNB byl i nadále nadřízeným všech příslušníků útvarů SNB v kraji a odpovídal ministrům vnitra ČSSR, ČSR a SSR v rozsahu svěřené pravomoci za bezpečnostní situaci, „morálně-politický stav“, kádrovou a personální práci, racionální využití sil a prostředků, mobilizační a bojovou připravenost a za ochranu utajovaných skutečností u útvarů SNB v kraji. Byl také náčelníkem operačního štábu KS SNB a vykonával funkci hraničního zmocněnce v kraji.

Na okrese zajišťovalo úkoly bezpečnostního aparátu **okresní oddělení VB**, které tvořily:

- skupina obecné kriminality
- skupina hospodářské kriminality
- skupina dopravní služby
- skupina správní
- oddělení vyšetřování
- vnitřní skupina
- hospodářská skupina
- operační středisko

Na úroveň okresních oddělení VB byly postaveny městské správy SNB v určených (statutárních) městech a obvodní oddělení VB v Praze.

Základním článkem řízení útvarů SNB pak podle nových *Zásad* byla:

- oddělení Státní bezpečnosti
- obvodní (místní) oddělení Veřejné bezpečnosti
- železniční oddělení Veřejné bezpečnosti
- dálniční oddělení Veřejné bezpečnosti
- poříční oddělení Veřejné bezpečnosti
- okresní oddělení pasů a víz
- oddělení ochrany státních hranic
- oddělení pasové kontroly

V souvislosti s novým organizačním uspořádáním centrálních útvarů kontrarozvědky na FMV z května 1974 (viz výše) byla nově upravena i struktura Správ StB v kraji i s jejich řídicími vztahy. Rozkazem č. 51 z 29. prosince 1974 stanovil ministr vnitra ČSSR k 1. lednu 1975 vnitřní složení všech Správ StB tak, že jejich jednotlivé odbory opisovaly organizační strukturu kontrarozvědných útvarů na FMV.³⁰⁷

Podstatně změněna však byla organizace bezpečnostního aparátu na území Prahy³⁰⁸ a středních Čech. Rozkazem ministra vnitra ČSSR č. 61 z 30. prosince 1975 byla zrušena Krajská správa SNB Praha a k 30. prosinci 1975 zřízena Správa SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje, do níž byla 1. ledna 1976 začleněna Městská správa VB Praha. V souvislosti s tímto opatřením pak byla následně řešena řada organizačních otázek, především odstranění všech duplicitních činností, které se při slučování několika celků zákonitě objevily. Nově bylo upraveno zabezpečení správy finančními a hmotnými prostředky, které doposud pro KS SNB Praha zajišťoval odbor hospodářského zabezpečení MV ČSR, a MS VB Praha měla pro tento účel svůj hospodářský odbor. V podstatě byla sjednocena činnost dosavadních funkčních útvarů bývalé KS SNB Praha, MS VB Praha a částečně i OHZ MV ČSR, ale organizace výkonných útvarů zůstala touto reformou nedotčena. U nové Správy SNB byl tedy vytvořen ekonomicko-technický odbor, který však měl zajišťovat určité, dohodou vymezené služby i pro MV ČSR. V souvislosti s plánem výstavby krajských středisek automatizace bylo zřízeno na nové Správě SNB také středisko automatizace.³⁰⁹ *Organizační řád Správy SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje* pak vyšel v rozkazu náčelníka Správy SNB č. 49 v říjnu 1976. V čele Správy stál náčelník a spolu se svými zástupci tvořil vedení Správy. **Správa hlavního města Prahy a Středočeského kraje** byla organizačně členěna na:

- *Funkční útvary*

- organizační a operační odbor
- inspekce náčelníka správy
- kádrový odbor
- oddělení obrany
- ekonomicko-technický odbor
- spojovací odbor
- zdravotnický ústav

- *Výkonné útvary*

- Správa Státní bezpečnosti
- odbor vyšetřování Státní bezpečnosti

³⁰⁷⁾ Správy StB tvořily výkonné útvary, kam patřil odbor boje proti vnějšímu nepříteli (1. odbor), odbor boje proti vnitřnímu nepříteli (2. odbor), odbor pro ochranu ekonomiky (3. odbor), odbor pro sledování (4. odbor) a odbor zpravodajské techniky (6. odbor), a funkční útvary: vyhodnocovací a statisticko-evidenční oddělení, vnitřní oddělení. Správu StB Praha tvořily jen odbory boje proti vnějšímu nepříteli (odbor 1a, 1b, 1c), odbory boje proti vnitřnímu nepříteli (odbor 2a, 2b) a odbory pro ochranu ekonomiky (odbor 3a, 3b, 3c) i výše uvedené funkční útvary. Potřeby v oblasti sledování a zpravodajské techniky zajišťovala pro Správu StB IV. a VI. správa FMV. Správám StB byla podřízena oddělení (skupiny) StB na okresech, která se tak stala jejich vysunutými pracovišti. – ABS Praha, f. A 2/6, i. č. 240 kart. 7.

³⁰⁸⁾ Podle RMV ČSR č. 13 z 16. července 1974 byla zákonem ČNR č. 31/1974 Sb. o změně území hlavního města Prahy od 1. července 1974 k území hl. m. Prahy připojena a do přilehlých městských obvodů začleněna území některých obcí z okresů Praha-východ a Praha-západ. – ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

³⁰⁹⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

- Městská správa Veřejné bezpečnosti
- odbor vyšetřování MS VB
- Správa Veřejné bezpečnosti
- odbor vyšetřování správy Veřejné bezpečnosti
- odbor pasů a víz

Ostatní zásady a pravidla byly stejné jako u zbývajících KS SNB. Jejich organizační řády pak byly postupně vydávány během roku 1976.

Přestože byly vydány příslušné předpisy pro spolupráci a koordinaci činností jednotlivých složek a útvarů, zdálo se odpovědným funkcionářům, že je zajištění jednotného postupu útvarů SNB v rámci okresu mnohdy značně závislé hlavně na neformálních vztazích příslušných náčelníků.³¹⁰ Dosud na okresní úrovni zpravidla fungovala:

- okresní oddělení VB
- oddělení vyšetřování VB
- oddělení (skupina) StB
- okresní oddělení pasů a víz

Náčelníci uvedených útvarů SNB byli řízeni náčelníky příslušných vyšších útvarů SNB (výjimka byla stanovena ministrem vnitra ČSSR pro období mimořádného ohrožení klidu a veřejného pořádku). Na úrovni okresu tak chyběl jediný představitel SNB, jenž by zastupoval útvary SNB ve vztahu k ostatním okresním orgánům státní správy a samozřejmě také komunistické strany. Navíc se zdálo, že vytvořením zastřešující bezpečnostní instituce by se dosáhlo větší koordinace práce Státní a Veřejné bezpečnosti, komplexnějšího využití sil a prostředků, efektivnějšího materiálně-technického a finančního zabezpečení i lepšího přenosu informací a zpráv. Na základě průzkumů a vyhodnocování činnosti útvarů, prováděných prověrek a výsledků rozborů v oblasti řízení i výkonu služby a na základě dokumentu *Hlavní směry činnosti Sboru národní bezpečnosti a vojsk MV do roku 1980* byl připraven návrh na vytvoření jednoho okresního organizačního celku, který by byl v zásadě zřízen v sídle okresního národního výboru. Obdobné organizační uspořádání bylo doporučeno i pro obvodní oddělení VB v Praze a Bratislavě a u městských správ VB v Brně, Ostravě, Plzni a Košicích. Nově zřízený organizační celek by byl řízen prostřednictvím KS SNB ministrem vnitra ČSSR a příslušným republikovým ministrem. Tzv. liniové řízení by se uskutečňovalo vyššími náčelníky odborných útvarů podle zvláštních předpisů. Počítalo se také s tím, že oddělení StB by byla zřizována jen ve vybraných okresech. Návrh na zřízení okresních správ SNB byl předložen předsednictvu ÚV KSČ, které jej 8. dubna 1977 schválilo. Ihned poté bylo přistoupeno k projednávání úkolů k zajištění plynulého přechodu na nový systém řízení, byly řešeny personální otázky v souvislosti s instalací jednotlivých náčelníků, byl zpracován vzorový organizační řád OS SNB, tabulky složení a počtu pracovních míst a v neposlední řadě byly stanoveny úkoly pro politickou a odbornou přípravu „kádřů“. K 1. říjnu 1977 pak byla společným rozkazem ministrů vnitra č. 8³¹¹ z 21. září 1977 zrušena okresní oddělení VB, obvodní oddělení VB v Praze a Bratislavě, městské správy VB v Brně, Košicích, Ostravě a Plzni a oddělení a skupiny správ StB KS SNB v okresech.

³¹⁰⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

³¹¹⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 273, kart. 9.

Současně byly zřízeny v okresech ČSR a SSR okresní správy SNB. V obvodech hlavního města Prahy (a Bratislavy) pak byly vytvořeny obvodní správy SNB a v Brně, Košicích, Ostravě a Plzni městské správy SNB. Tyto útvary byly postaveny na stejné řídicí úrovni jako OS SNB. Uvedený rozkaz stanovil také organizační strukturu OS SNB a útvarů na stejné úrovni. V čele OS SNB stál náčelník, který spolu se zástupcem náčelníka pro politickovýchovnou práci, se zástupcem pro StB (a současně náčelníkem oddělení StB) a zástupcem pro VB (a současně náčelníkem odboru VB) tvořil vedení správy. **Okresní správa SNB** se zpravidla členila na:

- *Funkční útvary*

- vnitřní oddělení
 - operační středisko
- hospodářská skupina

- *Výkonné útvary*

- oddělení Státní bezpečnosti
- odbor Veřejné bezpečnosti
 - oddělení obecné kriminality (1. oddělení)
 - oddělení hospodářské kriminality (2. oddělení)
 - skupina ochrany objektů
 - dopravní inspektorát
 - oddělení správní služby
 - operační skupina
- oddělení vyšetřování VB
- oddělení pasů a víz

Poradním orgánem náčelníka OS SNB byl jeho štáb. Náčelník mohl také zřizovat podle potřeby další stálé komise nebo dočasné pracovní týmy k řešení nebo posouzení potřebných problémů.

Současně s tímto rozkazem byl jako základní organizační norma vydán organizační řád OS SNB, který mimo jiné vymezil jejich postavení, působnost a organizační strukturu, stanovil úkoly a upravil náplň činnosti jednotlivých útvarů i vztahy k okresním národním výborům, okresní vojenské správě, okresní prokuratuře, okresnímu soudu, výboru lidové kontroly atd. Zmiňovaná norma byla vydána jako vzorová a na základě zkušeností v průběhu dalšího období měly být vypracovány konkrétní organizační řády pro každou okresní správu SNB. Mimořádná pozornost byla věnována také výběru funkcionářů správ. Do funkcí náčelníků OS SNB měli být instalováni příslušníci nejen „politicky a odborně zdatní, morálně pevní a s potřebnou délkou praxe“, ale také v převážné většině s vysokoškolským vzděláním. Ti, kteří vysokoškolské vzdělání neměli, museli si jej do roku 1980 doplnit.³¹² Následujícím společným rozkazem ministrů vnitřní věci č. 9³¹³ z 29. září 1977 byla stanovena také kázeňská pravomoc náčelníků okresních (obvodních) správ SNB. Tito měli kázeňskou pravomoc nad všemi podřízenými příslušníky SNB s výjimkou svých zástupců a příslušníků zařazených v oddělení vyšetřování VB. Náčelníci okresních (obvodních) správ SNB měli právo udělovat písemně

³¹²⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

³¹³⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 274, kart. 9.

pochvaly a peněžité dary do určité sumy a ukládat kázeňské tresty (snížení služebního příjmu a písemnou důtku). Zástupcům náčelníka OS SNB pro Státní a Veřejnou bezpečnost a současně náčelníkům těchto složek na okrese zůstala kázeňská pravomoc v rozsahu dosavadních náčelníků okresních (obvodních) oddělení VB. V souvislosti se zřízením OS SNB vydal ministr vnitra ČSR rozkazem č. 24³¹⁴ z 23. září 1977 přehled zřízených oddělení StB u vybraných OS SNB.

V následujícím roce po zřízení OS SNB se začalo intenzivně pracovat také na směrnicích o informačním systému uvnitř správ a o předávání informací nadřízeným útvarům i vně resortu, které by dále v tomto směru konkretizovaly společný rozkaz ministrů vnitra č. 8/1977. Vznik mimořádných událostí v okrese měla hlásit OS SNB neprodleně operačnímu středisku na příslušné KS SNB. Poznatky, které získaly jednotlivé útvary OS SNB a vzhledem k obsahu jim nepříslušely, se soustřeďovaly a předávaly na úrovni zástupců náčelníka OS SNB; ten zástupce, kterému poznatek věcně příslušel, pak měl informovat náčelníka OS SNB. Útvar, který poznatek předal, jej už nadřízenému stupni řízení po své linii neměl oznamovat. Informace získané oddělením vyšetřování VB, které souvisely s problematikou Státní bezpečnosti a kriminální služby, se měly předkládat přímo náčelníkovi OS SNB. Správa měla také vydávat periodické informace a hlášení o bezpečnostní situaci v okrese, pololetní a roční vyhodnocení plnění prováděcích plánů činnosti pro své nadřízené, rozbor bezpečnostní situace k informovanosti vedoucího tajemníka OV KSČ a zprávu o stavu veřejného pořádku pro předsedu ONV, které se měly vypracovávat jedenkrát ročně. Popřípadě náčelník OS SNB vydával průběžné informace o bezpečnostní situaci v okrese pro vedoucího tajemníka OV KSČ.

Vzorový organizační řád OS SNB sice obecně vymezil povinnosti obou složek Sboru na teritoriu okresu, avšak „v zájmu jednotného chápání stanovených úkolů a účelného znásobení sil a prostředků státní a veřejné bezpečnosti“³¹⁵ byl zpracován návrh Nařízení ministra vnitra ČSSR o úkolech obou složek při ochraně společenského a státního zřízení a při boji proti kriminalitě. Činnost všech služeb odborů Veřejné bezpečnosti OS SNB měla být v oblasti státobezpečnostní problematiky zaměřena na získávání poznatků a signálů o diplomatech a vízových cizincích, o nepřátelských osobách z řad československých občanů³¹⁶ a bezdomovcích žijících na území ČSSR. Jejich pozornost měla být zaměřena také na mládež a československou ekonomiku i integrační zájmy států RVHP. Naopak činnost orgánů Státní bezpečnosti v oblasti veřejnébez-

³¹⁴⁾ ABS Praha, nezpracovaný fond RMV ČSR.

³¹⁵⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

³¹⁶⁾ Při řešení těchto případů se mělo mezi věcmi zajištěnými při ohledání místa činu nebo nalezenými v odcizených vozidlech pátrat hlavně po existenci špionážních pomůcek. O dopravních přestupcích, kterých se dopustili diplomaté, vízoví cizinci a zaměstnanci zastupitelských úřadů mělo být informováno federální Ministerstvo zahraničních věcí, havárie vozidel diplomatů a vízových cizinců se měly hlásit orgánům StB. Získávání poznatků a signálů k nepřátelským osobám a mládeži se mělo zaměřit na kontakty obyvatel, výskyt a podezřelé chování obyvatel v blízkosti důležitých objektů, činnost nepřátelských osob III. a IV. kategorie z řad bývalých „kontrarevolučních“ organizací a osob dříve trestaných za protistátní činnost, na závadové osoby z oblasti kultury, školství, na zakázané i povolené sekty (např. Svědci Jehovovi, Adventisté sedmého dne), na církve a činnost řádových sester, na existenci a činnost různých klubů (např. klub Radio Canada) a hudebních skupin, na obsah diskoték a činnost diskžokejů, Hi-Fi klubů, na vlivy „zanášející“ do řad mládeže nepřátelskou ideologii, na místa koncentrace středoškolské a vysokoškolské mládeže (internáty, koleje, kluby apod.), na „zneužívání“ trampského hnutí, hnutí za ochranu přírody (např. „negativní“ působení Svazu pro ochranu přírody a krajiny) či vliv pracovníků bývalého „Junáka“ apod. – Tamtéž.

pečnostní problematiky se měla soustředit na odhalování obecné a hospodářské kriminality především v socialistickém vlastnictví.

Jedním z aktuálních úkolů tohoto období v resortu ministerstev vnitra byla výstavba systému tzv. štábního řízení. Na Ministerstvu vnitra ČSR fungoval štáb MV ČSR již od 1. ledna 1976, na FS VB byl v průběhu roku 1976 vytvořen operační štáb a na MV SSR se zřízení obdobného útvaru zatím připravovalo. V souvislosti s výstavbou OS SNB se počítalo s budováním štábů u okresních správ SNB a logicky mělo být štábní řízení realizováno i na KS SNB. Tím by bylo vlastně završeno sjednocení organizační struktury v linii ministerstva – kraj – okres. Vytvořením štábu KS SNB jako útvaru štábního řízení měly být zajištěny podmínky především pro udržování nepřetržité znalosti bezpečnostní situace v teritoriu, podmíněné včasnými a všestrannými informacemi, možností přípravy variant rozhodnutí a výběrem nejvhodnější z nich, vlastním rozhodnutím, zabezpečením jeho realizace a nepřetržitou kontrolou plnění přijatých opatření. Pracovní proces tohoto útvaru měl tedy tvořit uzavřený cyklus: informace – analýza – příprava řídicích aktů – kontrola. Základem činnosti štábů mělo být v zásadě soustřeďování a využívání přijatých informací, jejich analýza, zpracování potřebných plánovacích dokumentů, příprava řídicích aktů, pokynů a rozhodnutí náčelníka SNB na základě rozborů, kontrola plnění rozkazů, směrnic pokynů jak náčelníka KS SNB, tak vyšších řídicích orgánů a předávání informací z kontrolní činnosti ke zevšeobecnění zkušeností, popřípadě k provedení dalších potřebných analýz. Štáb měl být funkčním útvarem podřízeným přímo náčelníkovi a měl do své působnosti zahrnovat problematiku Státní i Veřejné bezpečnosti. Ve vymezeném rozsahu by plnil také úkoly výkonného a kontrolního charakteru a metodického řízení pro stanovené oblasti, zejména štábů OS SNB. Měl se stát vlastně pomocníkem a „poradcem“ náčelníka při řízení všech útvarů SNB. V návrzích se objevily také organizační struktury krajských a okresních štábů, avšak zatím nebylo tzv. štábní řízení v tomto období realizováno.

Dne 25. října 1977 byl publikován a od 1. prosince 1977 nabyl účinnosti RMV ČSSR, ČSR a SSR č. 10, jímž byly vydány *Směrnice k plánování služební činnosti ve Sboru národní bezpečnosti a vojskách MV* a současně zrušeny směrnice předchozí (NMV ČSSR č. 31/1976), kterými vlastně začal proces „zkvalitňování“ tvorby plánovacích dokumentů v SNB.³¹⁷ Nové *Směrnice* vnesly do praxe některé změny. Byl zaveden nový plánovací dokument – plán náčelníka KS SNB, nová struktura ročních prováděcích plánů i nové pojetí funkce plánu jak z hlediska obsahu, tak rozsahu. Změněna byla také řada termínů upravujících plánovací období na jejich tvorbu i vyhodnocování.

Vzhledem k tomu, že se několikrát změněná organizační struktura útvarů SNB odlišovala od stavu uvedeného v poslední organizační normě (RMV ČSSR č. 28/1974), vyhlásil federální ministr vnitra v nařízení č. 22³¹⁸ z 6. srpna 1979 po dohodě s republikovými ministry vnitra nové zásady organizace Sboru národní bezpečnosti v krajích a okresech. **Krajská správa SNB** a správa SNB se stejnou kompetencí³¹⁹ se v zásadě členila na:

³¹⁷⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

³¹⁸⁾ ABS Kanice, f. RV, i. č. 85.

³¹⁹⁾ Jednalo se o Správu SNB hl. m. Prahy a Středočeského kraje a Správu SNB hl. m. Bratislavy a Západoslovenského kraje.

- Útvary KS SNB

- vnitřní odbor nebo útvar s obdobnou pracovní náplní³²⁰
- inspekce náčelníka
- oddělení obrany
- kádrový odbor
- hospodářský odbor³²¹
- zdravotnický ústav
- oddělení pro politickovýchovnou práci³²²
- spojovací odbor
- krajské středisko automatizace

- Útvary KS SNB složky StB

- Správa StB
- odbor vyšetřování StB
- odbor pasů a víz

- Útvary KS SNB složky VB

- Správa VB
- městská správa VB v Praze a Bratislavě
- odbor vyšetřování VB

- Útvary KS SNB plnicí úkoly složky StB a VB

- útvary SNB zabezpečující ochranu objektů zvláštní důležitosti (např. jaderné elektrárny)

Okresní správa SNB a správa SNB na stejné řídicí úrovni³²³ se v zásadě člena na:

- Útvary OS SNB

- vnitřní oddělení nebo útvar s obdobnou pracovní náplní³²⁴
- hospodářská skupina

- Útvary OS SNB složky StB

- oddělení StB
- oddělení pasů a víz

- Útvary OS SNB složky VB

- odbor VB
- oddělení vyšetřování VB

Základními útvary SNB pak podle tohoto rozkazu byly:

- Základní útvary složky StB

- oddělení ochrany státních hranic
- oddělení pasové kontroly
- oddělení letištní kontroly

³²⁰⁾ Například štáb KS SNB, jehož zřízení na KS SNB a OS SNB se připravovalo.

³²¹⁾ V Praze a Bratislavě ekonomicko-technický odbor.

³²²⁾ V Praze a Bratislavě odbor pro politickovýchovnou práci.

³²³⁾ Byly to obvodní správy SNB v Praze a Bratislavě a městské správy SNB v Plzni, Brně, Ostravě a Košicích.

³²⁴⁾ Například štáb OS SNB.

- *Základní útvary složky VB*

- obvodní oddělení VB
- místní oddělení VB v Praze a Bratislavě
- železniční oddělení VB
- dálniční oddělení VB
- poříční oddělení VB

Nově stanovená organizační struktura útvarů SNB v krajích a okresech se tedy významně lišila od stavu vyjádřeného v organizačních řádech krajských správ SNB. Ty byly zpracovány na podkladě *Vzorového organizačního řádu KS SNB*, vydaného v příloze RMV ČSSR č. 28/1974, který však byl výše uvedeným nařízením (NMV ČSSR č. 22/1979) prozatím bez náhrady zrušen. V roce 1980 měly být zahájeny práce na novelizaci *Vzorového organizačního řádu KS SNB* a současně měl být vypracován nový *Vzorový organizační řád OS SNB*. Vzhledem k tomu, že se však začaly řešit také některé zásadní otázky týkající se zřizování služby ochrany objektů a štábů na KS SNB, navíc měla být dořešena i organizační struktura federálních útvarů SNB na krajských správách SNB a „racionalizován“ systém jejich řízení, byla úprava organizačních norem posunuta na další rok.³²⁵

V souvislosti se zřízením Správ pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost byly vydány společným rozkazem ministrů vnitra č. 8³²⁶ ze 4. prosince 1979 s účinností od 1. ledna 1980 *Směrnice pro činnost politickovýchovného, vzdělávacího, kulturního a propagačního aparátu Sboru národní bezpečnosti (PVA SNB)*. Řídícími orgány tohoto aparátu byly již zmíněné Správy (IX. správa na FMV, SPV MV ČSR a SPVPC MV SSR). Na územních útvarech SNB plnil úkoly PVA zástupce náčelníka pro politickovýchovnou, vzdělávací, kulturní a propagační činnost SNB (ZN PVP), odbor PVP na Správě SNB hlavního města Prahy a Středočeského kraje (obdobně tomu bylo i v Bratislavě), zástupce náčelníka PVP a oddělení PVP na krajských správách SNB, stejně jako zástupce náčelníka PVP na okresních správách SNB, obvodních správách SNB v Praze a Bratislavě, na vybraných obvodních a dálničních odděleních VB a na městských správách SNB Plzeň, Brno, Ostrava a Košice. Podobný systém fungoval i na školách SNB a vybraných útvarech SNB (pohotovostních jednotkách a oddílech řízení dopravy, na útvarech letištní kontroly apod.).

* * *

Vývoj bezpečnostního aparátu v období mezi XIV. a XV. sjezdem KSČ (1971–1976) byl považován za neúspěšnější etapu v celé historii socialismu v Československu. Vítězství „normalizační“ politiky umožnilo upevnění pozic protireformních komunistů a odrazilo se zákonitě také v postupném prosazení centralistické koncepce ve fungování všech ministerstev vnitra. V nové etapě tzv. budování rozvinuté socialistické společnosti došlo k definitivnímu obnovení politického charakteru bezpečnostních orgánů jako mocenskopolitického nástroje nových stranických a státních struktur. Nově

³²⁵⁾ ABS Kanice, nezpracovaný materiál.

³²⁶⁾ ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 298, kart. 10.

organizovaný bezpečnostní aparát se řídil právními úpravami, včetně zákona o Sboru národní bezpečnosti, statuty ministerstev vnitra a organizačními řády rozhodujících útvarů, které měly vymezit kompetence jednotlivých součástí organizační struktury bezpečnostního aparátu. FMV a obě národní ministerstva vnitra se podílely spolu s dalšími státními orgány také na přípravě a realizaci dokumentů v oblasti trestněprávní, správních agend i mezinárodních smluv a dohod.

Velká pozornost byla samozřejmě věnována také „kádrové“ práci, pro kterou se stalo určujícím dokumentem usnesení předsednictva ÚV KSČ z 6. listopadu 1970, potvrzené XIV. sjezdem KSČ. Na něj navazovala další usnesení stranických orgánů k výběru a přípravě „kádrových rezerv“, ke komplexnímu hodnocení nomenklaturních příslušníků SNB a vojsk MV, k dalšímu „zkvalitňování“ členské základny strany a jejímu politickému „zpevnění“ či k výběru a výchově nových příslušníků. Všechna usnesení byla rozpracována na podmínky ministerstev vnitra, přičemž jejich základem se stal *Program kádrové a personální práce v SNB a vojskách MV*, na který navazovaly programy jednotlivých útvarů. Realizace těchto usnesení pak pomohla ukončit tzv. politickou konsolidaci pracovníků v resortech MV. Po provedeném služebním hodnocení byl ukončen služební poměr s více než 1500 příslušníky a vojáky z povolání,³²⁷ kteří pro své postoje v „krizovém období“ nesplňovali „*morálně-politická a kvalifikační kritéria*“ kladená na příslušníky SNB, a změny se týkaly i 68 % náčelníckých funkcí. Postupně se tak podařilo zastavit pokles politické organizovanosti ve Sboru.³²⁸ Ke zvýšení politické a odborné úrovně mělo přispět také vytvoření třístupňové resortní školské soustavy, včetně Vysoké školy SNB. Podíl příslušníků s vysokoškolským vzděláním činil v roce 1976 5,2 %, se středoškolským 38,4 %, a měl tedy vzestupnou tendenci. Počínaje rokem 1978 měl být podstatně rozšířen podíl důstojníků s vysokoškolskou kvalifikací.³²⁹ Také znovuzavedení politickovýchovného aparátu zpočátku ve VB, později v celém SNB, bylo významným krokem ke zpolitizování bezpečnostního aparátu.

V systému řízení SNB a vojsk MV byly tedy v 70. letech provedeny četné organizační úpravy. Do podřízenosti FMV byla převedena Pohraniční stráž, nastala reorganizace útvarů kontrarozvědky, vyšetřování StB, Správy pasů a víz, Veřejné bezpečnosti a krajských správ SNB. Orgány Sboru a vojsk MV tak měly vést společný boj proti „*rozvratné činnosti imperialistických rozvědek, zahraničních ideodiverzních center a monopolů, proti pravicovým a oportunistickým živlům narušujícím právní řád a zbytkům třídního nepřítele, zpolitizovaným kriminálním živlům a recidivistům; chránily obranyschopnost republiky, státní hranice, zájmy světové socialistické soustavy, majetek v socialistickém vlastnictví, veřejný pořádek, práva a svobody občanů.*“³³⁰ Československá rozvědka byla v tomto období orientována na zvýšení kontrarozvědné

³²⁷⁾ RMV ČSSR č. 42 z 20. prosince 1976. – ABS Praha, f. A 2/7, i. č. 42, kart. 2.

³²⁸⁾ V roce 1972 bylo politicky organizováno (samozřejmě v KSČ) 65 % příslušníků Sboru. V pololetí roku 1975 bylo členy a kandidáty KSČ 68 % pracovníků a dalších 25 % bylo členy SSM. Pokračoval také výběr nových příslušníků podle zásady, že 70 % z nich musí být dělníci z výroby a družstevní rolníci a zbytek tzv. pracující inteligence. – Tamtéž.

³²⁹⁾ Tamtéž.

³³⁰⁾ Tamtéž.

činnosti v zahraničí včetně československých zastupitelských úřadů, na zabezpečení politického zpravodajství a získávání důležitých dokumentů pro „vědeckotechnický“ rozvoj. Československá kontrarozvědka měla odhalovat tzv. protistátní akce skupin a jednotlivců z řad poražených reformistů i protikomunisticky zaměřených osob, které se podařilo načas izolovat. Kontrarozvědka měla také dost značné povědomí o struktuře těchto skupin a jejich spojení se zahraničím. Její aktivita se projevovala též ve sledování činnosti církvi a náboženských sekt. Stranou zájmu nezůstala ani „ochrana“ československého národního hospodářství, zvláště v druhé polovině 70. let, kdy došlo k výraznému zaostávání československé ekonomiky. „Normalizační klid“ z bezpečnostního hlediska významněji narušily vlastně až události kolem *Prohlášení Charty 77* v roce 1977 a na ně následná hysterická reakce. Vzhledem k tomu, že obsah Prohlášení nebylo možné díky mezinárodním závazkům napadnout, represe vůči signatářům byla zaměřena především na jejich údajné protistátní aktivity.

Činnost Veřejné bezpečnosti byla orientována především na objasňování kriminální, zejména hospodářské a majetkové delikvence. Neustálé reformy měly přinést také účinnější formy preventivně-výchovné práce Sboru i zlepšení ochrany veřejného pořádku a bezpečnosti silničního provozu. Problémy dělaly Veřejné bezpečnosti zvláště závažné případy rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví, nepříznivá byla také situace v oblasti toxikomanie a trvalým problémem se stal stav a vývoj kriminality ve velkých městech. Na úseku ochrany veřejného pořádku však vlastně nedošlo v první polovině 70. let k žádnému vážnějšímu organizovanému narušení stávajících poměrů.

Mimořádná pozornost byla v těchto letech věnována také řídicí činnosti v resortech ministerstev vnitra. Všechna organizační opatření měla směřovat ke zpružnění a zjednodušení činnosti řídicího aparátu. Až úporná snaha o „vědeckost“ v oblasti řízení vedla ke zřizování pracovních komisí na úrovni příslušných odborných pracovníků i na úrovni vedoucích funkcionářů všech tří ministerstev. Základní myšlenka proponovaných opatření měla spočívat především v posílení úlohy republikových ministerstev, zvýraznění postavení ministrů při řízení složky VB a v prohloubení centrálního systému jejího řízení. Tato myšlenka však byla v dosti výrazném rozporu s její další realizací, kdy se kompetence k vedení složky VB postupně přesouvaly na FMV. Důraz byl kladen také na upevnění jednoty velení při spolupráci VB s ostatními složkami a útvarů SNB při zachování specializace jednotlivých oborových služeb. Specializace byla na jedné straně výrazným trendem, na druhé straně se „přílišná“ specializace stávala také terčem kritiky. Současně bylo všemi organizačními opatřeními sledováno především snížení počtu pracovníků na centrálních ministerstev vnitra. Hluboký zásah do řízení, systemizace a organizace znamenalo zrušení HV VB a vytvoření nových správ na MV ČSR. V dřívější liniové struktuře řízení se realizovaly vztahy ministr – náměstek – hlavní velitel VB (respektive jeho zástupci) – náčelník správy VB – náčelník oddělení VB. Na základě četných analýz této struktury a samozřejmě s přihlédnutím ke zkušenostem v SSSR a NDR bylo doporučeno zavést systém tzv. štábního řízení, od kterého se čekalo efektivnější řízení s prvky jak liniové, tak funkcionální struktury. Přesto nebyl tento systém zatím plně zaveden, neboť jeho prvky existovaly pouze na centrálních ministerstev vnitra, a to ještě v různých modifikacích (sekretariát FMV, operační štáb FS VB, štáby na republikových ministerstvech), zatímco na nižších stupních řízení (KS SNB, OS SNB) se jeho instalace pouze chystala.

Lze tedy konstatovat, že vývoj bezpečnostního aparátu pokračoval i v 70. letech v duchu permanentních reorganizací a hledání „ideálního“ modelu řízení celé bezpečnostní administrativy, jejíž situaci komplikovalo, odhlédneme-li od politických poměrů, zejména nové federativní uspořádání státu.

ARCHIVNÍ PRAMENY

Archiv bezpečnostních složek Praha:

Fond A 2/6 (sekretariát FMV, VI. díl – RMV ČSSR a NMV ČSSR 1971–1975)

Fond A 2/7 (sekretariát FMV, VII. díl – RMV ČSSR 1976–1980, společné RMV ČSSR,

ČSR a SSR 1969–1980)

Fond A 6/4 (Organizační a vnitřní správa FMV, IV. díl – rozkazy MNB a MV 1951–1970)

Fond A 6/5 (Organizační a vnitřní správa FMV, V. díl – nařízení MV ČSSR 1969–1970)

Fond A 32 (sekretariát náměstka MV ČSSR Jána Pješčaka a Pavola Vaňa)

Fond A 34 (II. správa SNB)

Přehled společných RMV 1972–1992 a rozkazů FMV (1970–1992)

Přehled Věstníků FMV (nařízení FMV 1976–1990)

Fond RMV ČSR

Archiv bezpečnostních složek Kanice:

Fond H 2 – 1 (sekretariát Hlavního velitelství VB MV ČSR)

Fond H 2 – 3 (inspekce Hlavního velitelství VB MV ČSR)

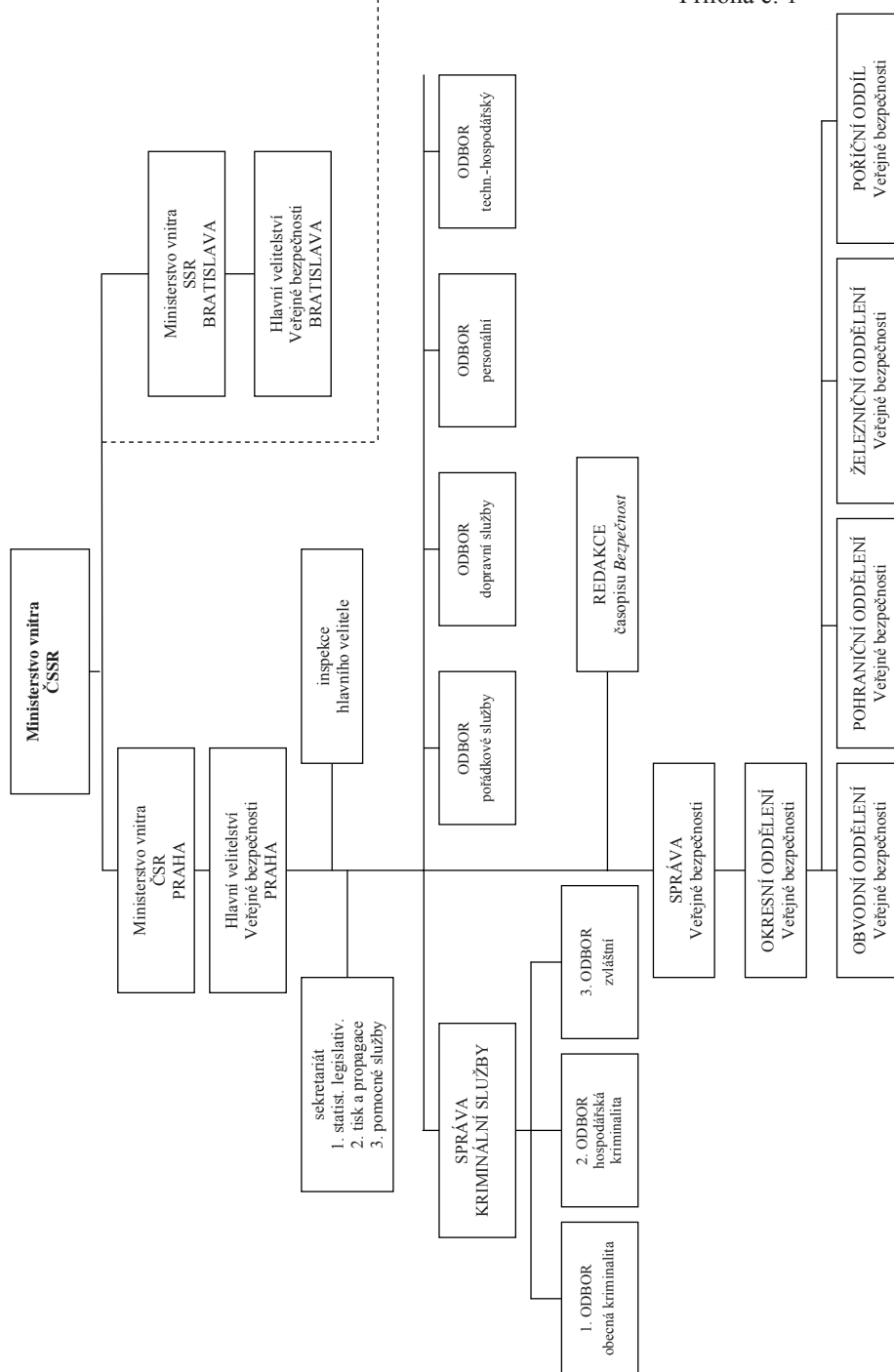
Fond A 6/2 (Organizační a vnitřní správa FMV, II. díl – právní odbor)

Fond RV (rozkazy, věstníky a služební pomůcky 1946–1991)
nezpracovaný materiál MV ČSR

PUBLIKOVANÉ PRAMENY

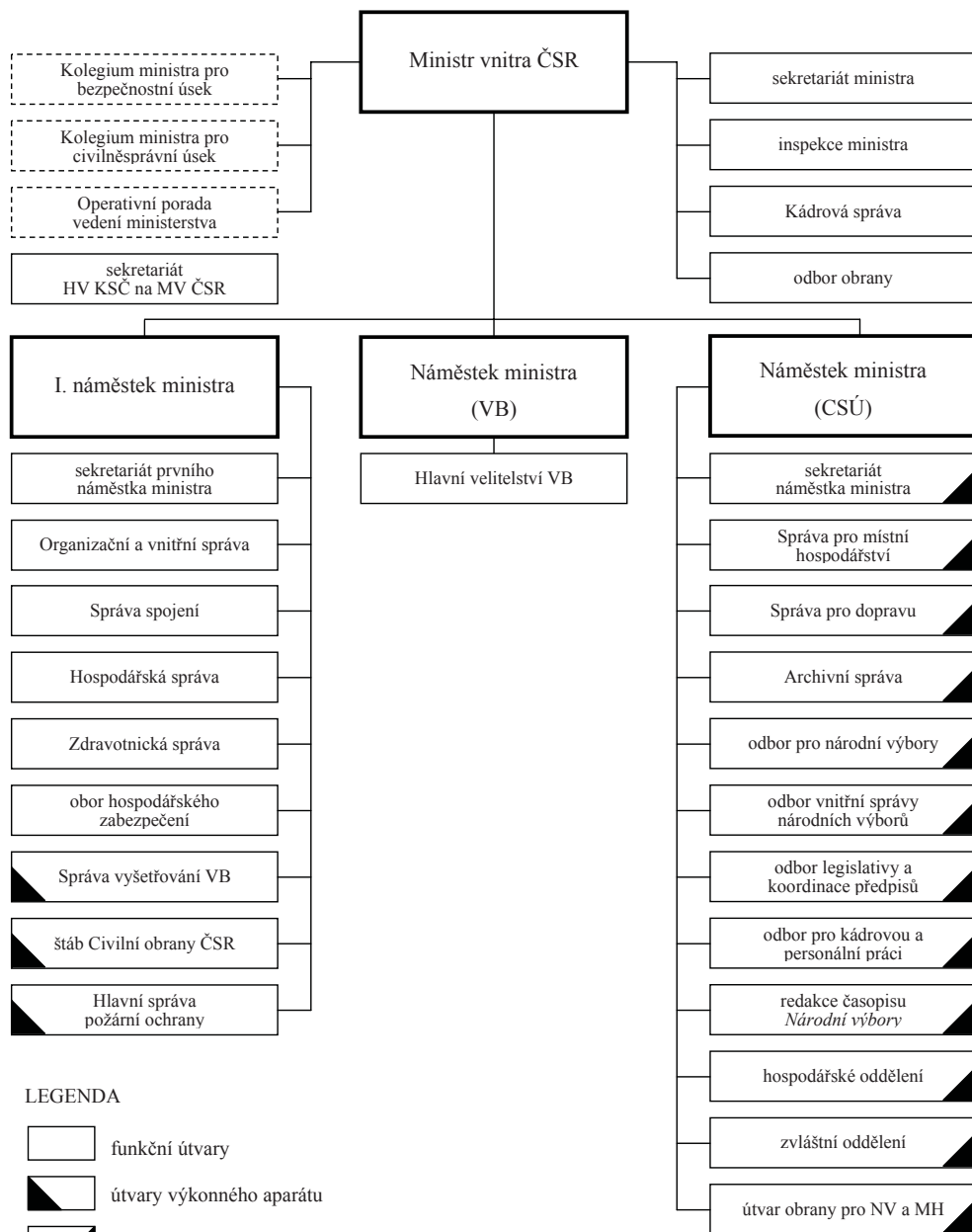
Sbírka zákonů a nařízení

Řízení složky Veřejné bezpečnosti (1969–1975)

Příloha č. 1

Příloha č. 2

ORGANIZAČNÍ SCHÉMA MINISTERSTVA VNITRA ČSR
(od 1. 1. 1974 do 31. 12. 1975)

LEGENDA

funkční útvary

útvary výkonného aparátu

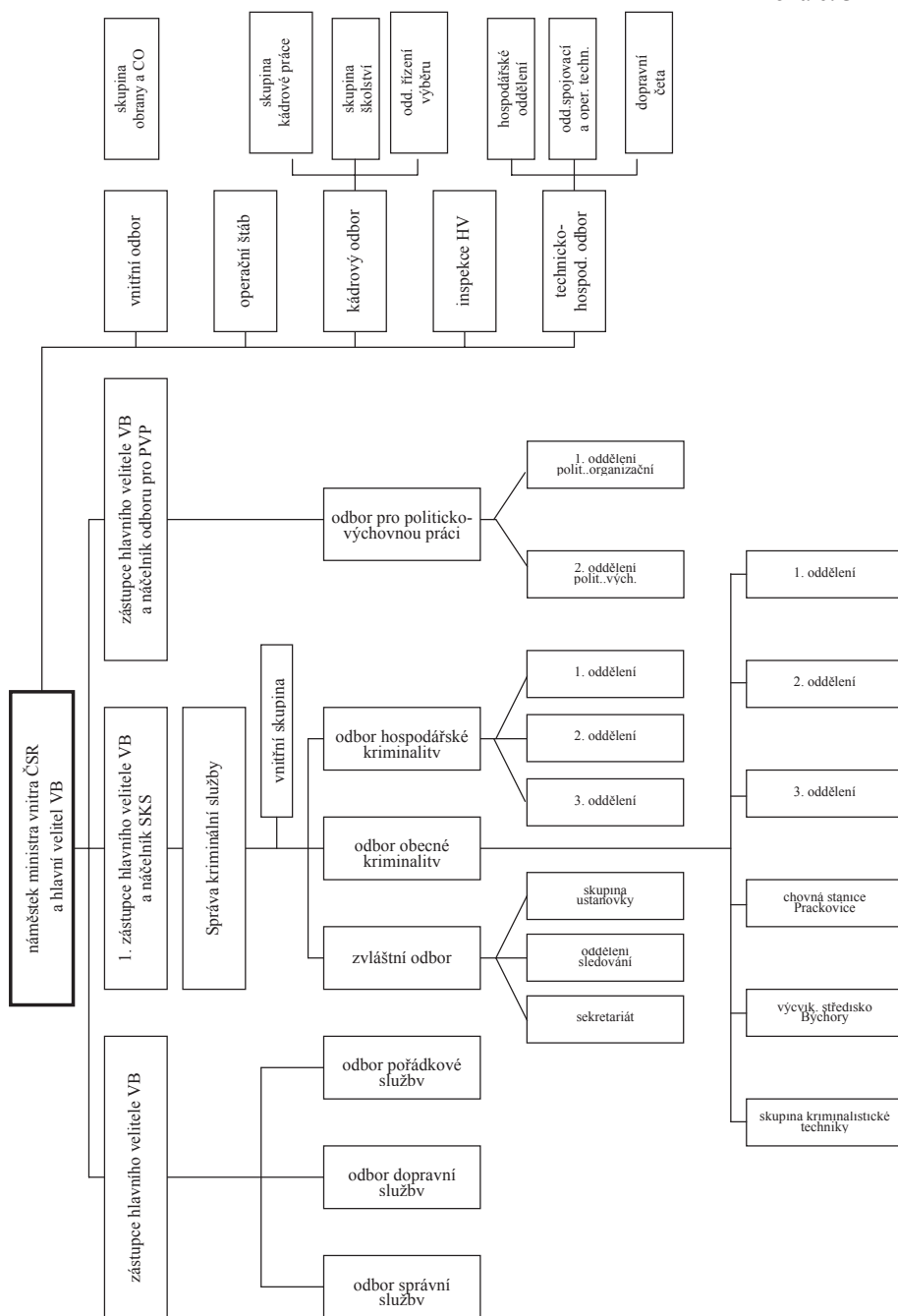

odborné útvary

poradní orgány

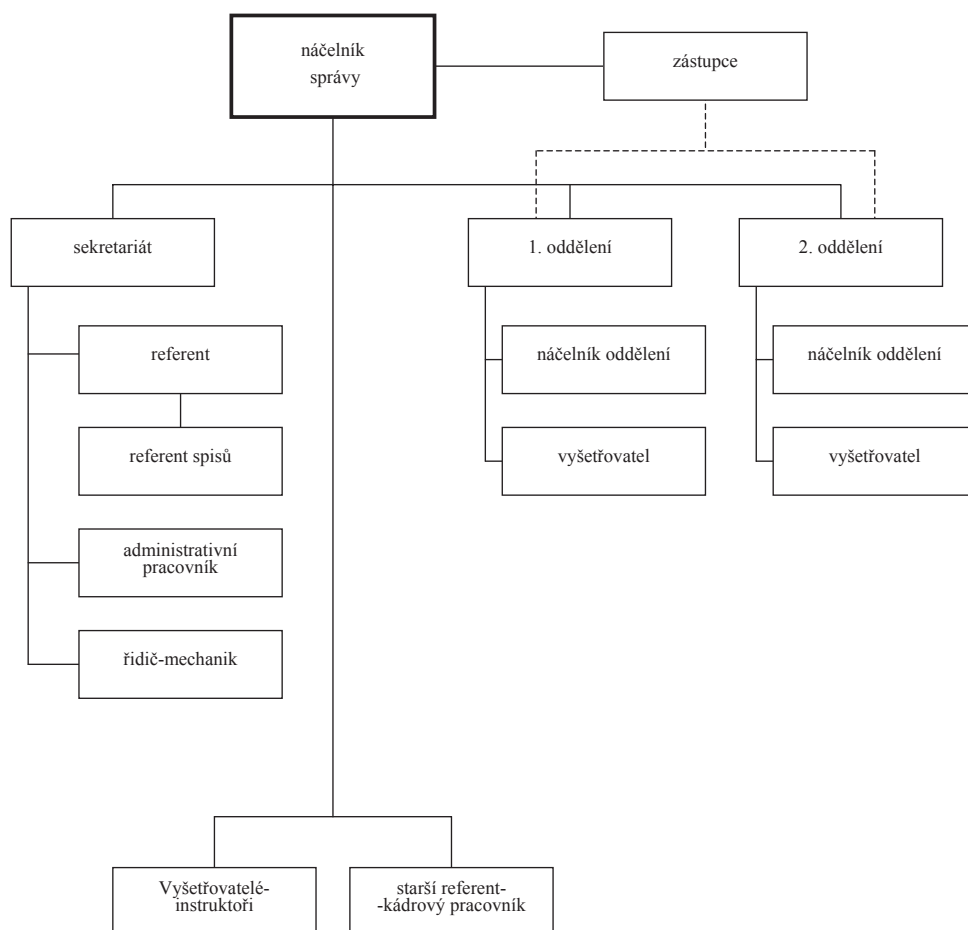
Organizační schéma Hlavního velitelství VB MV ČR
(od září 1973 do října 1975)

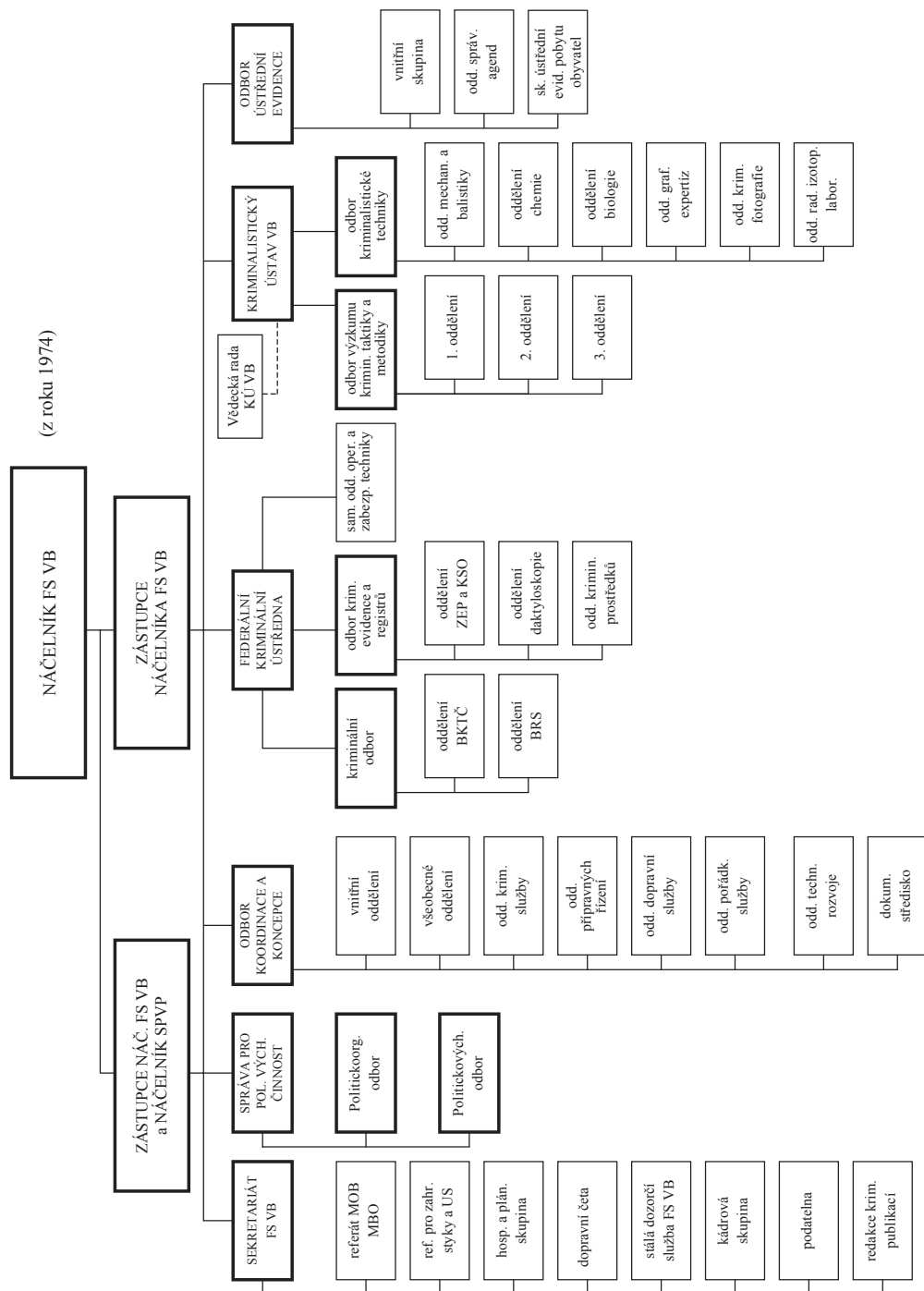

Příloha č. 4

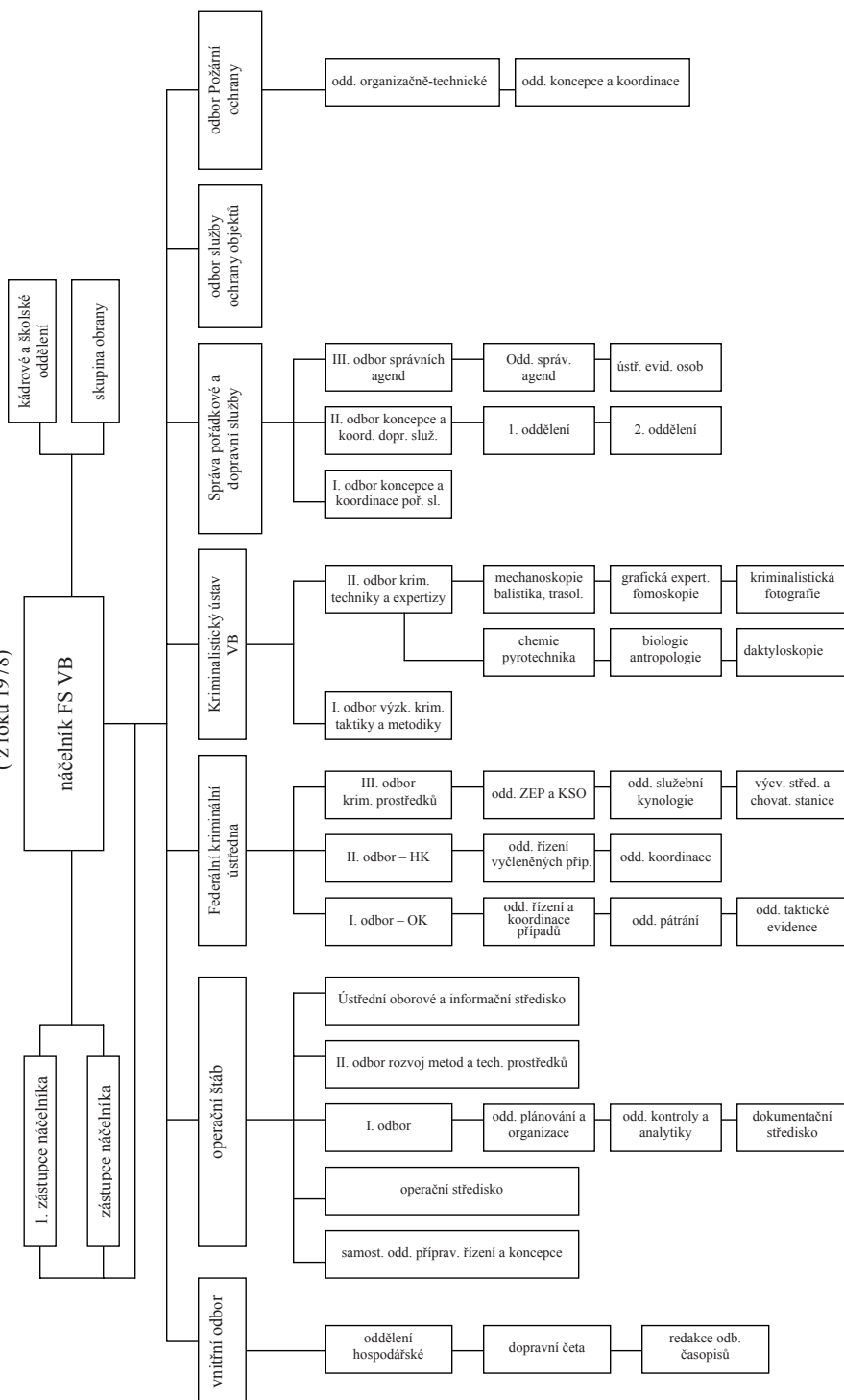
ORGANIZAČNÍ SCHÉMA
Správy vyšetřování VB MV ČR

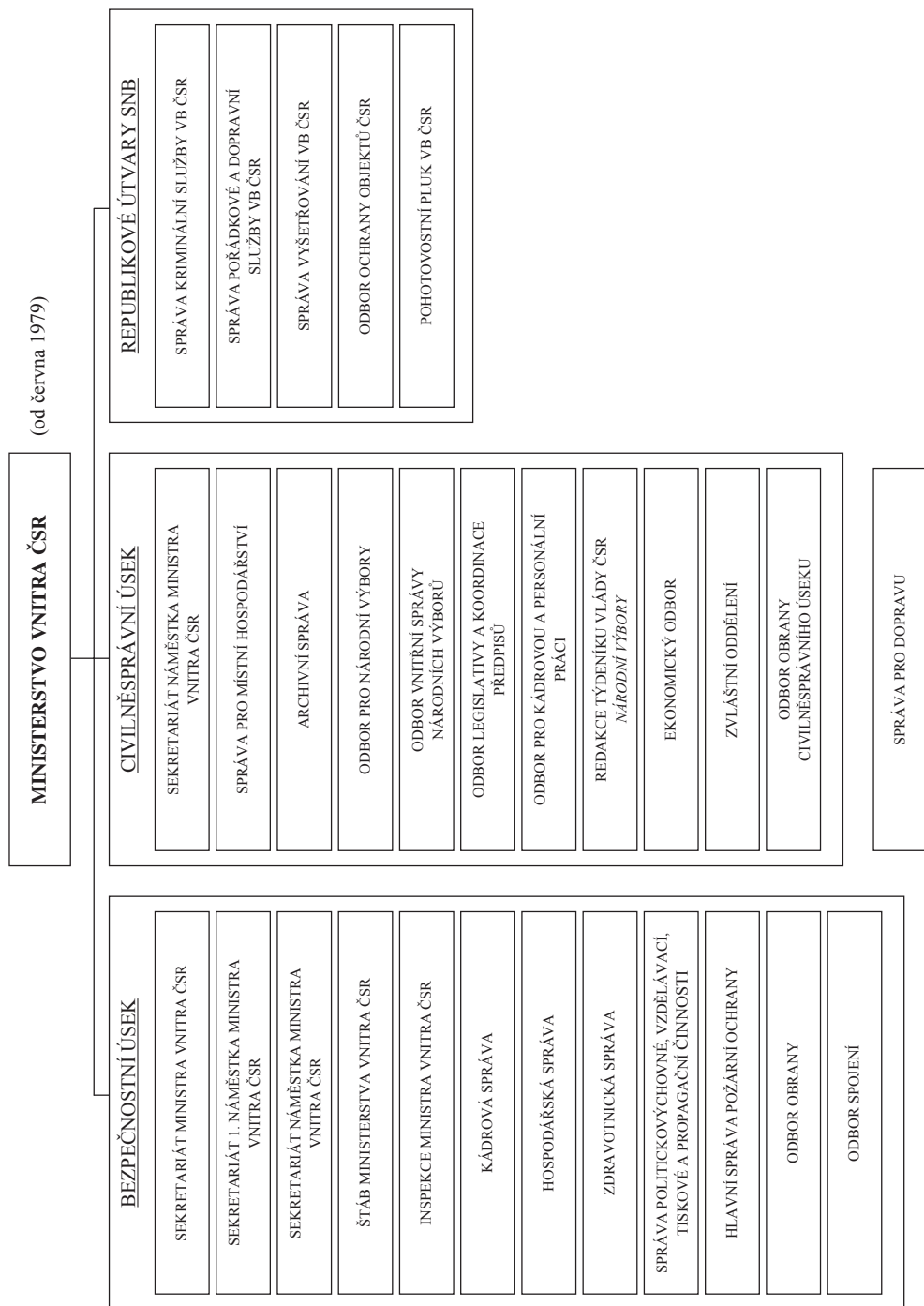
(od září 1973)

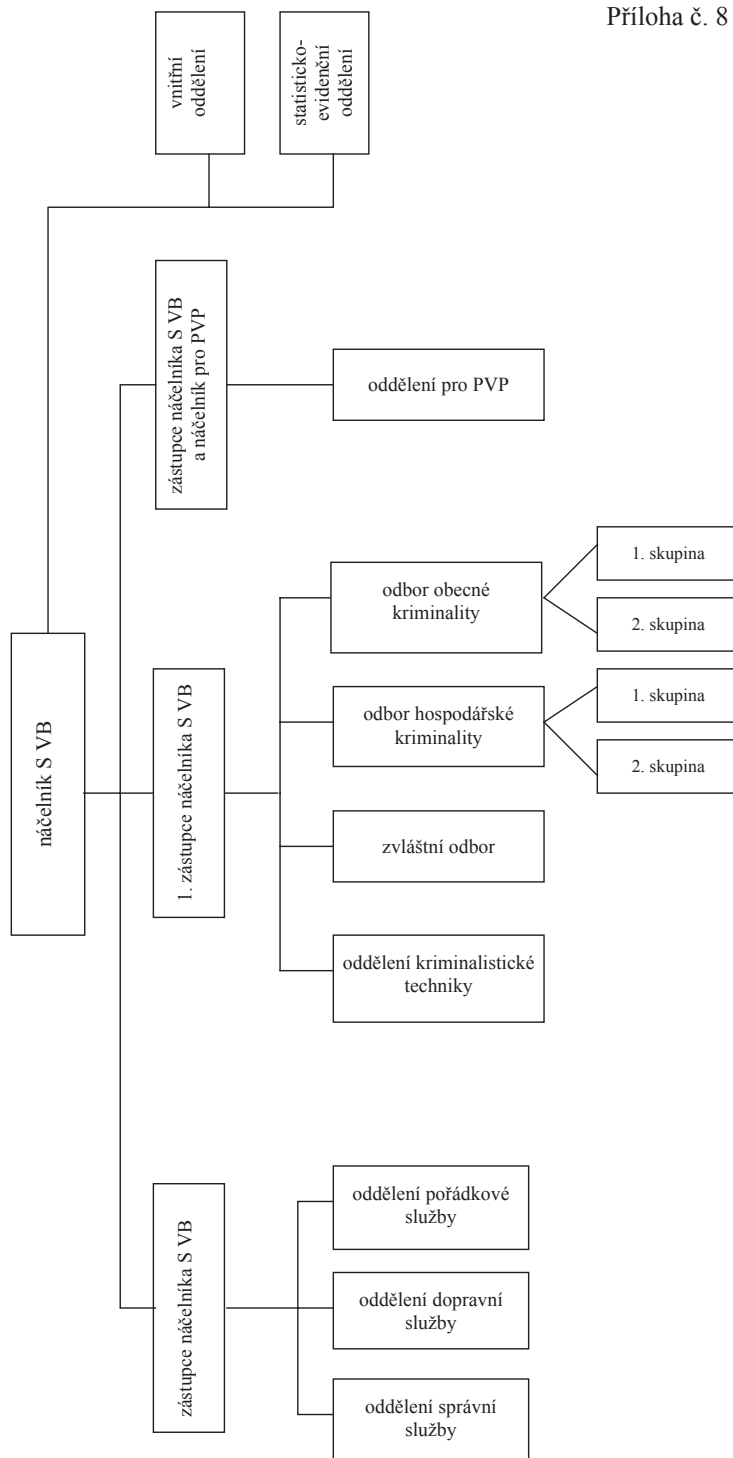
Organizační schéma **Federální správy VB FMV**
(z roku 1978)

Příloha č. 8

Organizační schéma Správ VB
(k 1. květnu 1974)

Příloha č. 9

Městská správa VB Praha
(k 1. květnu 1974)

